

ULAZNICA

ulaznica

240-241

ulaznica

240-241

**časopis za kulturu,
umetnost i društvena pitanja,
Zrenjanin,
god. XLVIX,
decembar 2015.
Broj 240-241**

**ODGOVORNI UREDNIK:
Milan Bjelogrlić**

**ZA IZDAVAČA:
Milan Bjelogrlić**

**REDAKCIJA:
Vladimir Arsenić
(glavni urednik),
Mića Vujičić,
Goran Lazićić,
Vladimir Tot
(tehnički urednik)**

**KOREKTURA:
Dragana Sabovljev**

**PREPRESS:
Vladimir Arsenić i Vladimir Tot**

**IZDAVAČ:
Gradska narodna
biblioteka
„Žarko Zrenjanin“
Zrenjanin
izlazi pet brojeva
godišnje**

ULAZNICA

Sadržaj:

PoeZija

Mirko Božić: Gradski derbi, 5

Danilo Lučić: Naslov, 11

PRoZa

Siniša Tucić: Odrastanje, 25

Marija Pavlović: Disco Inferno, 48

Željka Horvat Čeč: Crtice sa sela, bez svinje, 63

Tea Tulić: Maksimum jata, 74

Vladimir Bulatović: Čovek sa slike, 89

Siniša Matijević: Metapriča, 92

Dimitrije Bukvić: Očevidac, 102

Denis Čokić: Sloboda u kavezu, 104

Miljan Mikić: Metoda pokušaja, 108

Nebojša Marinković: Jebena priča, 112

Gavra Vlaškalin: Nikon F6, 115

Miroslav Ćurčić: Igra je završena, 124

InTERvju:

Aleksandar Bjelogrlić: Intervju sa Alparom Lošoncom, 129

eSeJi, KRiTKe i CRoSSOveR

Dragica Stojanović: Poetsko viđenje knjige *Stara priča*

Radmile Gikić Petrović, 141

Dragan Đorđević: Dvojnici i dubleri, 146

Dragan Đorđević: Paukov najličniji, svakidašnji čas, 161

ZR TeMe:

Na pragu novog milenijuma: Književnost u Zrenjaninu od 2000. do 2015. godine, 177

PoeZiJa

Gradski derbi

GRADSKI DERBI

Dok ulicom paradira vreli bijes
Navijača nekog lokalnog kluba
Ja sjedim na terasi lokala pored
Pijem sok od svježe cjeđene jabuke
(coca-cole sam se već odavno odrekao,
Isto kao i cigareta i janjetine)
Čitam Paula Watzlawicka, dumam
I prdim.

Mostar, 26. 4. 2015.

MJESEC NA BRITANCU

Nad Britanskim trgom u Zagrebu
Mjesec se vidi gotovo svake večeri
No nikada se nije video kao tada
Jedne bistre noći kroz teleskope
Postavljene na platou na kojem
Srijedom trgovci prodaju antikvitete
Krateri svjetle kroz cijevi i stakla

Te noći s pogledom na jednom trgu
Ugasite svjetla, pogledajte u nebo
Oči kao teleskopi, noge stativi
Ruke, žile, mišići, nokti, ramena
Jesam li planet ili satelit
Ovisno o tome u čijoj galaksiji
Tražim privremeni smještaj

Svemir je juha u kojoj kao noklice
Plutaju svjetlucave nakupnine tišine

Nepodnošljiva odsutnost buke na mjesecu
Čini buku Britanca podnošljivijom
Na onome što se vidi kroz teleskop
Nema ljudi i njihovih glupih pretenzija
Nema mediokritetske umjetnosti

Odavde kao ogromna loptica za golf
Oslobođena rupe, igrača i palice
Očišćena od konteksta i funkcije
Kao kuglica sladoleda od vanilije
Koji u vrelim srpanjskim noćima curi
Niz mlijecnu galaksiju na Britanac
Kao sperma niz lice porno glumice.

Mjesec na Britancu čeka se
Kao što se čeka dvojka prema Črnomercu
Ijednako kao i ona, dolazi uvijek po rasporedu
Izdaleka, pa sve jasnije dok se konačno
Ne pojavi na nebu, a što je nebo nego
Tramvaj bez voznog reda i kontrolora
Njegova putanja unaprijed se zna

Od sunca do sunca, hermetički zatvoren
Kora mu kao prištevi na licu tinejdžera
Pod kojom bubre nedoslućeni bijesovi
U svojoj beskonačnoj strpljivosti
Krije svoje slabosti od teleskopa
I priprema se da nas sve skupa na zemlji
Jednog dana spička kao beba zvečku

1. 4. 2015.

MOJA DESNA RUKA

imam dvije ruke, lijevu i desnu
inače poznate i kao gornji ekstremiteti
po pet prstiju na svakoj, svi u funkciji

jednog dana desna ruka odlučila je
otići na produljeni odmor, jer kaže
jako sam zapostavljena, strašno je to

gotovo nizašto ti ne služim osim
za drkanje, osjećam se kao kurva
i priručno kad nešto treba pridržati

novine, torbu, vrećice ili slično
e pa sad ćeš nakratko vidjeti
kako je gnjavaža bez mene

probaj se obući samo jednom rukom
da ne spominjem cipele s pertlama
tuširanje, kuhanje, svakodnevno glupiranje

budi siguran više te volim od lijeve
te oportunističke proračunate vještice
reci mi, voliš li i ti mene jednako

nas dvije smo kao dvije priležnice
koje se bore za pažnju istog muškarca
izlizanim zavodničkim trikovima

ti si taj koji će odlučiti na kraju
iako mi se doista ponekad čini
da te boli kurac za nas obadvije

nikad nas ne počastiš manikurom
da ne govorim o nekoj kremi za ruke
a peeling nam je apstraktna imenica

razmisli malo o ovome što sam ti rekla
a kad se vratim očekujem promaknuće
u hijerarhiji tvojih ekstremiteta

tvoja desna ruka.

27. 1. 2015.

PRIJEKOR

Nemoj, ograjisat će, pu, pu, pu!
 Ne sijeci nokte po kući, ne hodaj po njima
 Na lјuske, na rožnato, rožnicu, rožu
 Ima da ograjiše zbog tebe, sram te bilo!
 Na noge, na ruke, na lijepo oči njegove
 Ni kriv ni dužan, pu, pu, pu
 Pljuni to iz usta, rekla joj je – iz ovih stopa!
 Sihiri mu pod jastukom, pod šarenicom
 Ni stotinu zapisa, nikakvi stihovi, nema pomoći
 Neka zaspe i sanja, presanit će, u sebe prijeći

Nemoj, ograjisat će, pu, pu, pu!
 Pljuni to iz usta, jezik pregrizla, ne osvanula
 Kako da ti kažem a da shvatiš, istući bi te
trebalo
 Bilo bi bolje da te nikada ni sreo, ni video ni čuo
 Proklet bio trenutak kad si mu u dušu
pogledala
 Kao termit si ga izjela, ništa iza tebe ostalo
nije
 U kadaver ga pretvorila, crn, crvljiv, prazan
 Izvuci mu sihire ispod kapaka, oči neka probistre
 Biserje među trepavicama, potamnilo, izlomilo
 Neka ne zna što mu se pod epidermom krije

Nemoj, ograjisat će, pu, pu, pu!
 Što ostane, pojest će se, ni baciti se ne može
 Nego na tabut s njim, pokrij i pod humak
 Neka ni nišan ne zna gdje mu je glava a gdje
noge
 Nitko zakukati neće, ni zvijezde ni mjesec
 Od gotova čovjeka gotov luđak, gluho bilo
 Od svilene košulje, luđačka košulja
 Rastrancirati ga treba, noktima, zubima
 Ružičnjak obraza, sedef bjeloočnica
 Sve posjeći, počupati, spaliti, do temelja

Nemoj, ograjisat će, pu, pu, pu!
 Govorila joj je, kao da govori zidu
 Mlatarala rukama, grlila, nimalo suptilno
 Sad je kasno za naknadnu pamet
 Prijekor je vlak koji uvijek kasni
 Lavinu ne zaustavljaš riječima, mislila je
 Tko po noktima hoda, na čavlima će sjediti
 Oblaci od kose, snijeg od peruti, krošnje od
 prstiju!
 Vrti se u krug kad ti kažem, nebo će se otvoriti
 Pu, pu, pu, pu, pu, pu, pu, pu, pu, pu!!!!

Zagreb, 26. 3. 2015.

IZNAD

*Schoon lelijk is ook niet mottig.
 (flamanska poslovica)*

Lebdeći vrtovi u Jagićevoj
 Ovješeni nad hrđavim serpentinama
 Vijugave, izlizane gradske željeznice
 Crne, tupe trake blago podignute
 Metalivade prekrivene mačjom pišalinom
 Koja se kroz loše izolirane mansarde
 Cijedi ravno u mozgove stanovnika
 Na katovima ispod nosivih konstrukcija
 Dimnjaka, cijevi i mokrih čvorova
 Dobar dan, dobar večer sused
 U haustoru štakori skvotiraju
 Po otaračima i podrumskim izbama
 Sve dok ih deratizacija ne deložira

Grad je živi, pulsirajući organizam
 Revija grafita, žičana paučina
 Niz koju klize prazni noćni tramvaji
 U kojima se beskućnici kriju od zime
 Umjesto toplih pokrivača i kreveta

Crveni displej i ženski glas koji najavljuje
Ime sljedeće stanice prema jutru
Umjesto alarm-a strah od kontrolora
Umjesto kontrolora, šutnja vozača
Iza staklene šoferske pregrade
Tračnice ukotvljene u podlogu
Kao kičma pogođena neizlječivom
Skoliozom gradskog javnog prijevoza

Kartu molim, hvala i doviđenja
Ustupite mjesto onima kojima je potrebno
Žena iz razglasa mrtva je jedino je
Još ostao njen glas u tramvajskim kolima
Svaki dan, s kraja na kraj grada
Audiopriviđenja za odabранe
Paranormalne aktivnosti uključene
U cijenu za sve dnevne i noćne linije
Kako bi Salvador bio sretan da ovo čuje
Naslikao bi sliku glasa bez tijela
Samo koje bi boje taj glas bio
Možda blijedobijele, kao glasovi divljih pataka
Iz jednog davnog japanskog haikua

Zagreb, 2. 2. 2015.

Naslov

NASLOV

objekat za letenje
zamrznut u nečemu?

krug pod opsadom kocke
telo od soli koje ližem u uspomenama

vrtlog u vrtlogu
Grozno.

sloboda koja žulja širi se kao alergija kožom
izlomljene stranice knjige puštene unazad

svršene pripreme za eksperimentalnu
pobunu
konstantno sladak jezik

nigde ni trunke azurne
ČARNOJEVIĆ: (*navlači bele rukavice*) Gde je
život?

u čekanju
u čekanju

ZAJEDNIČKI IMENITELJ REDOVA

čuješ li me!
budeš li ikada napisao da sam ispitivao
granice
bilo čega
glavu ču ti otkinuti sa ramena

i zakotrljati
po mome dostojanstvu

gledaj kako se otapaju kontinenti
žanrovi se rastaču
nabij sebi glavu u to

poezija je.
u srcu šume groblje

redovi mogu biti i betonske ploče
i ispod njih dečija lica
mogu biti fotografije sa venčanja
(osmehosmehosmehosmeh)
pa i tišina iscela u kojoj crna mačka prede

tekstovi
skupa rastu
ja se bojim da moja glava mnogo priča

HITNO OBAVEŠTENJE O SADRŽAJU

Za potrebe konkursa sastavio sam svoj život.
Godine izglancane, očešljane, namirisane.

Roditelji, prijatelji, devojka, rodbina, kućni
ljubimci
Svi živi/zdravi nasmejani.

Ja kažem NASLOV NASLOV – Dobar dan –

Ja opet kažem – Dobar dan –

Po stoti put, čini mi se – Dobar dan –

...
samo ludački klikću časovnici

...

odozdo iz hodnika
gužvajući se među žutim neonkama i zelenim
itisonom
miris kao kad se kuva kafa

HORIZONT KOJI BI DA RASTRGNU

kreće se ispočetka
neki šaljivdžija stalno pomera startnu poziciju

uzmem tako i raspadnem se na kauču:

čovek na letnjoj terasi pijucka bevandu
i puca iz puške na svoju ženu

diktat fragmenata
nema čuđenja. nego iznova

počiva puška. zveckanje leda u smeđoj
tekućini

lepo lice išarano užasom
pred ukočenim pogledom ludaka smenjuju
se pucnji i vrisci
mislio sam da stavim krv kako otice u slivnik
ali sam odustao

krvožedne krize identiteta nadiru u hordama
odrastanje kao smola na prstima
sedam stihova iznad piše *diktat fragmenata*

dugme sa znakom pitanja se zaglavilo

KONZUMACIJA RADNJE

tkivo mokrog peškira
ovo je zapravo najbolje što mogu

mora se ustanoviti odgovornost za vreme
lenjo. nagojeno. zaglavljeno u otvoru za
vrata.

u Češkoj mi je kupljen foto-aparat
ima dugme
koje pokreće mehanizam

kako ljudi govore istim jezikom
a da se nikad u životu nisu videli
niti zavoleli

kajgana i u njoj kari i origano u njoj
jutra koja počinju mojom sobom

podlistak *Poslovi* išaran nekakvim tekstovima
slovima

otac mi je počeo da gleda rijaliti emisije
a ja čupkam nokte
dobro smo i lepo nam je ovde

DISCIPLINA ŠARŽERA ZA SIMBOLE

u amputiranju zatajena je magija
moja sećanja su moja sećiva

učinićemo se nekome lavirintom:
u tebi je jedan ja kojeg mrzim,
mada ti si onaj koji iz mene mrzi mene u tebi

doba je godine kada se izvija svetlost
ako je neko rekao mrak
to je zato što je bio mrak

streljan. ponavljanja ubijaju
kako noge može imati nešto što je nekada
bilo drvo

rafalno me ljubila
čovek prezimi na drugom telu

došlo i prošlo primirje
ja zaboravljen u rogovima

Vatra velika. Vatra gladna.
Vatra svakome od nas.

KOMPOZICIJA ZA GLAS I SLUŠANJE

šalio sam se malopre
poezija je polje najslobodnijeg jezika

jedan život odbačen tokom montaže

gospodin u prvom redu sa umornim očima i
orlovske nosom negoduje

mene je tako grozno odrala mesečina
grlo začepljeno vokalima

čovek kad prestane biti crkva
postane grad

levijatan gorki. napunjen jezicima.

slušao sam i gledao o tome kakav je bio rat

a kakva je bila sloboda
i rekao sam im tada ono moje

PRIMERI, OBRAZAC & POETIKA

specifična gustina samoće
smrt je elementarna majka budućnosti

u životu zavitlan ubrzanjem ka kraju
pažnja je neophodna kao u muzeju

nežni tepih bez želje da bude čvrsto
stanovište
ide i pod glavu

strah da me ne sahrane neoblizanog

nikad niko neće zaratiti zbog
apokalipse i kijameta

organogeneza tišine

sparušene mrtve šljive i grožđe
kosti oraha
zažmuri i čvrsto se uhvati

REŠENJA TESTOVA IZ LINGVISTIČKE SAVITLJIVOSTI

plafon prekriven plavim panelima
dete srećno plače jer još nema jezik

rekla je deci da ide po jagode
zatim je otišla pozadi na mansardu

uzela njegovu lovačku pušku
i raznela sebi grudi

1. M 2. A 3. M 4. A

četiri glasa, dva slova. početak govora
mama živi ispod zemlje

sedjenje na zemlji je boravak na utrobi

otpor pripovedanju posustaje

starost je konfabulacija

jebem ti mater

DESETKA

NAPOMENA! Obavezno odgovoriti:

1. Ko je naučio sunce da pulsira?

2. Ko je naučio svemir da se nadima?

majice od 300 dinara
ili pesničke zbirke

kultura mora da predstavlja zajednički front (?)

meni se ni sa kime ne pleše
iza mene počinje špica „dnevnika“:
lebde nad hramovima mirisi orangutana

pred baroknim stubovima bećke katedrale
ljubio sam srpskinju
moj psihoterapeut i ispovednik uče me kako

da priznam da sam glup
kako se muče. kako ih žalim.

na mesecu se najlepše vodi ljubav
sve što ste do sad ovde pročitali posledica je
nasilja

MORFOLOŠKI INVALIDITETI, S LJUBAVLJU

napredujem u propadanjima
grčevi me osvešćuju

nikad ništa ne nazvah „naše“

ni dvorište ni loptu ni psa

pogledaj dno u pesmi
izgubljen grad
vid ti je sklopljen na tvojim nebesima

isti oni treptaji koji su urlikali da se zakolje i
ubije
ćute ili vikendom zbumjeno šapuću

E K O N O M I Č N O S T

liričnost zaplesala u pihtijama

namučilo me sve to ko svetac

TRANSUPSTANCIJACIJE S ESTETSKIM FUNKCIJAMA

kolaps informacija zbog štrajka rutera
tako me dugo nije bilo u ovim mladim fajlovima
i opet – malo toga sam o njima shvatio

koliko se dugo strašim od predstojećeg
Zapalio sam se.
Gorim.
Izgoreću.

izvršiti deobu jednine

kad se pesma pomeri iz ležišta takav strašan hijatus se ukaže ispod nje

Kritika: skener koji štampa deklaraciju
mogu da se izvinem u tuđ rukopis
uzmičem.
gospode moj blagi: umreću, a neću osloboditi
afriku

UMETNIČKE SINTAGME U REŽNJEVIMA GOVORA

kidam ovo telo ispod mene
sav prav

jeziv osmeh

ljubav vadi dubokom kutlačom moju porciju
svežih toplih smeđih govana

ja kusam kusalicom kusačinu kao vojnik posle
usiljenog marša
zubi su mi braon i muve polažu larve među
njih

opijen tom častvenom gozbom celivam
pazuh debelom kuvaru

dva pijana čobana voze ovcu u fiat puntu
u mešalicu za malter ispali nam časopisi za
decu

u linijama, zakriviljenjima i crtama
nenadražene vagine
vidljiva je silueta vitke ženske figure
smanjenje penzija. cvat berze. demografske
eksplozije trećeg sveta.

sličim neimenovanom ratu
u mom raju postoji koncentracioni logor

psi predivno gladni
puštite ih na moje bivše devojke

LIMBIČKO-LINGVISTIČKI KONSENZUS

mali od strica se najzad zaposlio. služba laka,
plata sigurna.
o propasti vizantije i vranja

pravi klik
tastaturu u ženku
& vice versa

mom životu, u svim nijansama somota
za nigde te ja pitam, budalo!

ovaj se manevar istrošio, Lučiću
kraj će uskoro. nedelja. i dan za kupanje.

astrologija poezije je neumoljiva:
uskoro će se najbliže približiti apsolutnom
tekstu
a posle toga i apsolutnoj umetnosti

zašto ovaj čovek s puškom stoji kraj bunara
zašto čuva bunar
šta je u bunaru

prepuna me je ova soba

kolac u šezdesetosmaškim procesima
muzicira po mojim crevima

klinci znoje majice u šutkama
koje su im majke peglale
Pank je mrtav.

neobično nadahnut i bolestan
u ovo letnje svitanje

PRoZa

Odrastanje -odломак-

1

– Ako je pozorište razlog, onda nemam ništa protiv! – Ti i Viktor ostajete u Novom Sadu, a ja se vraćam u Bečkerek! – Radije ču tezgariti kao Deda Mraz u zrenjaninskim vrtićima i glumiti u manjim komadima nego da svakodnevno slušam Todorove pridike da bi igrao Šekspira! U Maloj Americi me čeka moja soba. Idemo sledeće nedelje u sud, potpisujem razvod!

Ustao je sa stolice i počeo da se šeta po stanu. Osećao se napeto. Kao kad treba da igra predstavu, a ima tremu. Dnevna soba, predsoblje, kuhinja. Dnevna soba, predsoblje, kuhinja. Dnevna soba, predsoblje, kuhinja. Hodao je pored police na kojoj su stajale sabrane grčke tragedije, Molijer, Breht, *Sistem* od Stanislavskog, *Dijalektika u teatru...* Odlazio u kupatilo pokušavajući da se opusti pred ogledalom. Radio je vežbe mimike lica. Zatim je izlazio na terasu i gledao u limanski park.

Erika je sve vreme sedela za kuhinjskim stolom. Palila cigaretu jednu za drugom, gasila pikavce u pepeljaru. Prstima je prevrtala upaljač na stolu čija je povšina bila žute boje. Sve ovo traje već duže vreme. Znala je da su prešli granicu i da posle ovog nema povratka. Opcija koju je predlagao bila je da zamene stan u Novom Sadu na Limanu 3 za kuću u Zrenjaninu. On je imao sigurno zamrznuto radno mesto u Zrenjaninu, jer je u Srpskom narodnom pozorištu bio angažovan po ugovoru. Po njegovoj zamisli, trebala je da da otkaz u Novom Sadu i da jedno vreme ne radi, a da on pokuša da je ugura u Zrenjaninsko pozorište. Nije mogla na to da pristane. Smenu sa mesta tehničke direktorke nekako je

uspela da prevaziđe. Radiće posao sekretarice i ostaće u Novom Sadu. Kultura je njen život. Radije će biti u pozorištu i imati svoj dinar, nego sedeti kod kuće.

Viktor je za to vreme ležao na krevetu u svojoj sobi, pokušavao da se koncentriše i da čita *Politikin zabavnik*. Već danima je bilo napeto. Ni na časovima nije mogao da prati nastavu zbog situacije u kući, iako ga je Erika sve vreme terala da redovno radi domaće i da ide na ulicu da se igra sa drugovima. Da živi kao da se ništa posebno ne dešava. Na trenutak je ustao odlažući *Politikin zabavnik* i seo za improvizovanu dasku koja se nalazila u produžetku njegovog pisaćeg stola. Uključio je kompjuter *Amstard CPC 464*, stavio kasetu u kompjuter da učita *Manic miner*, i počeo da igra igricu tipkajući tastaturu. Komandama QAOP pomerao je čovečujka koji se kretnao po platformama i skupljao ključeve preskačući prepreke. Igrač je imao tri života, a igrica je imala 20 nivoa. Viktor je stigao do 13. koji nikako nije mogao da pređe. Uvek kada bi na trinaestom nivou izgubio treći život, ne uspevajući da pređe prepreku, udarao bi šakom o dasku pored tastature. Erika bi mu često govorila da se ne nervira i da nauči da gubi. Pomerajući čovečuljka u igrici na zelenom monitoru, slušao je roditelje kako se svađaju.

Situacija u stanu postajala je sve napetija. U jednom momentu, dok je bio na terasi, Zoran je stao kod ograde, sagnuo glavu i gledao dole. Ljudi su prolazili trotoarom pored parkinga zgrade. Iznenada se okrenuo, ušao u stan i seo za kuhinjski sto naspram Erike.

– Još jednom ti kažem, za sve troje je bolje da ostanemo zajedno! Velike su šanse da dobiješ posao! Ni Viktoru neće biti teška promena, ako je u tome problem. I ja sam menjao školu kada smo se selili iz Elemira u Zrenjanin. Imao sam isto deset godina, kao Viktor sada. Imaće nove drugove. Ja sam već našao porodicu koja želi da se menja. Kuća je super. Blizu je i škole. U Zrenjaninu imamo babu i dedu. Biće i Viktoru lakše, a

ako se zaposliš moći čemo više da se angažujemo i da putujemo jer ima ko da ga čuva...

Sedela je i slušala. Pre dve godine imala je sjajnu ponudu za posao organizatorke u pozorištu u Ljubljani. Tri puta veća plata i plaćen stan. I sve bi bilo lepo da je zakon drugaćiji. Prema propisima, glumac može da se angažuje po ugovoru samo na teritoriji jedne pokrajne ili republike. Ako bi prešao u drugu federalnu jedinicu, automatski bi izgubio posao. Tada je ponuda propala. Zoran je htio po svaku cenu da sačuva radno mesto u Zrenjaninu. Ostali su u Novom Sadu, gde je nastavio da igra po ugovoru. Pre 12 godina, nakon završenih studija književnosti, dobila je posao organizatorke u Srpskom narodnom pozorištu i dvoiposoban stan na limanu. Ubrzo je stupila na funkciju tehničke direktorke i na tom mestu je ostala sve do afere sa zabranjivanjem predstave. Zoran se uselio u stan, a sada traži da ga menjaju i da se presele u Zrenjanin, gde bi joj se život sveo na kuću. Kuvanje, spremanje. Na lokalne intrige, prividnu sreću. Kotliće i paprikaše na Živinoj vikendici, Zoranova ožderavanja i svekrvina zakeranja kako žena treba da bude stub porodice i podrška mužu. Na tako nešto nije mogla da pristane. Ćutala je i slušala, a Zoran je nastavljao.

– Ja više ne mogu da ostanem u Novom Sadu. Ne mogu svaki dan da ulazim u onaj bunker od pozorišta! Sve mi je mrsko. Mermerne stepenice. I veliki i mala i kamerna scena. Razgovori u kancelariji kod Todorova i njegova čaša crnog vina. Ucene i neizvesnost oko produženja ugovora. Ne mogu! Stvarno više ne mogu! Erika je posle kratke dramske pauze kratko izgovorila:

– Hoćeš kafu?

Klimnuo je glavom. Ustala je sa stolice, okrenula se prema sudoperi, uzela crvenu džezvu sa radnog elementa, isprala je nad česmom, sipala u nju vodu, stavila na šporet uključujući ringlu... Dva sata su ispijali šoljice do soca pokušavajući da se dogovore. Kada je

Viktor prestao da igra igricu i kada je izašao napolje da se igra, usledila je verbalna paljba, iznošenje prljavog veša. Pričali su o svemu. I o poslu i o seksu. – Jadan si, jadna si! Gadiš mi se, sramota bi me bilo da sam na tvom mestu... Ne diže mi se na tebe! Jebi se! Je l', a onaj put ti se digao. Nisi normalan...

Pošto se sve stišalo, Zoran je ponovo izašao na balkon, Erika je i dalje pušila u kuhinji. Prelomno vreme trajalo je desetak minuta. Zatim su oboje seli u dnevnu sobu. Cutali su, dok nije progovorila sa brehtijanskom distancicom, bez emocija:

– Ja i Viktor ostajemo u Novom Sadu! Stan je na moje ime! Dete neće menjati školu! Meni se u Zrenjanin ne vraća! Ti kako hoćeš...

Sedeli su još nekoliko minuta u tišini. Zoran je u jednom trenutku konačno prelomio:

– To je to! Moram da požurim. Poslednji autobus za Zrenjanin kreće u 7 i 15. Novim putem.

Otišao je u spaću sobu, otvorio orman, uzeo torbu i počeo da pakuje donji veš. Pantalone i džempere. Iz kupatila je uzeo četkicu za zube, kolonjsku vodu i dezodorans. Kada je izlazio iz stana prošao je pored police. U torbu je stavio *Sistem Stanislavskog*, udžbenik koji je kupio na prvoj godini akademije i krenuo na autobusku stanicu.

Erike je ostala sama u stanu. Nekoliko trenutaka je u tišini sedela, a zatim otišla do plakara i otvorila bife. U kuhinji je uzela časicu. Izvadila konjak i stavila flašu na stočić. Iz cuga je popila dve čašice, a zatim je sve brzo sklonila. Ubrzo je Viktor došao od napolje. Pitao je – Gde je tata? Odgovorila je – Otišao je u Zrenjanin. Dete je sve shvatilo. Imali su prečutan dogovor da o tome ne pričaju. Samo je rekla – Treba da radiš domaći iz matematike. Skinuo je jaknu, oprao ruke u kupatilu i otišao u svoju sobu. Seo je za radni sto, upalio lampu, otvorio svesku na kvadratiće i počeo da piše. Erika je

29 stajala iznad njegove glave i pomagala mu nadgledajući ga sa cigaretom u ruci i dimom pred očima. $5+X=10$ $X=10-5$ $X=5$, $7-X=3$ $X=7-3$ $X=4$, $15-X<5$ $X=14,13,12\dots$ Pepeo je tresla u pepeljaru koja se nalazila na dasci pored tastature ugašenog kompjutera.

2

Sve, do momenta razvoda roditelja, u Viktorovom životu odvijalo se normalno. Rođen je u porodilištu Betanija. Kao beba, primio je sve propisane vakcine. Prohodao je sa 10 meseci. Kada je imao godinu dana, krenuo je u jaslice, jer je Erika morala da se vrati na posao u pozorište. Na vreme je počeo ispravno da izgovara reči – mama, tata, baba, deda...

Zoran ga je jednom gurao u kolicima stazom Futoškog parka. Stariji dečak im je išao u susret pokazujući prstom – Vidi beba, vidi beba! Vozajući sina, kao pravi glumac na sceni, naglo je napravio transformaciju lica i strogo izgovorio – Nije to beba to je moj deda! – I tvoj deda će se tako jednog dana smanjiti, pa ćeš ga gurati u kolicima! Zbunjeno dete je otrčalo, a oni su nastavili šetnju kroz park.

Sa dve i po godine Viktor je znao imena svih automobila na parkingu ispred zgrade – fića, stojadin, reno, citroen, folksvagen, golf, jugo, škoda, volvo, mercedes, ford... U petoj godini počeo je da gubi mlečne zube. Prvi mlečnjak mu se klimao. Iako su mu ga i Zoran i Erika rasklimavali, nije htelo da ispadne. Na kraju mu je baba Lenka u Zrenjaninu na raspustu vezala Zub vunicom. Drugi kraj je obmotala o kvaku vrata od kuhinje u stanu u Maloj Americi. Strina Zora je pokušala da uđe unutra, vičući – Kakva je to buka? Koga od dece ima u kuhinji? Otvorila je vrata od kuhine, vunica je pukla, a Zub nije izašao. Igra nije uspela. Onda nisu mogli da odvežu Zub od vunice, pa su vukli, vukli rukom, dok

se mlečnjak nije još više rasklimao i na kraju ispao. Ono što nisu vrata uspela, uradio je stric Živa ručno.

U vrtiću se samo jednom potukao sa drugom Vukašinom. Sa šest godina u Orebici na Pelješcu naučio je da pliva. Prvo ga je Erika držala ispod stomaka dok je mlatarao nogama i rukama, a zatim je uspeo da se sam održava na vodi. Tog leta je na moru stekao prvu simpatiju, vršnjakinju Anu iz Borova, sa kojom je tumarao po plaži u plastičnjacima i sakupljao kameniče. Učili su ga da vozi bicikl. Trčali su za njim savijenih leđa. Erikin brat, uja Zvonko pokazivao mu je kako se zviždi. Do osme je preležao zauške i sve boginje. U desetoj je postao dete razvedenih roditelja.

Dok se njemu to nije dogodilo, o razvodu nije puno ni razmišljao. Znao je za nekoliko slučajeva. Erikina prijateljica Branka razvela se od svoga muža. Jednom je bila kod njih i pričala kako je njena čerka Mia sa tatom na moru. Na televiziji je bio film *Kramer protiv Kramer*. Zoran je tada bio na probi. Erika je gledala film, na kraju se i Viktor zainteresovao, pa mu je bilo zanimljivo da gleda kako Dastin Hofman živi sam sa sinom i bori se na sudu protiv svoje bivše žene. U razredu je imao drugaricu Danijelu, čiji su roditelji bili razvedeni, ona je ostala da živi sa tatom i bratom, a mama joj se preudala u Belgiju. U ulazu je na petom spratu stanovao Danijel. O Danijelu se starala baka Dana, majka njegovog oca Marka, koji se ponovo oženio sa mladom iz Budisave. Markova mama je živela u Futogu. Sretala se sa sinom na klupi ispred zgrade jer nije želeta da vidi svoju svekrvu. Viktor je znao da deca razvedenih roditelja imaju malko drugačiji život, ali nikada nije video sebe lično u toj situaciji.

Razvod između Erike i Zorana prošao je naizgled bezbolno po Viktora. Odmah su se oko svega dogоворили. Dok je trajao proces, Zoran je čak i dolazio u stan na Limanu. Uvek je bio savestan, trezan i pazio je kako se ponaša. U sudu su odmah on i Erika sve potpisali, tako da nije ni bilo potrebe da angažuju advokate. Nakon

31 razvoda, čak su otišli u obližnju kafanu kod suda da popiju kafu. Kada su se razilazili, Zoran je poljubio Eriku u obraz kao drugaricu i otišao za Zrenjanin. Erika je prošetala do stana. Ovakav odnos je dugo bunio Viktora. Sve je okej, ali u stvari ništa nije okej. Dugo je negde u sebi gajio nadu da će mu se roditelji pomiriti. Mnogo bi mu lakše bilo da su se razveli u velikoj svađi, da je Zoran ispaо skot, pa da je mogao da u potpunosti stane na maminu stranu i da ima zaštitnički stav. Ili obrnuto. Da se solidarisao sa ocem. Posledice razvoda je osetio tek kasnije.

Od prvog dana, kao muškarac u kući, morao je da preuzme neke obaveze na koje je Zoran bio zadužen pre razvoda. Bacanje đubretha, odlazak u radnju, tegljenje paprike i paradajza sa pijace. Kako je rastao, naučio je i da menja osigurače, mada ga petljanje sa strujom nikada nije naročito privlačilo. Sa druge strane, osećao je neku naklonost prema majci. Mogao je da oseti kad je blago depresivna i da je hvata kriza. Tada su zajedno išli u duge šetnje na kej pored Dunava. U to vreme, nakon razvoda, Erika se još više zbližila sa Brankom jer su obe imale dete koje su odgajale same, tako je Viktor, hteo-ne hteo morao da se druži sa Mijom, koje je bila godinu dana mlađa i pomalo zaljubljena u njega. Morao je da je trpi, iako mu je bila jako dosadna. Nije joj dao da igra igrice na njegovom *Amstardu CPC 464*, da ne bi raznjakala džojstik i tastaturu, jer su njeni pokreti bili grubi i nespretni... Bila su mu mučna nedeljna popodneva kada Erika i Branka piju pivo na terasi kafane na Ribarskom ostrvu, gledaju preko u Sremsku Kamenicu i ogovaraju bivše muževe, dok se on i Mija smucaju po šumi i peščanoj plaži, ne znajući šta će od sebe. To je onaj osećaj kada roditelji dete teraju da se na izletu druži sa decom njihovih prijatelja, iako ono sa tom decom nema ništa zajedničko.

Kako se Zoran odselio život je nekako ušao u kolotečinu. Viktor je išao u školu, družio se na ulici sa ostalom decom, igrajući fudbal, žmurke, vije, između

dve vatre. Erika je počela više da čita, upisala se na hatha jogu, posvetila se sebi i poslu. I onda jednog dana po ulici među decom počela je da kola priča da su se Viktorovi roditelji razveli jer je Viktorov tata tukao Viktorovu mamu i Viktora i zaključavao ih u kupatilo. Kada je Viktor to čuo, brzo se plačući popeo gore u stan.

U četvrtom razredu, počeo je da uči strani jezik. Mlada tičerka Mira, koja je tek završila studije engleskog i zaposnila se u školi, jednom nedeljno je dolazila u učionicu i držala im časove. Iz slikovnice prilagođene uzrastu, deca su ovladavala osnovnim pojmovima: school, classroom, book, schoolyard, table... Učenici u razredu često su zapitkivali šta znače i kako se izgovaraju neke reči koje su čuli u filmovima, a koje nisu u školskom planu i programu. Viktor je uglavnom bio povučen i nikada se nije isticao. Ipak, posle jednog časa, sačekao je da svi učenici izađu na odmor. Zastao je pored table dok je tičerka Mira pakovala svoje stvari u torbu. Stao je pred nju i postavio joj je pitanje:

– Nastavnice, možete mi reći kako se na engleskom kaže reč razvod?

Mlada profesorka je u trenutku stala zbumjena. Do tada joj učenici nisu postavljali takva pitanja. Nekoliko trenutaka je čutala, a zatim je izgovorila:

– Kako to misliš razvod?

– Pa lepo, kad mama i tata odluče da više ne žive zajedno, pa se na sudu razvedu – Viktor je objasnio svoje pitanje.

Videlo se da joj nije bilo priyatno. Napravila je malu pauzu, a zatim izgovorila

– Divorce.

3

Nakon razvoda, svaki drugi vikend Viktor je provodio kod Zorana, u stanu njegovih roditelja u Maloj

- 33 Americi u Zrenjaninu. Obično bi ga Erika petkom posle podne smeštala u autobus na stanici u Novom Sadu i obavezno bi pitala šofera da li staje kod Kapetanije, a zatim bi Viktor seo na sedište pored prozora. Pre nego što bi krenuo autobus, Erika bi zagrlila sina i uvek mu je govorila da pozdravi tatu, babu i dedu. Želela je da održava kakvu-takvu iluziju korektnih odnosa, iako je Viktor, kao i svako dete razvedenih roditelja, veoma dobro razumeo da stvari nisu tako jednostavne. Posle mosta, malo dalje, put bi se odvajao za Beograd, a oni bi nastavljeni dalje prema Zrenjaninu. Viktor bi buljio u beskraj ravnice, posmatrao ovce u stadu, dalekovode i vagone cisterni koji idu prugom u daljini. U letnjim mesecima, na svakih dvesta metara stajali su seljaci koji prodaju lubenice u traktorskim prikolicama pored puta Sa desne strane, u daljini, mogle su se videti dve Žabaljske crkve. Odmalena su mu objašnjavali da je to redak slučaj u vojvođanskim selima da se katolička i pravoslavna crkva nalaze jedna pored druge. Na žabaljskoj raskrsnici, mnogi su kobno završavali, jer je ta raskrsnica bila jedna od crnih tačaka putne mreže. Uvek kada bi tuda prolazio, setio bi se priče svojih roditelja kako je tu neki njihov prijatelj glumac, koji je glumio Hamleta, kolima sleteo sa puta i polomio kuk, dok je putovao iz Zrenjanina, pa je premijera u Novom Sadu bila otkažana. Kada bi prošao Žabalj i spomenik žrtvama fašističkog terora, autobus bi prelazio preko mosta na Tisi i ulazio u Banat. Na desnoj strani, koja se mogla videti sa Tise, nalazilo se vikend-naselje, gde je njegov stric Živa, Zoranov stariji brat od tetke imao vikendicu i gde je Viktor provodio nezaboravne vikende, praznike i letnje raspuste. Od Tise do Zrenjanina vožnja bi trajala laganih 15 minuta. Put je počinjao da krivuda, a u daljini bi se nazirala bagljaška novogradnja, tako da mu se činilo da se zgrade nalaze čas sa leve, a čas sa desne strane puta, u zavisnosti od toga u kakvoj se autobus krivini nalazi. Kada bi se vozio i ulazio u krivine, Viktor je zamišljao da se vozilo u kojem se nalazi pokreće uz pomoć džojstika, ili tipkanjem tastature kompjutera. Bojao se da se ne

sudari, jer je znao da u realnosti nema tri života kao u video-igrici i da može biti jako opasno. Po ulasku u Zrenjanin, autobus bi prelazio preko nadvožnjaka ispod koje je jedan momak izbo svoju devojku nožem. Kada bi prešli nadvožnjak, šofer bi stajao kod Kapetanije koja se nalazila pored benzinske pumpe i višećeg mosta preko raskopanog Begeja. Na tom mestu obično bi ga Zoran ili deda Stanko dočekivali.

Stan Zoranovih roditelja nalazio se blizu teniskih terena, u novogradnjama izgrađenim krajem pedesetih godina u posleratnom periodu obnove i izgradnje. U Maloj Americi ima mnogo debelih stabala i hladovine, jer su na tom „ostrvu“, oko kojeg je Begej pravio meandar pre nego što su počeli da ga pregrađuju, nekada bili vinogradi i letnjikovci, pa je ostalo puno drveća. Između zgrade i teniskih terena nalazi se Udruženje radio-amatera ispred kojeg стоји velika antena. Lenka i Stanko su živeli na prvom spratu. Već kada bi ušao u ulaz, Viktor bi uočavao velike razlike u odnosu na zgradu na Limanu. Štekeri za paljenje svetla na stepeništu su crni i okrugli, za razliku od onih limanskih, koji su bili beli i kockasti, u zgradi koja je građena polovinom sedamdesetih godina. Podrum, koga su Lenka i Stanko zvali šupa, nalazio se ispod zemlje i u njemu je stajao ugalj. Deda Stanko je, u zimskom periodu, svakog jutra navlačio žute rukavice, uzimao kantu koja se nalazila u kupatilu ispod lavabo i odlazio u šupu. Vraćao se sa punom kantom crnog uglja, otvarao prvo manja vratašca na kaljavoj peći u velikoj sobi u kojoj su stajali televizor, dve fotelje, šifonjer i dva kauča gde su spavali on i Lenka. Pošto bi očistio pepeo, odškrinuo bi veća vrata koja su stajala iznad, gde se ložilo, da bi lopaticom iz kante dodao novu količinu za ceo dan. Kada je bio manji, za Viktora je bilo najveće uzbuđenje da stoji i kroz otvor gleda vatru koja gori u kaljavoj peći, dok deda dodaje ugalj i razbuktava vatrnu. Želeo je da bude vatra, deo te vatre. Da napusti ovaj svet i da gori, a da ne sagori.

Stan je imao špajz, iz koga je baba Lenka iznosila doboš tortu i krempite. Zrenjaninska voda je bila drugačija od novosadske. Kada bi mu sipali vodu u čašu, čekao bi da talog padne. To su Viktoru govorili – da se voda stiša. Najlepša je bila žuta supa od vode iz Begeja. Na terasi pored fotelje, stajao je stari šporet na drva, koji su zamenili kada su kupili električni. Jedno vreme, Viktor je mislio da se u njemu nalazi pištolj koji je deda dobio od države kada je posle rata postao čuvar u zgradu opštine Elemir.

Terasa je gledala na zgradu preko puta u kojoj su slabovide osobe dobijale stanove, pa su se često ispred nje mogli videti ljudi sa crnim naočarima, kako hodaju uz pomoć belih štapova. Nekoliko ulica dalje nalazila se velika zgrada okružnog suda, sagrađena u stilu secesije. Uvek kada bi pomislio na sud, javila bi mu se slika kako se Zoran i Erika razvode. Pored te zgrade bio je zatvor, koji je kod Viktora izazivao jezu, kada bi on i deda u šetnji prolazili pored. Znao je da to više nije igra sa plastičnim pištoljima Ruke uvist! Hapsim te! i da tamo borave ljudi koji su nešto zgrešili. Pomislio bi na ljude koji su tamo zatvoreni, osećajući nešto teško.

Pre spavanja, išao je sa baba Lenkom na tuširanje i pranje zuba... Kupatilo je bilo mnogo veće i hladnije od onog u njihovom stanu na Limanu. U česmama nije uvek bilo tople vode. Iznad kade nalazio se bojler koji je zagrevao vodu. Ukućani su morali da čekaju da voda bude topla da bi se kupali. Viktor je uvek kada dođe kod babe i dede na raspust ili na vikend spavao u Zoranovojo momačkoj sobi, na visokim krevetima, prekrivenim crvenim navlakama. U plakaru iza stakla stajale su Zoranove fotografije iz mladosti. Kad je bio kao gimnazijalac na ekskurziji na Plitvicama, na radnoj akciji u Demir kapiji u toku studija, na odsluženju vojnog roka u Osijeku... U ormanu su stajale stare ploče džeza i roka. U sobi je bilo dva kreveta. U jednom uglu je bio Viktorov, u drugom Zoranov ležaj.

Uvek kad bi dolazio u Malu Ameriku, Viktor prvu noć ne bi mogao da zaspi. Da li od uzbuđenja zbog dolaska u Zrenjanin ili zbog promene kreveta, prevrtao bi se u posteljii stavljao čas jastuk pod glavu, čas glavu ispod jastuka. Uzalud je pokušavao da žmuri i na silu da spava. Nije mu išlo. Što bi više odmicalo vreme, hvatala bi ga panika da neće spavati i da će celu noć ostati budan. Zoran je obično noću skitao, pa je Viktor bio sam u sobi. Vrata su bila od stakla, pa je dopirala svetlost iz velike sobe u kojoj su deda Stanko i baba Lenka gledali televizor. Kada bi i ta svetlost iščezla, hvatala bi ga još veća panika, jer je znao da je već kasno, pošto su i baba i deda zaspali. Ležao bi uplašen uz nemirujućom tišinom u sobi. Ostao je sam i jedini budan u stanu. Tada bi na sve načine pokušavao da zaspi. Na silu bi sklapao kapke i sa rukom na glavi držao oči zatvorene. Lagao je sebe. Terao se da veruje da sanja, iako nije spavao. Javljale su mu se slike koje je video i zamišljao toga dana. Autobus na putu, dalekovodi i cisterne u daljini, bager koji vadi mulj raskopavajući Begej, nadvožnjak i ubistvo devojke o kome je slušao, ugalj i vatra kako gori u kaljavoj peći. Ljudi u zatvoru, bojler, antena kod radio-amatera... Kako se vozi u vozilu koje pokreće džoystik i kako na kraju puta piše GAME OVER. Potom bi namerno otvarao kapke. Na silu držao otvorene oči. Zbacivao bi jorgan sa sebe, pa se ponovo pokriva preko glave. Ustajao bi i na prstima odlazio do kupatila, da ne bi probudio babu i dedu. Hodao sam u mraku po sobi. Ustajao, legao, sedao... Ustajao, legao, sedao, ustajao, legao, sedao... A onda u jednom momentu, baš kada bi počinjao da ga hvata krhki san, čuo bi zvuke. Zoran otključava vrata, vraća se iz grada. Ulazi u sobu i pali lampu pored svog kreveta. Viktor otvara oči. Znajući da mu sin ima krhak san, Zoran skida pantalone i trudi se da bude što tiši... U jednom momentu Viktor pita tatu – Koliko je sati? Šapatom se čuje odgovor – Pola jedan, spavaj manijače!

Zoran je bio jedinac. Imao je brata Živu, ali ne rođenog od iste majke. Delili su i dobro i loše. Odrastali su zajedno, ali su bili jako različiti. Za razliku od brata Zorana, koji je bio glumac od malena i voleo javno da se eksponira, Živa nije imao takve sklonosti. Još kao dete povučeno je uživao u malim stvarima. On je bio taj koji bi pokrenuo društvo, napravio kolibu, a onda iz prikrajka uživao i gledao kako se ostala deca iz ulice u njoj igraju. Veoma rano ostao je bez svojih roditelja. Živin otac Vela je streljan na Bagljašu kao ilegalac komunista, kada mu je sin imao tri meseca. Majka Vida, umrla je nekoliko godina posle rata od žutice. Živa je poznavao svoje prave roditelje samo iz priča drugih.

Iako su mu Stanko i Lenka bili staratelji, Živa je puno vremena provodio na ulici, izvan porodice. Znao je da se snalazi životu, učio je od drugih. Posle osnovne škole, Zoran je krenuo u zrenjaninsku gimnaziju, pa posle u Beogradu upisao glumu, a Živa igrom slučaja otišao u Smederevo na zanat da uči za mašin-bravara. Nakon dve godine vratio se u Zrenjanin. Imao je ideju da ode u inostranstvo i da se obogati. Sa jednim drugom pokušao je da se bez pasoša domogne Italije, ali su ih uhvatili na granici kod Trsta i poslali u popravni dom u Kruševcu.

To mu je bila životna škola. Kada je izašao iz doma, završio je kurs za bageristu i zaposlio se u građevinskom preduzeću u Zrenjaninu. Dobio je stan od firme i počeo da živi normalnim životom. Uskoro je upoznao svoju buduću suprugu Zoricu, koja je bila tri godine starija od njega, što je njemu odgovaralo. Trebala mu je starija koja će da vodi računa o njemu.

Živa i Zora su bili tipičan par bez dece. Živeli su na petom spratu na Žitnom trgu. Živa je raskopavao zemlju, a Zora je bila službenica u opštini. Sve svoje slobodno vreme posvećivali su pecanju, puno su boravili

na vikendici na Tisi, družili se sa prijateljima. U stanu su živeli sa crnim jazavičarem Bobijem i papagajem Kićom, koji je znao da govori i bio jako pitom, pa je gostima uvek sletao na dlan i jeo semenje iz ruku. Premda su bili sami, voleli su svu decu iz familije i sa Živine i sa Zorine strane, tako da su bili omiljeni stric i strina, tetka i teča. Pošto su imali mali stan u gradu, svu rodbinu su okupljali na svojoj vikendici na Tisi.

Viktoru je stric bio idol od malih nogu. Pričao mu je o prirodi, o životinjama, o pecanju, učio ga raznim praktičnim stvarima. Živa je imao čamac i znao je sve o reci. Kako su plovi uzvodno, a kako nizvodno. U svom stanu držao je impozantnu količinu pecaraškog pribora – pecaljke, blinkere, meredove, mrežice za kedere, ribolovačke prsluke sa bezbroj malih džepova, razne stoličice... Viktora je na Tisi podučavao kako se peca štuka, a kako šaran, karaš ili som. U koje doba godine je mrest. Kako drma plovak, a kako se peca na dubinku. Kada riba samo pipka mamac, a kada je stvarno zagrizla udicu. Znanje koje je dobio od svog strica, Viktoru je koristilo kroz čitavo školovanje. Iz ranog detinstva pamti pecarošku kutiju na rasklapanje sa više nivoa, koju je Živa uvek nosio sa sobom. U te pregradice je sortirao udice, olova, plovke, varalice i ostali materijal koji mu je bio potreban. Kada je Viktor na časovima crtao tabelu sa engleskim nepravilnim glagolima ili Mendeljejevljev periodni sistem elemenata iz hemije, setio bi se pecanja i Živine kutije, pa se lakše u svemu tome snalazio.

Uvek kada bi išli na vikendicu, Živa bi otišao nekoliko dana ranije, pre nego što se okupi ostala familija. Prokrčio bi plac, posekao granje, počupao travu i napravio ognjište za vatru na kom se kuvalo. Po granama na drveću namestio bi improvizovane police za neophodne drangulije. Govorio je da hrana ne sme stajati na zemlji zbog mrava. U pesku bi iskopao trap u kojem se hladilo pivo, sokovi i lubenice.

Kada bi stajali na obali i gledali u Tisu, stric mu je objašnjavao da reka ima svoje zakonitosti i da treba

39 pustiti vodu da slobodno teče. Da životinje ne treba mučiti, a da prirodu treba čuvati. Bio je besan na one koji dinamitom love ribu. Govorio je da je to kriminal i da bi on takve ljude strogo kažnjavao. Živa je bio od onih ljudi koji imaju izgrađenu ličnu etiku. Nije puno mario šta kažu drugi.

Ako bi imao neki lični probem, Viktor bi mu se pored reke poveravao. Njemu je pričao o svojim prvim ljubavima, životnim dilemama, problemima u školi. Želeo je da bude kao on. Od ranog detinjstva o svom stricu izgradio je sliku Robinzona, neiskvarenog čoveka koji skromno živi i snalazi se u prirodi, poštujući njene zakonitosti.

5

Dve godine pošto je Erikina majka Marija umrla od srčanog udara, njen otac Bora je napustio Stajićevo, vratio kuću državi i otišao da živi kod Olgice u Zemun. Njegova nova supruga do penzije je radila kao radnica u *Teleoptiku* i imala dvorišni stan u Ugrinovačkoj ulici koji je dobila od fabrike. U to vreme Erika je završavala studije književnosti.

Nikada nije bila bliska sa svojim ocem. Do kraja života morala je da mu se obraća sa Vi i da mnoge stvari od njega krije. Kada mu je rekla da želi da upiše studije književnosti dobila je šamar, uz opasku da treba da ostane na selu, da joj muž bude zemljoradnik, a ona domaćica u kući. Sa devetnaest godina pobegla je u Beograd i krišom upisala fakultet.

Majka Marija je odgajala Eriku i njenog starijeg brata Zvonka. Spremala je kuću, kopala baštu, hranila živinu. Vodila je brigu u domaćinstvu i prihvatile ulogu pokorne supruge svoga muža. Veoma brzo se istrošila. Erika je vest o smrti svoje majke dobila od portira u domu u Studentskom gradu.

Uvek kada bi, u početku sa Zoranom i Erikom, a posle samo sa Erikom, išao kod deda Bore, Viktor se osećao nelagodno. Za razliku od Zrenjanina, deda Stankovog i baba Lenkinog stana u Maloj Americi, gde je bio opušten kao kod svoje kuće, u Zemunu nikada nije mogao da uživa. Borina nova supruga Olgica iznela bi kolače sa višnjama. Sedeli bi za trpezarijskim stolom ne znajući o čemu će da pričaju. Poseta bi trajala dok Erika ne bi ustala i izgovorila – Moramo da krenemo, treba još i Zvonka da obiđemo, a posle idemo u kupovinu u Beograd.

Erikin stariji brat Zvonko je u vreme njenih studija uveliko bio oženjen i imao čerku Kristinu, koja je bila pet godina starija od Viktora. Radio je kao ekonomista u Palati federacije. Od Privredne komore dobio je dvoiposoban stan kod hotela *Jugoslavija*. Imao je siguran život, orman sa više od trideset uvek ispeglanih košuja, kojima se hvalila njegova supruga Jasna, nezaposlena domaćica, tako da je Zvonko u komšiluku u novobeogradskom soliteru dobio nadimak 26 košulja. Svako jutro je oblačio sivi sako, vezivao kravatu i odlazio na posao. Kada se vraćao kući sa pedericom u ruci, skidao bi odelo, presvlačio se u plavu trenerku sa belim štaftama. Predveče bi išao u svoju džoging šetnju na zemunski kej.

Zvonkov i Jasnin život je bio sređen i sasvim drugačiji od Erkinog i Zoranovog. Njihov stan je ličio na magacin nameštaja. U dnevnoj sobi su se nalazili komoda, stočić od stakla sa dve fotelje, na kojem su uvek stajale novine – *Večernje novosti* ili *Politika* i plakar za televizor u boji, koji je Zvonko kupio pre Erike, jer je imao više para i polica sa skromnom količinom knjiga, uglavnom klasici: Tolstoj, Čehov, Remark... U drugom delu plakara stajala je stručna literatura iz oblasti ekonomije, opšta enciklopedija i monografija *Upoznajmo Jugoslaviju*. Iz te knjige Viktor pamti sliku masline stare više od dve hiljade godina.

Kod Erike u stan Zvonko je obično navraćao nenajavljeni, uveče, posle nekog skupa ekonomista, kada bi se zatekao u Novom Sadu. Mlađa sestra bi ugostila svog brata i spremila mu večeru. Bili su potpuno različiti i toga je više Erika bila svesna nego sam Zvonko. Uvek kada bi dolazio, zapitkivao je – Seko šta ima novo na poslu? – Kad ćemo u pozorište? Erika je pazila na koje predstave poziva svoga brata, znajući njegov ukus. Gledala je da to budu mirne predstave, bez puno ekscesa i avangardnih eksperimenata i uvek je strepela da li će mu se dopasti predstava. Odlazak sa rođenim bratom u pozorište za nju je bio jedna od najvećih trauma.

Zvonko je obožavao svoga sestrića Viktora. Imao je svoje igre sa njim. Pošto je imao čerku, nedostajalo mu je muško dete. Ponekad, kada je dolazio, išao bi sa njima u park, kada je Viktor bio mali. Skidao bi sako i u košulji sa kravatom na travi sa Viktorom igrao fudbal, ili bi se dodavali loptom. Jednom mu je, kao poklon, doneo kesu punu jabuka i krušaka, otišao sa njim u njegovu sobu i rekao da sakrije ispod kreveta da mu niko ne mazne. Nedeljama je to tako stajalo, a onda je Erika jednom usisavala i pronašla voće koje je počelo da truli.

Dok je Zoran bio u braku sa Erikom, obično bi on bio taj koji je više pričao sa Zvonkom nego sama Erika. Kao glumac, znao je da se pretvara i da uživa u tome. Pričao je sa svojim šurakom o fudbalu, ekonomiji, kafanama u Skadarliji i ostalim temama o kojima pričaju obični muškarci.

Jednom su Zvonko, Jasna i Kristina došli kod njih da zajedno provedu Novu godinu. Kristina se ceo dan igrala sa svojim mlađim bratom i pričala mu o Deda Mrazu i poklonima ispod jelke. Atmosfera je bila praznična, Jasna i Erika su pravile tortu. Kada je stigla Nova godina, Viktorov ujak nije htio da ide u komšiluk na čestitanje i druženje. Viktor je pokušao da ga nagovori. Kristina je, dok je palila prskalicu, rešila stvar:

– Pusti Zvonka, on je uvek bio separatista. Idemo bez njega ako on neće.

Kao mlađi brat, Viktor je bio privilegovan u društvu Kristininih drugarica, koje su vazda sedele u njenoj sobi na Novom Beogradu, punoj lutaka i plišanih igračkica. Kada bi došli u posetu na Novi Beograd sve vreme bi ga Kristina i njene drugarice tetošile i mazile, tepajući mu da je meden i šećerko, a njemu je bilo neprijatno. Jednom je čak odgurnuo jednu Kristininu drugaricu i viknuo joj – Ne diraj me više!, na šta je devojka ostala zatečena. Mnogo godina kasnije, Viktor će se sećati ovih kontakata sa ženskim osobama.

6

U godinama pre razvoda svojih roditelja, Viktor je odrastao u sobi punoj igračaka, sa odraslima i sa decom. Ponekad sam u sobi, a ponekad u društvu. I Zoran i Erika bili su i prisutni i odsutni u njegovom životu. Pošto su Zoranovi roditelji živeli u Zrenjaninu, a Erikin otac u Zemunu, njega nije imao ko da čuva na Limanu, u Erikinom stanu.

Dok nije napunio dve godine, Erika ga je kupala u plavom, plastičnom koritu, a zatim ga je polagala na peškir koji je bio raširen preko troseda u dnevnoj sobi, a Viktor uzdignute glave gledao u žutu patkicu od gume. Sve se vidi na fotografiji koja stoji u albumu Viktorovog odrastanja. Fotografije kada je bio beba i malo stariji dečkić. U pličaku na moru i na biciklu koji je vozio po asfaltu ispred zgrade na Limanu. Pored kamina u stanu u Maloj Americi i na obali pored raskopanog Begeja.

Erika je imala i male zabave sa svojim sinom. Kada je usisavala, bežao bi na kauč, stolicu ili krevet i sakrivao noge, bežeći od usisivača. Držeći cev u ruci, kidisala je na njega, u nameri da mu povuče trenerku ili čarape. Pošto bi se stan usisao, nastupilo bi Viktorovo igranje na tepihu u sobi punoj igračaka. Ređao bi

kuce i mece od pliša, automobile, kamione, aviončiće i jedan helikopter. Različite vrste kockica, kauboje, indijance i olovne vojнике. Plastičnog policajca i robote na baterije. Svakodnevno bi dolazio dve godine mlađi Đole iz komšiluka. Često su se svađali i mirili. Čiji će biti kauboji, a ko će ratovati sa Indijancima. Bile su od početka podeljenje uloge. Žute figurice sa šeširima i pištoljima su bile pozitivci, a one crvene sa kopljima, lukovima i strelama negativci. Olovni vojnici su obično stajali sa strane, potpuno neutralno u kutijici. Ponekad su ih uvodili u sukob kada bi se zaigrali, pa im je trebalo još figurica. I onda, posle nekoliko sati igranja, došlo bi do zamora i kulminacije sukoba između dva druga. Tada bi Zoran ulazio u sobu i zavodio red i sklanjao igračke na sigurno. U periodu pre nego što je upisao glumu, pokušavao je u Beogradu da studira filozofiju. Odslušao je u Beogradu jedan i po semestar. U Platonovoj *Državi* čitao je o *pravičnosti*. Razlikovao je veštinu igranja svoga sina od pravičnosti. Kao što je veliki filozof pisao da je potrebna pravičnost kad hoćeš da skloniš štit ili liru, tako je Zoran sklanjao plastičnog policajca, kauboje, Indijance ili robota na baterije.

Kasnije su mu, kada je krenuo u prvi razred, Zoran i Erika kupili novu igračku. Preko prijatelja koji je često potovao u Nemačku, naručili su kompjuter *Amstard CPC 464* sa zelenim monitorom, koji tada nije mogao da se kupi u zemlji. Tada je Viktor ovладao prvim pojmovima. Naučio je kako se ukљučuje i isključuje kompjuter i da mora da vodi računa o novoj, skupoj igrački koja je u početku stajala u dnevnoj sobi, jer su Zoran i Erika želeli da kontrolišu koliko bulji u ekran, da ne bi zanemario učenje. Kasnije su popustili, pa je *Amstard* prešao u Viktorovu sobu. Imao je plavu ciradu sa kojom je morao da pokriva tastaturu i monitor da ne bi padala prašina. Dobivši novu igračku, ovладao je do tada nepoznatim pojmovima. Učio je kako se programira. Da bi izašlo njegovo ime na ekranu morao je da napiše:

20 GO TO 10

Kada bi ukucao RUN i pritisnuo ENTER, njegovo ime bilo bi ispisano po celom ekranu. Naučio je da crta Čiča Glišu po zelenom ekranu monitora. Reč DRAW mu je koristila za crtanje linija, a uz pomoć CIRCLE pravio je krug. Sa kasete je učitavao video-igrice. Svetište pucačine, platformske, karate, džudo, stoni tenis, fliper, Rambo, nindžu, karate, kung-fu. Neke su imale bolju grafiku, neku lošiju. Erika mu je na trafici kupovala časopis *Svet kompjutera* pa je svaki mesec gledao oglase i naručivao nove kasete sa igricama koje su mu poštoma stizale.

Uskoro se među dečacima u komšiluku pročulo da je dobio kompjuter, jer je Viktor stalno o tome pričao. Stalno su ga molili da ih pozove kod sebe u stan da odigraju neku igricu.

Već u prvom razredu, naučio je da se sam vraća iz škole, noseći torbu na leđima i ključ od stana oko vrata. Posle škole, čekao je Zorana i Eriku da se dođu kući, sedeći ispod grane jednog drveta u limanskom parku. Čekao je svoje roditelje, koji su vazda kao kulturni radnici ostajali posle posla na beskrajno dugim sastancima koji nisu imali puno veze sa pozorištem. Kultura je bila opterećena problemima. Nedostatak novca, birokratski mehanizmi odlučivanja. Bilo je to vreme zabrane pozorišne predstave o nekim jamama, osvetama, nerazjašnjenim računima iz prošlosti. Komad koji se igrao u pozorištu u Novom Sadu potresao je čitavu državu. Tada jedina partija u zemlji, organizovala je skupove na kojima se diskutovalo... Jedan pozorišni događaj podelio je kulturnu javnost. Sazivani su partijski sastanci, umetnici su morali da se izjašnjavaju da li su za ili protiv.

Iako nije glumio u predstavi, Zoran nije htio da okrene leđa svojim prijateljima, glumcima. Odbio je da se izjasni i osudi predstavu i pored toga što mu se sam komad i nije naročito dopao, ali je iz etičkih principa

bio na strani progonjenih. Tada je pao u nemilost upravnika Todorova koji ga je i doveo iz Zrenjanina u Novi Sad. Todorov mu je rekao da je razočaran jer je Zoran izneverio ukazano poverenje. Neke kolege su mu okrenule leđa. Nisu hteli da mu se javljaju u pozorišnom klubu. Sa onima koji su mislili kao i on učvrstio je prijateljstva. Ni Erika nije dobro prošla. Smenjena je sa mesta tehničke direktorce, jer se i ona solidarisala sa akterima komada. U kući se u to vreme osećala napetost. Dešavanja u pozorištu su se odražavala i na atmosferu u stanu na Limanu. Posle sastanaka, dolazili su glumci koji su igrali u zabranjenom komadu. Čitali su naglas i analizirali novinske članke o predstavi. Pisac komada je bio optuživan za potpirivanje nacionalizma jer je u komadu pevan song u kojem su se nalazili stihovi – Oj Bunjevci repati, kad ćete nam krepati.

Vremenom, kako je afera dobijala na intenzitetu, stan na Limanu postao je okupljašte progonjenih glumaca. Gosti su dolazili svaki dan oko sedam uveče i ostajali do kasno u noć. Erikina prijateljica Magda, koja je igrala u predstavi, redovno je sa Erikom u kuhinji spremala večere za više ljudi. Stalno su izlazile na terasu da bi uzimale turšiju ili kiseo kupus. Na jedno od tih okupljanja došli su glumci iz Beograda da daju podršku novosadskim kolegama. Neke od njih je Viktor prepoznao sa televizije iz domaćih serija. Sa njima je bio i pisac zabranjenog komada, koji je odgovarao na pitanja ostalih i iz opreza nije puno pričao. Pored je sedela dinamična plavokosa dramaturškinja koja je puno pričala i sa svima ulazila u raspravu. Njen otac je bio čuveni profesor etike, čije je knjige Zoran kupovao kada je neuspšeno studirao filozofiju. Bio je tu i njen suprug, čuveni advokat, jer je na sudovima branio intelektualce koji su govorili protiv postojećeg stanja u društvu.

Kadaje Zoran krenuo da isprati goste iz Beograda, Viktor je već zaspao. Erikaje otišla u kuhinju sa namerom da opere sudove koje je prethodno pokupila sa stola u dnevnoj sobi. I baš u momentu kada je stala pred

sudoperu i odvrnula česmu, neko je pozvonio na vrata. U hodniku je stajao jedan krupniji policajac u uniformi i oniži mlađi čovek normalno obučen.

– Dobro veče, vi ste Erika Novakov, Zoranova supruga? – upitao je stariji polacajac.

– Da, ja sam. – uplašeno je odgovorila Erika.

– Došli smo da se vidimo sa Zoranom.

– On trenutno nije kod kuće, kako mogu da vam pomognem?

– Je l' možemo da uđemo? – Da popričamo sa vama. Neće dugo trajati.

Erika je širom otvorila vrata i pokazala im da sednu za sto u dnevnoj sobi, za kojim su pre pet minuta sedeli gosti iz Beograda. Ponudila je da im skuva kafu i otišla u kuhinju da ispere džezvu koja se nalazila među prljavim posuđem u sudoperi i da je stavi na ringlu.

Počelo je ispitivanje o Erikinom radnom mestu i o njenom poznanstvu sa Magdom. Pitanja je postavljao oniži čovek koji je izvadio hemijsku olovku i blokčić ispred sebe. Koliko Magda ima dece? Gde joj radi muž? Koju ulogu je imala u predstavi? Zanimalo ih je ko se sve okuplja u njihovom stanu i ko je kod njih došao iz Beograda.

Erika se u početku branila i želetala je da sazna zašto je sve to ispituju. Pitala je da li imaju nalog za upad u njen stan, što su obojica prečutala. Na kraju su počeli da se raspituju o ovci što je pozorište pozajmilo od jednog farmera koji je imao salaš u okolini Novog Sada. Gde su i od koga nabavili ovcu? Kako su organizovali transport do pozorišta, koja je njena uloga kao organizatorke u svemu tome?

Moralu je da odgovara na pitanja. Posle pola sata dva čoveka su otišla. Stariji policajac joj je rekao da o ovome nikom ne priča, pa čak ni mužu, a naročito ne Magdi. Ubrzo su izašli iz stana. Kada je ostala sama, uzela

je telefon i odmah nazvala drugaricu koja je već stigla kući. U svemu ovome Zoran nije ni učestvovao. Kada je ispratio goste, seo je na autobus i otišao do grada da se nađe sa svojim ljubavnikom Draganom Belićem. Nije se ni vratio u stan.

Disco Inferno

Kada se ljudsko biće rađa, u njemu se bore Eros i Tanatos. Rvu se, bacaju koplja, čak i šah igraju. Pitanje je slučaja, tj. da li je neko od njih skoncentrisan, motivisan, pod stresom, umoran, odnosno pod uticajem neke organske reakcije, ono što odlučuje ko će tada pobediti. Pobednik postaje dominantan deo savesti i svesti te osobe. Samo, podmuklost Tanatosa leži u tome što kada pobjedi, njegova dominantnost ima dalekosežnije posledice. A tu je i neizbežna sujeta; recimo, kada je Eros jednom prilikom deklasirao Tanatosa u partiji stonog tenisa i pomerao mu dupe od zajebancije zbog toga, Tanatos se tako zainatio i, pobedivši ga u borbi za jednim malim Adolffom, stvorio tako gadnu papazjaniju genocida i masovne kulture, da je celo čovečanstvo zbog toga ispaštalo. A Eros se samo mahnito hvatao za glavu od čuđenja kako Tanatosa može toliko pogoditi poraz u bezazlenoj igri.

Nešto joj je paralo i štrikalo uši naizmenično. U magnovenju prevremenog buđenja tražila je izvor jutarnje džangrizavosti. Glas, iritantni glas, nije iz njene glave, nije niko od ukućana jer ukućane nema, svi tragovi su vodili ka... televizoru.

Intrigantnije od razmnožavanja bogomoljki i boćanja zajedno, obrnuto proporcionalno zanimljivosti čekanja u redovima i besmislenije od pokušaja banane da bude svrstana u red šumskog voća, u vaše domove stiže

Robot Bez Ikakve Praktične Namene! Savršenog dizajna i neverovatne moći da imitira Dolfa Lundgrena, Gretu Garbo, čoveka koji pozajmljuje glas Homeru Simpsonu, Mekoli Kalkina, Roberta Musolinija, Valentina Rosija, sestru od tetke Denzela Vašingtona, krckanje vrata Majkl Džeksona i šum na srcu psa čoveka koji živi dve kuće od podstanara u glavi deteta jedne čuvene glumice (čijeg imena ne mogu trenutno da se setim što mi stvara osećaj anksioznosti).

Ova sprava služi za skupljanje prašine, spoticanje o nju i hvalisanje komšijama time što imate predmet koji vam baš ničemu ne koristi, a koji ste debelo platili. Kompatibilan je sa rezervnim fenom za kosu koji ste kupili za „ne daj bože”, kao i sa gelom za pranje intimnih delova tela (koji ne koristite jer izaziva bakteriološku preosetljivost polnih organa), zato što je urađen u transparentnoj boji koja se, moraćete priznati, zaista slaže sa svim bojama, za razliku od crne i bele koje polažu pravo na tu karakteristiku. Za razliku od prethodnog modela, odnosno Robota Sa Skoro Jednom Praktičnom Namenom koji je imao dobru volju da vam isključuje bojler iznad sudopere kada počne da se pregrevi, ali koji nažalost nikada nije uspeo da nauči kako da dođe do kuhinje zato što je imao fabrički podešen kod za nesnalaženje u prostoru, novi, poboljšani model nema takvih lažnih pretenzija na bezuspešne pokušaje ostvarivanja bilo kakvog učinka.

Ovaj proizvod možete naručiti putem telefona koji možete nazvati isključivo sa jedne telefonske govornice u prizemlju tržnog centra u centru Beograda, gde je grafitom isписан broj telefona za naručivanje željenog proizvoda. Ako niste u mogućnosti da kupovinu obavite na ovaj način, popunite formular koji možete kupiti u bilo kojoj muzičkoj školi, naravno pod uslovom da ste student prodekan na bilo kom fakultetu u zemlji, ili da ste u radnom odnosu ne manje od 27 godina i 34 dana, ili da hronično patite od herpesa. Formular onda dajte mlekaru koji vam je u detinjstvu donosio mleko, pod uslovom da se zove Ilijia i recite mu da kada sledeći put podiže penziju

preda taj formular u pošti službeniku koji, ako je muškarac nema zaliske, a ako je žena ima ih. Kada ste sve to uradili, možete mirno da čekate kod kuće na svog ličnog Robota Bez ikakve Praktične Namene, a mi ćemo ga teleportovati u vaš stan čim sredstvo za teleportaciju bude izmišljeno. Sve to će vas naravno koštati besmisleno mnogo novca, koji morate uplatiti na žiro-račun 878-95976467-11.

Jebene reklame, pomislila je. Uz napore, pronašla je daljinski upravljač u posteljini i ugasila TV, znajući da neće više moći da zaspí. Ležala je potruške i prelazila pogledom po sobi u potrazi za razlogom da napusti krevet, pasivno priželjkujući smrt. Televizor, kompjuter, sat, disko kugla, knjige, stočić, police... čekaj, disko kugla!?

U čudu je posmatrala neobjašnjivi dodatak svom životnom okruženju. Paranoično se bojala da će svakog trenutka pasti i razbiti se.

„Disko kugla? Patetično, Erose.“

„Kupio sam je od para koje sam dobio na pokeru, kako se osećaš povodom toga?“

„Morbidno. To što si uradio je perverzno. Vulgarно. I protiv pravila. Zato sam siguran da ti neće smetati što sam je malo, pa, naštelovao?“

„Kako to misliš?“

„Ništa specijalno, dodao sam reflektorima malo cinizma. I trunku lošeg spleta okolnosti.“

„To nije fer!“

„Ne bulazni! Hajde da igramo tvister, ukočio sam se od sedenja.“

Prišla je kugli oprezno i zagledala se u njene deliće. Bljesak je ošinuo po zenici neočekivanom jačinom i svetlost, začuđujuće hladna i oštra, prodrla je u deliću sekunde i do najdubljih ponora njenog organizma. Prostrujala je krvotokom, ispunila joj pore, bubrege, vijugala crevima furiozno i nezaustavljivo, pretvarajući stvarnost u svetlost.

Pa ovo je ostvarenje sna. Lakoća transdimenzionalnog kretanja, bez lošeg varenja i žuljeva, i sve to uz muziku iz *Velikog Lebovskog*.¹

"Iwokeupthismorningwiththesundownshiningin
I found my mind in a brown paper bag but then
I tripped on a cloud and fell-a eight miles high
I tore my mind on a jagged sky
I just dropped in to see what condition my condition
was in"

Obrela se u jednom od paralelnih univerzuma. Sedela je u potpuno crvenoj prostranoj kancelariji. Na zidovima su, pored monohromnih arabeski i postera Alan Forda i Dilan Doga, visila priznanja na polju novinarstva za autorske emisije obojene pristrasnom bojom uređivačke politike i vladajuće političke strukture. U kancelariju je uletela hiperaktivna devojka čiji je identitet pretraživala u novopečenoj bazi podataka.

1. <https://www.youtube.com/watch?v=dooSFlvLn-Y>

Trebalo joj je vremena da locira taj podatak, jer joj je mozak ažurirao podatke shodno dimenziji u kojoj se obrela. *Voli miris kokosa, na suncu joj posvetli kosa, ne podnosi ljude koji je konstantno udaraju po telu da bi joj držali pažnju tokom razgovora, godinama se bori protiv grickanja noktiju... downloading... oslobođa se stresa tako što urla dok vozi rolere... downloading... Milena, njena asistentkinja.*

„Šta čekaš? Svi su stigli, ideš uživo za 5. Dođi da ti proverim šminku, čekaj, malo si se raščupala.“ *Downloading... njena autorska emisija slavi peti rođendan, priredili su joj proslavu, a sve je to privuklo i pažnju ostalih jednoobraznih medija.*

Rešila je da se malo zabavi. U meniju za podešavanja u svom ažuriranom mozgu pronašla je stavku – helijumski glas. On. Jezik – španski. On. Boja. Ljubičasta. On.

„Dobar dan, hvala vam na ukazanom poštovanju, poverenju i snishodljivosti. Želim ovom prilikom da vam kažem da ste samo gomila diletantских ulizica koja svesrdno toleriše činjenicu da sam ljubičaste boje i da pričam piskutavim glasom na španskom. Iskrivljena ogledala su iskrenija od vaših pokušaja da istražite prostranstva mog rektalnog otvora, insekti poginuli u lusteru imaju življe obrise predstava o životu od vaših, opale dlake u slivniku imaju više dostojanstva i časti u sebi, a hemoroidi zvuče kao odlična ideja kada su u ponudi oni ili vaš sablažnjiv osmeh. Kladim se da ako neko od vas i zna španski, da će se slatko ismejati zbog kvazi-lucidnosti mog malog govora. Ostavljam vas da razmenujete vizit-karte uz samo jednu zvaničnu izjavu.

Svi dobro znamo da je crvena boja laž.

Živila ljubičasta!“

Krenula je ka hodniku sa disko kuglom, a za njom se proložio aplauz. Naravno, pomislila je.

„Ljubičasta u srednju. Pogodak! I naravno, crna u istu. 5:3 u partijama.“

„Erose, znam da računam. Uostalom, i dalje tvrdim da si uzeo bolji pak, moj je malo napukao. A ni sto nije baš ravan.“

„Ha – ha – ha. Nisi se bunio prošle nedelje kada si pobedivao.“

Po povratku sa prvog putovanja, na upaljenom televizoru je zatekla emisija o kandidatima za *Ginisovu knjigu rekorda*. U toku je bio momak koji obara rekord u obrtanju tiganja na jednom prstu. Za ime palačinki, zašto? Stvarnost nadilazi parodiju. Ugasila je opet TV, pogledala u kuglu i munjevito se prebacila u sledeću dimenziju.

Policajac sa čirokanom krenuo je da joj navlači lisice na ruke čim se stvorila.

„Hapsimo vas zbog remećenja javnog nereda i nemira. Po nihilističkom zakonu o narušavanju entropije i njegovom članu 25, preti vam kazna od 30 godina prinudnog birokratskog rada.“

„O čemu pričate, tek sam došla?“

„Nemate pravo da govorite. Sve što imate da kažete, nama je potpuno irelevantno.“

Odmah je sproveo do sudnice koja je zapravo bila adaptirani prostor za svirke. Pre nego što je došla na

red, smenjivali su se različiti optuženici. Prisustvovala je šokantnim ispovestima poznatih glumaca o altruizmu u tinejdžerskim danima, suđenju političaru optuženom za vožnju u treznom stanju i onkologu koji je odbio da uzme mito.

Sudom je predsedavala sedma reinkarnacija Sid Višouza, koji se tokom suđenja po osmi put overio od heroina, na šta su posmatrači u sudnici počeli da kliču od uzbudjenja.

Zbunjeno i iziritirano je posmatrala pomahnitalu masu. Počelisu odsreće da demoliraju sudnicu. Šmugnula je u susednu diskoteku koja je bila pretvorena u pritvor i uz pomoć disko kugle na kojoj je crnim autolakom bilo ispisano *The last days of disco*, vratila se u svoj stan.

Loptica za bejzbol je pogodila Erosa direktno u čelo zbog čega je završio na podu.

Tanatos se nadvio nad njim. „Moraš da poradiš na refleksima, pičkice.“

U njenoj sobi, televizor je i dalje treštao.

Uživajte u odnosima bez suvišnih kablova. Priklučite se našem novom Wireless sistemu emotivnih veza bez obaveza.

Prestanite da se sapličete od napada sujete, ljubomore i potrebe za nežnošću i nabavite potpuno novi proizvod na našem tržištu – wireless emotions router.

Instalacija je jednostavna, a naše tehničko osoblje će vam pomoći da zauvek amputirate osećaj patetične privrženosti jednoj osobi. Ako pozovete odmah, dobićete i bonus paket uputstava za savršeni raskid sa emotivnim demonima prošlosti. Zaboravite na afektivna stanja, pozovite odmah.

Kako se TV pali sam od sebe? Prethodna dimenzija je bila apsurdna, ali radoznalost je nadjačavala bojazan. Kugla se nevino okretala, ulivajući poverenje. Možda barem još jednom?

„Dobrodošli u svet čulnih senzacija! Gospođica X?“

„Glavom i bradavicama.“

„Stanje na vaginalnim putevima?“

„Prohodno.“

„Moraćete se odreći svih inhibicija da biste prosperirali u našem društvu. Podavanje se plaća po satu a bonus za ostvarivanje najluđih fantazija. Na koju temu pišete rad?“

„Moral kao veštačka ljudska tvorevina i njegov uticaj na seksualni razvoj pojedinca.“

„Ambiciozno. Ipak, ako to odradite kako treba, dobićete beneficirani radni staž. Krećete od ponedeljka, neophodno je da nosite fetiš uniforme i nakitnjake, daćete svoje mere krojačici u erotic shop-u u prizemlju zgrade, a ona će vas uputiti i u ostatak priručnog materijala. Nemojte se libiti da uzmete sve što vam je potrebno, videćete da je assortiman robe više nego zadovoljavajući. Politika firme je da ne podržavamo trendovske stavove prema seksualnom opredeljenju, to je za karijeru podjednako pogubno poput nametanja subverzivnih moralnih vrednosti. To

pravilo jedino ne važi ako ste iskreno zainteresovani za eksperimentisanje, ali onda morate popuniti zahtev uz kratko obrazloženje, videćete, čista formalnost. Podržava se svaki vid terenskog rada i nagrađuju se inovativni predlozi po pitanju lokacije, poze i garderobe. To bi bilo otprilike sve.”

Izletela je iz kancelarije i bauljala po vlažnim prostorijama u potrazi za diskokuglom. Prolazila je kroz dark, s&m, airdoll, groper, bukake, bear, feltching, plumber i boiler room, u panici da je neće pronaći.

U svakom novom univerzumu, klaustrofobični strah da će zauvek ostati tu postajao je jači.

Naišla je na sobu Dancefloor love. Konačno.

- Biatlon?
- Ne.
- Veleslalom?
- Erose, hoćeš li prestati sa zimskim sportovima, molim te! Basket?
- Što ne predložiš još veći stereotip, fudbal recimo? Postaje dosadno. Karling?

U narednoj dimenziji vladala je totemokratija.

Svaka porodica ima barem jedan u drvetu isklesani totem, a duhovnost porodica srazmerna je

njegovojo veličanstvenosti. Na one porodice čiji totemi leže u podrumima, izgrebani i napadnuti prašinom kao nekom kožnom bolešću gleda se kao na totemohulne, izgubljene. Članovi su im aveti koje pod okriljem nesanice, vrište u nemogućnosti da pronađu smisao ni u životu ni u smrti, pa besciljno životare ophrvane fobijama.

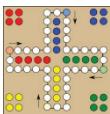
Totemi se razlikuju, neki su ukrašeni duborezom, u stilu stilskog nameštaja, neki su kubistički agresivnih linija, dok su neki postimpresionistički razigrani ili minimalistički čisti.

Totem najviše dolazi do izražaja za ručkom. Tada se kult porodice učvršćuje ili razbija zavisno od različitosti pojedinačnih temata. Mada, zabeleženo je i par potpuno neočekivanih slučajeva složnih porodica, uprkos suštinski različitim tematima. Ali i obrnuto, dešavala su se porodična krvoproliva u domovima u kojima su ukućani imali istovetne teme, što se zvanično objašnjavalo mutacijom jednoobraznosti mišljenja u samouništenje.

Senzacionalistički temi sa velikim poprsjima i falusima urađenim po kalupima porno zvezda ne smeju se mešati sa nekadašnjim simbolima plodnosti. U nekim domovima videla je teme nalik Džoni Depu, Kim Džong Unu i Kejt Midlton. Pojedine slavne ličnosti su tužile ljude koji su ih pototemizovali, jer su to učinili bez ikakvog plaćanja autorskih prava. Naravno, postoji i veliki buvljak teme, na kom se mogu pronaći teme za svačiji džep. Od najjeftinijih, industrijskih, plastičnih, koji su gotovo knjiški primer kiča jer su ujedno i satovi sa kukavicom ili otvarači za vinske flaše, do ručno rađenih teme najfinije izrade kojom nije ugrožena životna sredina.

Moral je da prođe taj buvljak uzduž i popreko kako bi pronašla temu sa glavom disko kugle. Kupila je sa suludom idejom da ostane neko vreme ovde, jer je pomislila kako bi ovde možda mogla biti srećna.

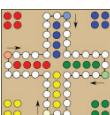
Međutim, iluziju idile raspršila je nedvosmislena spoznaja da je ovo zaista zemљa totema u kojoj je sve podređeno njima. Tihi, mrtvih obrisa, zapravo su oni gospodarili ljudima. Ovo je samo privid sreće. Vreme je da se vrati.

„Jedan, dva, tri, četiri, pet. lii, to je to, sve figurice su mi sada u kućici.“

Tanatos je gađao Erosa kockicama i prevrnuo tablu.

„Čoveče.“

Na TV-u je išao reality program koji je pratio život jednog klošara. Specijal je prikazivao njegov frenetični pseudo-pacifistički monolog:

Hajde da na svet donesemo patuljke koji luče boju koja se koristi za murale i vilenjake koji jednim dahom isteraju iz vas orgazmatične melodije. Neka štrumpfovi budu zaduženi za veličanstvene mikrokosmose u podnožjima naše mašte, a odredi čarobnih mravojeda neka usisaju sve umetničke blokade. Mrgudni trolovi svojim dubokim glasovima mogu užvikivati hipnotičke himne koje će se prolamati celom vasionom i proglašati neophodnost hedonističkog života. Hajde da odbacimo

neophodnost kurtoazne komunikacije i ljubimo se umesto pričanja. Hajde da stvorimo beskrajno moćne horove koji će nas dovoditi do katartičkog plača. Hajde da vrištimo dok ne izbacimo svu mržnju iz sebe i odbacimo poriv za samoubistvom. Hajde da nas ne mrzi da stvaramo. Hajde da pozovemo u pomoć odrede insekata koji izjedaju šund, koji ga nagrizaju i pretaču u ništavilo. Hajde da pevamo dok nam se glasovi ne pretvore u kristal od kog ćemo izrađivati kolevke novim naraštajima. Hajde da prizovemo nadonosne leptire koji će naraštajima šaptati na uvo formulu harmonične proporcije. Odbacimo mizantropiju kao jedino utočište i skupimo hrabrost da priznamo da volimo, makar i uzaludno. Hajde da se dozovemo pameti!

Šta je bre ovo? Ko emituje ova sranja? Čemu sam se vratila?

Rešena da ovog puta tamo i ostane, krenula je na novo putovanje. Ali čim je pogledala u kuglu, našla se upravo u tom televizoru, u dronjcima klošara kog je do malopre gledala. Gurali su je u prolazu i sada je bila ona ta koja je urlala tu kič formulu spasenja. Urlala je do promuklosti. Onda je polako krenula da tone u poetski očaj.

To breathe or not to breathe, that is the question! Ugušiti se zbog nedostatka vazduha ili zbog vazduha koji je smrdljiv? Spavati, možda sanjati... Ako umrem zbog nedostatka vazduha možda se i oslobođim košmara, a ako odaberem smrdljivu smrt, život će mi takav biti i posthumno. Mogla bih biti zauvek zarobljena u tesnacu GSP-a i smatrati se kraljem beskrajnog prostora, samo kad ne bih imala smrdljivih snova!

Premorena prosvetiteljskim epizodama, zaspala je pored zdravstvenog kompleksa koji vibrira od ljudske štroke i muke.

Stražar na kapiji klinike blago je gurnuo nogom.
„Probudi se, ne možeš da spavaš ovde.“

„Gde mogu da pronađem diskو kuglu?“

„Šta lupetaš, bre, 'ajde ustaj, sklanjaj se odatle!“

Žena koja je sa detetom u rukama prosila nedaleko od nje, zaverenički joj je prišla.

„Treba ti diskо kugla?“

„Da, je l' znaš gde mogu da nađem neku?“

„Na klinici. Kreni od šaltera za gubljenje vremena, pritaji se tu malo i kada primetiš da je daždevnjak na šalteru skrenuo pogled levog oka ka desnom, tada imaš 10 sekundi mrtvog ugla i priliku da šmugneš ka odeljenju za lobotomiju dostojanstva. Kada kreneš stepenicama, na odmaralištu između 2. i 3. sprata postavljen je voajerid, ali nemoj da brineš, očne duplje su mu postavljene visoko iznad tela na vrhu dve antene, tako da je samo dovoljno da čućeš prođeš tu deonicu i on te neće registrirati.“

Kada dođeš do odeljenja za reinkarnaciju, stavi slušalice i uključi muziku na plejeru na najjače, jer plač beba koje nisu zahtevale da budu rođene ume biti jeziv i zaglušujuć poput zvuka mačaka u teranju.

I zapamti: Ne veruj ženama bez obrva! One uz histeričan osmeh mogu pričati u nedogled ne dopuštajući da ih prekineš. Ako te spaze, pričaće do momenta kada će jedino što vidiš biti njihove obrve, odnosno nedostatak istih. A onda je kasno, onda ćeš biti spremna na sve da prekineš to ludilo. Jedini izlaz koji bi u tom momentu mogla da nađeš je nagoveštaj padanja kiše koji u njima budi najjeziviji strah od prolivanja pornografske maske od svog lica. Ipak, ako možeš da izbegneš ma i najmanji razgovor sa njima, to je najpoželjnija varijanta.

Srećno!“

„Ko si ti?“

„Niko. Neko ko bi ti mogla biti.“

Dok je sumanuto jurila propisanom maršrutom gonjena potrebom za povratkom kući, u nekoliko navrata je na zidovima viđala stilizovanu igru reči *The only affirmative sentence is a death sentence.*²

Nakon svih nabrojanih prepreka, našla se na dečjem odeljenju koje je imalo mini diskop kuglu u diskoteci za lutke. Pala je preko igračaka i uz plač olakšanja očajnika, vratila se u svoj stan.

Na televizoru je šuštao sneg.

U afektu je iščupala diskop kuglu i svom snagom je udarila o zid. Ostavljajući za sobom srču na podu, bacila se u krevet, pasivno priželjkujući život, padajući u posttraumatični san.

Probudila su je dva glasa sa televizora.

„Moraćeš da odabereš, nerešeno je.“

Bunovno je gledala u lica.

„Da, tebi kažemo.“

„Ko ste vi?“

„Ja sam Eros, ovo je Tanatos.“

„Promaklo nam je tvoje rođenje pre 26 godina. A naknadno organizovana takmičenja se uporno završavaju time što je nerešeno.“

„O čemu pričate?“

„O afirmaciji i destrukciji. Arhetipskoj borbi. Erosu i Tanatosu. Možeš da biraš stranu! Ti si prvi slučaj ljudskog bića koje će samostalno moći da se opredeli za princip bivstvovanja, zar to nije uzbudljivo?“

2. Jedina potvrđena rečenica je smrtna kazna. (Igra reči zbog dvoznačnosti reči sentence koja može značiti i rečenica i kazna.)

„Nimalo. Što se mene tiče, svet je gomila matematičkih verovatnoća koje zajedno čine jedan naizgled uređeni haos.“

„Prestani da izgovaraš te stvari, moraš da nam veruješ. Moraš da veruješ u nas.“

„Ne moram ja ništa. Šta će se desiti ako vam ne verujem? Kosmos će se urušiti?“

„Prestani!“

Približavala se daljinskom upravljaču, neumoljivo besno.

„Ne budi infantilna, imaš moć izbora, samo odaberi kanal!“

„Odabrala sam.“ rekla im je spuštajući prst na dugme za gašenje.

U tom momentu, Eros i Tanatos pretvorili su se u antimateriju, usled čega je planeta Zemlja postala galaktička disko kugla koja je, obasjana suncem, ošinula po zenici vlasnika diskoteke *Mlečni put* i teleportovala ga u drugu galaksiju da tamo zavodi red.

Crtice sa sela, bez svinje -odломци-

Lola

Deda je otišao iza kuće, na vrt. Iza štale. Svejedno se čuo pucanj. Odmotala sam zavoje i rekla da sutra idem u školu. Ujutro sam skinula s dvorišnih vrata natpis „Oštar pas“.

Jovica

Jovicu smo u vrtiću zvali Jovica. Kada smo krenuli u školu rekli su nam da se on od sada zove Ivan. Djeca su se smijala, a ja sam pitala učiteljicu mogu li i ja promijeniti ime? Rekla je da mogu, ali da nema potrebe jer moje ime nije neprikladno. Bilo mi je žao Jovice, jer jadan on, od svih nas 40 prvašića jedino je on morao mijenjati ime.

Jovica je dobio minus iz hrvatskog jer nije donio zadaću. Ja sam dobila puno minusa i jednu jedinicu na vjeronauku, iako sam tamo sjedila da ne budem na hodniku. Jovica nije dobio jedinicu. On je sada bio Ivan i njegovi problemi su nestali. Ja sam bila Željka, ali svejedno su mi govorili komunjara.

Išao mi je na jetra taj Jovica, evo promjenio ime i sve je u redu. Htjela sam mu reći pička tebi materina, zašto tebi ne govore komunjara i ne crtaju križeve po čelu, Srbine jedan.

Ali nisam.

Francek je zasukao rukave i pljunuo u pod. Rekao je da sam komunjara i da je njegov tata rekao da takvima treba tu ideju izbiti iz glave. Renato je uvijek stao ispred mene. On i ja zajedno smo igrali nogomet na našoj sjenokoši i govorili su da smo cura i dečko. Tako su se on i Francek opet potukli ispred škole. Francek u ime hrvatske, a Renato u moje ime.

Jovica je imao plavu kosu, pjegice na licu i malo krivi nos. Sve je to nevažno ako si svake nedjelje na misi i ako daješ novce za Crkvu.

Roditelji od Natalije i Sanje su dali 1500 kuna za nove klupe u Crkvi. Nekoliko je puta to rekao svećenik i svi su milo gledali moje vršnjakinje. Ja sam prvi puta stajala u crkvi i promatrala tu gomilu ljudi iz čijih grla izlaze iste riječi. Te njihove glave imale su iste izraze čuđenja i gađenja kada nisam stavila novce u škrabici. Onih 1500 kuna od onih sretnica još je odzvanjalo crkvom. Ljiljana mi je gurnula kunu u ruku, a ja sam je prepustila škrabici. Uvukla sam ramena i naslonila se na nove klupe u crkvi. Htjela sam se zvati Jovica i da mi promjene ime.

Kada smo igrali nogomet nitko mi nije govorio komunjara.

U subotu u 15 sati bio je na televiziji film o nekoj djeci. Tri prijatelja su sjedila na klupici i pričali su o tome tko će biti kada porastu. I stvarno su svi postali to što su htjeli.

„To je tak na filmu, tam su si na kraju fiškali. I oni Crnci kaj im nikak ne jede v školi“. komentirao je Joža.

Smijali smo se i grizli svatko svoju travku.

Mi nemamo klupice. Nemamo ni pravi gol. Imamo četiri cigle koje smo maznuli s gradilišta. Imamo travu koju nisu već dugo kosili i nadu da ćemo svi postati poznati nogometari. Ja sam htjela biti Crnkinja.

Jer da sam Crnkinja ne bi dala da mi crtaju križeve po glavi i govore komunjara. Da sam Crnkinja zamahnula bih šakom i rekla im svima go tu d hel ju madafakr.

Ovako, šutim i šutiram loptu. Tata kaže da dobri igrači moraju imat u glavi. I vježbat.

Mi vježbamo svaki dan nakon škole. Danas smo nakon 9:4 na male sjeli do stativa.

Dok smo sjedili crno-bijela mačka je prolazila oprezno kraj nas. Renato se dignuo i ispružio ruku u zrak kao da ima mač.

„Ovo je naša senokoša! Uljezi vum!“

Skočio je pred mačku i puknuo je nogom u trbuh, u zrak, u vrisak.

Netko se smijao. Netko nije. Renato je sada postao vođa skupine i nitko se nije usudio suprotstaviti mu. Njegov tata je bio u ratu.

Netko je na ulici rekao da se vratio nakon tjedan dana rata. Pobjegao je kući, a sada glumi invalida.

Za večerom sam rekla mami i tati da sam odlučila ići na vjeronauk za pravo i da se moram krstiti. Rekli su: „Kak ti očeš. To je tvoja stvar“

Na nogometu su svi pljeskali što će se krstiti. Renato je rekao: „Konačno“ i lupio me po leđima.

Savinuo mi je lopatice, ali smo se smijali.

Sutra ćemo na Kosovo¹. Moramo naći onog Jovicu i njegove. On je iz neprijateljskog tabora. Crtali smo po pijesku tajne puteve od Radničke do Kosova. Cilj je bio uništiti im igralište na Kosovu. Ili odigrati tekmu, a tu smo sigurno jači.

Koračali smo glasno po poljskom putu. Zamišljala sam kako ulazim na stadion. Svi plješću, a ja sam poznata nogometničica. Crnkinja.

¹ Kosovo je jedan od kvartova u Belici, ostali kvartovi su: Mostišće, Dolji kraj, Štuk, Radnička, Glavna.

Avion

Kada se srušio avion na susjedovu kuću, to je bilo poslije rata. Netko je pozvonio na naša vrata, a ja sam bila poslušno dijete. Nisam otvarala neznancima kada sam bila sama u kući. Izašla sam kroz prozor i promatrala gomilu ljudi, boja i glasova.

„Isuse, Isuse“, „A u pičku materinu“, „Strašno, strašno“...

Provlačilo se kroz sparinu. Prišla sam bliže.

Avion. Životinje. Ljudi. Pjena. Smrad.

Kada me susjed Štef primjetio i pokazao policajcima na mene, potrčala sam po bicikl i nestala kao što djeca znaju nestati kada ne treba. Kao trogodišnjak u marketu. Djeca su mi se smijala na igralištu. Vjerljivo zbog pidžame. Meni su u glavi bili oni mrtvi ljudi koje su vatrogasci vukli po susjedovoј travi. Rekla sam si tada da će pitati mamu zašto su me učili da vatrogasci gase požar, a nisu rekli da nose mrtve ljude. Tati su javili da se avion srušio na našu kuću. Sređivao je odlazak s posla i zvao ljude. Ujak me pronašao na igralištu i zaljepio mi dva šamara. Nisam im smjela to napraviti. Tražili su me, a ni kuću nisam zaključala. Vukao me do njihove kuće i zvao mamu. Nismo uzeli bicikl ni razmjenili riječi. A htjela sam ga pitati koliko je bilo mrtvih i kako će sada susjeda oprati onu krvavu fleku na fasadi.

Pupak

Ljeti smo se često igrali kod bake. Došli bi i oni rođaci iz grada. Hodali smo po vrućem asfaltu. Tko duže izdrži. Onda smo poljevali vodom. I asfalt i sebe.

Skidali smo majice. Nitko se nije smijao debelima.
Gledali smo si međusobno u pupak.

Jurica je rekao da ako si izvadiš ono crno iz pupka onda umreš. Ne uvijek, ali je čuo da možeš umrijeti.

Ta tri mala zrna u pupku nešto znače. Ona su tamo kao nokat na prstu. Više kao madež. Madež, da. Ako makneš madež dobiješ rak. Tako je i od njegovog učitelja žena slučajno otkinula madež i umrla.

U svakom madežu se krije rak. Zato madeže ne diramo. Oprezno si pregledavamo tijela i brojimo ih.

Ja ih imama malo. Kažu da imam sreće jer to znači da imam manje šanse za rak i smrt.

Baka je rekala da si ne guramo prste u pupak.

Kada sam se kupala ispale su mi crne točke iz pupka.

Nisam se usudila nikome reći. Sama sam čekala smrt.

Nakon mjesec dana sam zaboravila na pupak i smrt. Kada je Jurica opet došao do nas, nisam mu otkrila da možeš preživjeti bez 3 točke u pupku. I mama kaže da je to prljavština i da se trebamo redovito prati.

Bog

Stric Stevo je pao u septičku jamu kada je imao 18. Imao je epilepsiju i nove hlače.

Susjede su govorile:

„Tak je Bog štel.“

Deda nije išao u crkvu i rekao je da ga boli kurac za Boga.

Odnosno: „Jebe se meni za boga i pope“.

Na grobu od Stevice nema križa ni posjeta rodbine.

68

Zajec

Njih troje su ležali pijani u snijegu. „Strelim te kak zajca“ vikao je tata od Mire.

Šamar lijevo, šamar desno i bacio ga je natrag u snijeg. Iste sekunde ga je dizao i govorio, „idemo dimo“. Majka je izgledala tužno i drhtala od hladnoće dok je pridržavala bicikl.

Mislila sam da je dobro što je otac došao bicikлом jer na bicikl ti ne stane puška u ruku kada voziš po snijegu.

Pjesma

U 6. razredu napisala sam pjesmu i nisam je pokazala nikome. Poljubili smo se i on se pravio važan, a ja nisam nikome rekla za to. *To se nije desilo* zapisala sam u pismo Ljiljani i rekla da mi on sada po novom ide na živce.

Odmaknula sam zavjese i gledala u susjedovu kuću. Pratila sam ritam buđenja stanara po paljenju svjetla.

On se bio malo prije polaska u školu. Tako sam mu na brzinu rekla po putu „ne volim te više“.

Ulagica 240-241

Drugi

Mi kažemo Oni drugi Cigani kada mislimo na Cigane u našoj školi.

Cigani u našoj školi su fini, imaju najljepše šuškavce, nike tenisice, a roditelji imaju posao i kažu da su muslimani, a ne Cigani.

Njima nitko ne govori četnik i komunjara. Samo Cigani, a njih čak i to smeta.

Oni imaju firmu koja skuplja željezo.

A mi kredit i ja odjeću od braće.

Maca Maradona

Na papirić morali smo napisati tko nam se sviđa. Ja sam napisala Isus i Tito. A učitelj je rekao da će pozvati mamu i tatu u školu jer provociram.

Htjela sam mu reći da volim ljude koji čine dobro, a bilo je glupo napisat mamu ili tatu. Tiho sam rekla oprostite, neću više.

Za kaznu sam brisala ploču i čistila učionicu nakon sata. Dečki su već igrali nogomet.

Dali su mi svejedno da igram s njima.

Renato je rekao bude nekaj i od tebe, nova Maca Maradona.

Smijali smo se. Nisam im rekla za Isusa i Tita.

Bez svinje

Gledali smo te ljudi koji dolaze autobusima i parkiraju kraj moje kuće. Često smo sjedili na betonskim stupovima nikada dovršene ograde našeg dvorišta. Ponekad bismo sjedili na balkonu, što je moja majka izričito zabranila zbog nedostatka ograde. Nismo više mali, ali ljudi padaju s balkona često i to s onih koji imaju ograde; betonske, željezne, drvene, sa cvijećem ili bez cvijeća.

Slagali smo riječi premećući slova s registarskih tablica autobrašnara. Bilo je svakakvih registracija, ali ne i onih naših ČK.

Igrali smo se pogađanja poklona zamotanih u kutije. Oni su koračali polako, i pjevali crkvene pjesme, a mi smo izvikivali: čaše, tanjuri, mikrovalna, slika, usisivač i sve ono što smo vidjeli da su sestra ili brat dobili za vjenčanje. Smijali smo se, jer glupo je misliti da se na svetište nose iste stvari kao na vjenčanje, ali drugo nismo znali.

Ljudi su nam se smješkali i zvali nas u povorku. Neki su hodali s onim istim križevima kakve smo mi dobili za Prvu pričest.

No, Joža kaže da je svećenik rekao kako je ta baba luda i da ne smijemo ići njezinoj kući. Ti koji idu u njezinu kuću molit su pogani i ne poštjuju Boga.

Ne smijemo se s njima ni družit.

A nas je kopkalo vidjet što je Baba dobila. Vozili smo se biciklima kraj njene kuće i pokušali skoncentrirano gledati kroz prozore. Žuta i crvena svjetla, gomila ljudi i paketi. Meni je to izgledao kao soba od one žene na onom filmu što je otac rekao da nije za nas i tjerao nas spavat, ali mi smo se sakrili iza kauča i gledali tu ženu s natapiranom kosom i sisama kako prolazi kroz one špage za muhe obješene na vratima. Sise joj nisu visile.

Kada je iduće godine sagrađena kapelica, jer ne dobije svatko jagode usred zime od Majke Božje, bilo je lakše približiti se poklonima.

I dalje su stajali tamo zatvoreni, sa špagicama, mašnicama i onim malim čestitkama kakve je pisala teta iz Minhena. Renato je predložio da otvorimo neki u noći i zatvorimo ga kao da se ništa nije desilo.

Joža je rekao da neće. On se boji Boga i Babe koja je u kontaktu s njim.

„Pa kaj se more dogoditi?“ – rekao je Renato.

„Moremo dobiti jagode, a to ni za fkrej hititi.“

Baba kaže da je samo jagode dobivala od Marije i od Boga.

Ja sam rekla da ćemo otac i ja otvoriti štand s kokicama, iza na vrtu. Posadili smo kukuruz kokičar ove godine, cijena mu stalno pada, a tu nam kraj kuće toliko ljudi prolazi. Možda ćemo i od onih letvica što je ostalo kod dede praviti križeve, to se lako radi, a dobro prodaje.

Joža i Renato su se smijali. Rekli su da nam je to bez veze, i da neću moći na Krizmu ako to napravimo. I svećenik će sigurno znati da smo pričali s poganim. Joža je rekao da mi ne možemo raditi križeve jer mi je tata nevjernik.

Rekla sam im da možemo i da moj tata kaže da nije nevjernik. On je ateist.

Otac je kasnije rekao da se on samo šalio za kokice. Meni nije bilo do šale. Ta kapelica iza u našoj ulici nama je bila ozbiljna stvar.

Ubrzo se Baba pojavila u jednom broju časopisa *Glorije*. Na ovim prostorima *Glorija* je čitani i cijenjeni časopis. Otrčali smo nakon škole do dućana, ali *Glorije* nije bilo.

Nitko u selu nije pričao s tom ženom, ali njezinu sliku u časopisu kaže teta na kasi, razgrabili su odmah rano u jutro.

Fotografi su stajali ispred njezine kuće kada smo se vraćali iz škole. Škljocali su i pomicali se lijevo pa desno.

Tata kaže da bismo mogli iza na vrtu napraviti teniski teren i naplaćivati upad. Možda netko nakon molitve i ukočenosti od klečanja odluči svratiti do nas. A ima tu i puno mještana koji bi sigurno došli. Bio bi to hit.

Splasnula je lagano priča s babom i jagodama, a mi smo ravnali teren. Ravnali smo kako smo znali i mogli. Od Jože tata ima bager, ali tata kaže:

„Je, kaj ti misliš ka je to zabadaf?“

Dok smo mi ravnali Dedi su ukrali svinju. Onu najbolju prasicu za klanje. Rekla sam mami da više ne vjerujem u boga jer da on postoji ne bi nam krali svinje. Svi su šutili za stolom. Deda je rekao da u ovom selu ne kradu svinje. To je sigurno netko od ovih koji dolaze kod Babe.

Joža je došao do nas i pitao zašto me nije bilo na misi i koliko mi sada pečata nedostaje.

„Pa moraš dojti na mešu ka pečata dobiš ka moreš na fermu.“ – važno se isprsio, a zapravo je kraičkom oka gledao mog tatu.

„To nema veze.“ – odgovorila sam.

„Ima, ima, rekel je pop da on šteri ne mel se pečate nebre na fermu iti.“

„Pak što veli da ja i očem iti!“ – rekla sam važno.

„Je, je, ve tak veliš.“ – govorio je s visoka.

„Pa kaj, bar morem iti glet kapelicu od Babe.“ – rekla sam tihom.

Joža me pogledao i poskočio na bicikl. Pogledao je mog tatu, pa opet mene. Stiskao je volan i razočarano utonuo u sebe. Mrgodio se, mrgodile su mu se i obrve kao kada mu je Jovica uzeo loptu na Kosovu. Ovaj puta

nije psovao kad je odlazio. Možda je znao da smo ostali bez svinje.

Hitler i bomboni

Drugi Deda je pričao kako je bježao iz logora. Zamisljala sam kako se provlači kroz žice s mitraljezom na leđima i ima onu traku na glavi kao Rambo.

Kaže da mi ne može objasniti kako je to bilo. I da puno njih nije preživjelo.

Hitler je zlo, uvijek kaže na kraju.

Ja mu nosim rakije iz podruma, a on mi daje Bronhi bombone.

Maksimum jata

Suki kod kuće drži pticu. Ta ptica je dobra prema njoj samo dok Suki jede juhu. Tada pokunjeno prošeće po stolu, spusti kljun na rub tanjura i pogleda u Suki. Dobije znak da može. Dragocjenost tog trenutka Suki čuva dok joj ptica stoji na ramenu, kljunom na milimetar od oka. Zuri kao da će ga iskopati. Ne mogu ga udariti, kaže, prebrz je, to je Aleksandar Veliki.

Suki je na nadlakticu dala tetovirati ovu papigu. Tako, sad kad napadne, napast će svoju sliku, kaže. Ja nemam tetovažu jer se plašim da bih je htjela isprati sapunom. Ja ću roditi kako bih se umnožila.

Drama jedne ptice ponekad traje desetljećima. Traje u ogledalcima sa zvončićima, kada sama sebe ružno pogleda, na očišćenim prečkama, na zavjesama, u velikim i slabim krilima, u koži koja svrbi, u plahtama za noć, u ljudima koji guraju prste u kavez, otvaraju, zatvaraju vratašca, plaču; ta ptica mora van, van iz kuće... Ali ptica ostaje. I ogledalce ostaje. Nadutost, apatija, odbijanje hrane ili vode, proljev, povraćanje, kihanje, vodene oči; u različitim domovima, godišnjim dobima, drama jedne ptice ne posustaje. I prisutnost druge ptice može biti problem. Može sve završiti u krvi, kao kad je Suki probola igлом za šivanje kože – kožu svoga muža.

– Kad ptice ne lete, ne zovem ih jatom. Koliko god da ih ima na tlu – kaže.

Suki i ja sjedimo ispred naših kuća. Gledamo u nebo koje ne da nikome i ničemu da se vine već poviňuje.

– Ribe čine jato i kad ne lete – kažem.

Kada se na grad obruši južina, ribe plivaju ulicama. Plivaju preko zebre, lutaju po placi, sive, nevelike ribe. Posljednjih godina klima se promijenila. Nekad su ovdje doseljavali ljudi iz unutrašnjosti zbog dišnih problema. Danas se ljudi na moru guše. Topao i vlažan vjetar donosi oslobađajuću presudu. Nitko ne može posve odgovarati za svoje postupke. Hodamo smrknuti, hodamo smaknuti. Naše suze padaju u nebo pa ih nebo vraća na kopno, u more, prenosi ih preko zebre.

Kada stigne hladan i suh, vrlo snažan vjetar, ptice ne mogu nikamo. Ponekad ljljija kuće, ruši stabla, diže prodavačice u zrak, odvezuje brodove. Neki ljudi budu ozlijedeđeni. A more izgleda kao da bježi od kopna.

Suki i ja znamo da se odavde ne može pobjeći brodom ili staviti prst u more pa spojiti s cijelim svijetom. Blizina mora nas je udomila i pripitomila. Da smo živjele duboko u kopnu, otjerala bi nas ravnica, brdo nagnalo na skok. Ovako možemo samo maštati o tome kako se bacamo sa svjetionika, kako susrećemo stotine takvih što se bacaju i ništa im nije strano. Ali kada bi ljudi iz unutrašnjosti prestali govoriti kako nam je ovdje lijepo, tako spokojno i životno, a mi se na to prestali osmjejhivati, što bi nam ostalo?

Kad stigne karneval, povraćat ćemo ljubav.

Sukin muž je jednom ljutito rekao da bi radije bio bičevan, nego li joj dopustio razgovarati sa mnom. Rekao je da su moja usta prljava. A ja znam, i Suki to zna, da jedna ptica ne čini ništa i ništa joj ne pripada. Ona nebu ne znači ništa. Prljava usta nebu ne znače ništa.

Drama jedne ptice može trajati stoljećima. Kao izlivenom orlu kojem su jednom odrubili glavu, a imao je dvije. Pa je s jednom glavom stajao na zgradu ispod velikog sata dok ga netko nije uklonio. Dok ga netko drugi ne poželi vratiti.

Kad sam se selila preko puta sićušne rijeke, majka nije bila od volje. U kortilu su gugutali golubovi, ona ih je tjerala. Dosta mi je vaše sračke, dosta, govorila je. Ostavila sam sve njeno, crni kućni telefon i tri sloja zidnih tapeta. Iza mene je ostao crknuti hladnjak koji sam deset godina koristila kao ormara za knjige. Rekla sam joj:

– Idem, a ti kako hoćeš.

Domovi se ponavljaju. Dodiruju. Tu kod nas, za razliku od onih u predgrađu, zidovi su debeli, a strujni vodovi presvučeni tkaninom. Podovi cvile, pucketaju dok spavamo. Tamnoputa djeca se ljube ispod naših prozora.

Ormar u mojoj sobi uvijek mora po noći biti zatvoren. Zračim ga svako jutro. Na vješalicama vise sve moje aveti, ljupke šetačice. Jedan šareni konop.

Imam deku na tigra. I nelagodu dok ležim pod njim.

U četverokatnici u blizini, na četvrtom katu živi četveročlana obitelj. Stan je malen, pod kosim krovom. Prozori na kojima je zaštitna ogradica gotovo da dodiruju pod. Tu živi Mina, s tih prozora doziva svoju djecu na ručak. Njena starija kći, koja ide u sedmi razred, pretvara se da je ne čuje. Prozor s kojega ih Mina doziva ima rupu u iskovanoj ogradi kroz koju se može gurnuti glava. Tako ona, kad gurne glavu, izgleda kao da je na glijotini.

– Moja djeca se srame naših prozora – kaže.

Postoji i prozor u krovu. Mina se ljeti preko njega popne na krov, sunča se. Na plažu ne odlazi bijela. Prošlog ljjeta je njezin sin u parku poljubio štakora, draga maca, rekao je, držeći ga u naručju. Minino osunčano lice posve je problijedilo.

U njihovom malom stanu nema mesta za ljubimce, a ovi štakori veliki su kao mačke. I ne plaše se. Zato je bolje živjeti visoko, ne mijesati se s njima.

Sjedimo ispred naših kuća usred grada, nadomak luke i mora. Gledamo u nebo. Veliko jato leti nisko, izgleda kao tamna pulsirajuća materija. Uzimam dvogled, to su čvorci.

– Da li bi ljudi bili pitomiji da imaju čvorka na grbu ili zastavi?

– Bi – odgovara Suki.

Ulica je pusta. Plahte, naše zastave, nikada nisu visjele na očitim dijelovima ovih kuća. Vijorile su se u kortilima, skrivene od očiju i ušiju prolaznika, gubile bjelinu. Sad spavamo na plahtama svojih predaka, nepoderive su i velike. Bez lavova, orlova i temeljnih boja. Tek pokoj na sebi nosi nekoliko kapi ruzine.

Suki se ponekad danima smije, zatim danima jedva ustaje iz kreveta. Kažu da to nije dobro za njezinu djevojčicu. Ona zna, ona zna više od mene, plaši me to, ali moram joj ujutro dati pahle, kaže. Pahle su kukuruzne pahuljice. Suki ih jede dok joj se ne zgade pa onda mjesecima ne doručkuje. Djevojčica jede iz zdjelice, šešira, lopatice. Ponekad Suki sašije pola kostima dok se zdjelica, šešir ili lopatica ne isprazne. Osmjehne se i doda još jedan sitan rez noktom u vlažno drvo radnog stola.

Njezina majka već duže vrijeme teško hoda:

– U pizdu materinu, popišala sam i tepih!

Ona je uvijek bila pristojna žena. Ovo što sad izlazi iz nje, to je bolest. Kad je prevrnula bračni krevet jer, tvrdila je, pod njim čuči neko malo zlo, mislili su *pa dobro, malo zlo će proći*. Onda je počela zaboravljati. Zaboravila je da ima djecu, zaboravila je što znači riječ gradonačelnik, zaboravila je sebe u kadi pa se smrzla.

Moja je majka uвijek bila dama. Otac joj je jednom za roђendan poklonio bundu sašivenu od nekoliko desetaka divljih pasa. Kada bi zahladilo, nosila bi bundu gradom kao da ispod njene kože i u njenim očima kola plava krv. Otac je za tu bundu izdvojio tri tadašnje plaće. Kad je kasnije otiшао na ratiшte i ostavio je nezaposlenu sa mnom maloljetnom kod kuće, često smo jele margarin i kruh. Otac, kad je dobio otpust za vikend, доšao nam je na vrata s ubijenim veprom. Majka nije znala što bi uчинila s veprom. Umjesto bunde, prodala je nakit. Bilo je večeri i noći kada bi zamraчили grad, a majka bi hodala od banke do kuće u bundi, našminkana i gladna.

Bundu je prvo uništila mačka koja se danima nakon majčine smrti valjala po njoj i čupala je noktima. Otac ju je takvu poderanu spremio u ormar. Nakon dvije godine, bacio je bundu u kontejner ispred kuće zajedno s ostalom majčinom odjećom koju nismo poklonili drugima, a onda otiшао po kruh u obližnju pekaru. Na povratku, video je majčinu odjeću, bundu koju je dokrajčila ulica: sve te divlje pse razvučene po asfaltu. Zelena svilena košulja ležala je na praznom parkirnom mjestu. Berlin, Berlin, veselo je uzvikivala majka nekada davno dok ju je nosila. Berlin, Berlin, prošaptala sam vidjevši kako njezin žuti kućni ogrtač u zubima odnosi susjedin šnaucer.

To je zadnji put da bacam robu u kontejner, rekao je otac kad je ušao u stan i sjeo na stolicu. Razmišljala sam o intimi u smeću. I kako čvrsto vežemo naše vrećice. I kako nas ovi koji zalaze u kontejnere brinu sve više i više. Diraju prstima odbačeno, a naše.

Susjed koji živi sa ženom i odrasлом djecom u manjoj stambenoj zgradi preko puta naše kuće i Minine zgrade, na mezaninu, odlučio je, usred tjedna, da ne želi umrijeti u toj zgradi. Zaputio se uz prugu prema istoku,

prema kući u kojoj se rodio, pedeset kilometara dalje. Idem, rekao je. Prije toga, kći mu je rekla da ne smije hodati po stanu u cipelama. Za njim su krenuli kći, sin i snaha, hvatali ga za laktove. Kad mu je netko od njih slučajno srušio tamnoplavi šešir s glave, pogledao ih je i rekao:

– Niste me vi rodili.

Grabio je krupnim koracima prema rodnoj kući koja je odavno pretvorena u vikendicu. U toj kući je umirao vikendima i vraćao se natrag u malu stambenu zgradu, onom malom bijelom psu koji mu grize nogavice. Grabio je krupnim koracima dok nije upao u grmlje pokraj pruge, u rupu. Izvukli su ga i rekli mu:

– Ali mi te moramo pokopati.

Ima devedeset i šest godina, nekoliko šešira i vikende u kojima osluškuje otkucaje svog srca. Ili sjedi i gleda u onu svoju zaležanu ženu koja je zašutjela dvije tisuće i desete.

Na posebnom vezu u našoj luci stoji privezan brod koji je nekad pripadao bivšem predsjedniku. Gradska vlast ne može odlučiti što će s tim izgrebenim, pohabanim brodom. Na brod se može doći samo s posebnom dozvolom. Nedavno je tu boravio svjetski umjetnik. On je trljaо brod dlanom i zatim mu sofisticiranim termometrom mjerio temperaturu koja se trebala podignuti na temperaturu ljudskog tijela. Tako je pokušao oživjeti brod.

– Brodove duhove je teško ignorirati – kaže moј otac.

– Povest ћu te na lukobran. Ti i ja smijemo šetati onuda – Suki mi je rekla prije desetak godina.

Lukobran tada nije bio otvoren za javnost. Navečer bih sjedila na pramcu broda za odvoz smeća,

usidrenog u luci i promatrala lukobran. Poslije bih snivala svog pradjeda rudara kako jede ugljen. Sada snivam baku, njezin hladni lakat uzalud guram u sako šivan po mjeri, a iz usta joj curi crnilo jer smo je okrenuli na bok. Mora li baš taj sako, otac u snu pita. Mora, odgovaram. Snivam baku pa joj šapućem *Oprosti za sako.*

Često mislim na bakin stan, pojednostavljen i ostavljen. Ona je u njemu živjela sve dok nije odlučila umrijeti. Tamo je desetljećima kuhala maneštrice, povremeno plakala i svako popodne spavala. Jedino u krevetu se nije savijala, ležala je na leđima kao čavlima pribijena.

Kad je umrla, mjesecima nismo odlazili u njezin stan. Tek nekoliko puta sam ga otišla prozračiti. Jednom sam ostavila otvoren prozor dva tjedna pa su golubovi ispod njenog kreveta snijeli ptice. Često mislim i na to kako bi valjalo otići tamo, očistiti prozore. Očistiti i slike obitelji, staklo koje ih čuva. Dotaknuti rukama zidove, okvire slobode.

Ovako prešutim Suki

Ispreplićeš noge u pletenicu jer ne znaš što ćeš prije učiniti u svojoj osunčanoj kući. Prvo ćeš objesiti veš, odnijeti ga na zrak. Ti si ja, to je prvo što ćeš napraviti nakon što se raspleteš i preuzmeš kuću. Prije nego što te sunce proždre. Potom ćeš hodati sobama i poravnavati. Tvoja kuća je puna predmeta koje moraš dodirnuti. Neke od njih u sebe staviti.

Poslije ćemo sjesti uz kavu i ništa nećemo moliti.

Ljudima koji svrate kažemo:

– Dođi, pokazat ćemo ti.

Vodimo ih; na zid uz more, na rupičastu lansirnu rampu, u kafiće koji nisu tematski jer takve ni nemamo,

na kulu iznad svega gdje gledamo rječicu, bivšu tvornicu, kuće na stijenama, mačke. Nikad ne ubacimo novčić u teleskop. Oblačno je danas, ali bude i lijepih dana, kažemo. Dodite za karneval, kažemo. Ili bolje nemojte.

Volim ih na svojoj terasi poslužiti pivom i pitati kako su im roditelji. Oni kažu da im je neobično kupati se u moru pokraj velikih brodova na popravku. Ne ostaju dugo.

Nedostaju mi keramički ukrasi, debeli bogovi, *dreamcatcheri*, pjesak iz pustinja, drvene ratnice i zbirke pjesama kojima bih omekšala kutove svoje kuće. Oni koji su otišli u druge zemlje, meni neotkrivene, ne nose suvenire. Oni su tamo blagajnici, medicinske sestre, pomoćni kuhari i kuharice, ne nose suvenire.

Naša kuća ima pogled. Naslijedili smo ga s drvenim stolicama, velikom peći, izvezenom posteljinom, satovima, vazama i šarenim podnim pločicama. Promijenili smo prozore, u pogled uložili sve što smo imali. Kada mi on kaže da nisam normalna, odgovorim – Nisam normalna od ovog pogleda.

Nekad sam živjela u kući natrpanoj ljudima i njihovom odjećom. Često sanjam da otvaram ormar, a odjeća pada po meni i ja se gušim u velikim smeđim samtericama.

Jednom sam ga pitala – Tko ti je prethodio?
– Kako misliš? – uzvratio je.

Meni su prethodili rudari, zemljoradnici, vodonoše. Pili su vino iz šalica. Nisu puno kupovali. Hranili su se svojim rukama. Pogledaj moje ruke, imam crno ispod noktiju kao da se i ja hramim vlastitim rukama. Ali moji prsti su tanki, dugački. Kao da otimam od drugih.

Naša kuća ima četiri sobe, dvije kupaonice, kuhinju i špajzu. S terase gledamo u more koje ponekad

cvijeta kao da je netko u njega ulio deterdžent. More se pretvara u pjenicu dok ptice lete nebom kao aveti. Za svakog tko ostaje po jedna.

– Svugdje smo putovali. Koji god grad želiš, izaberi, sad ču ti ga nacrtati! – otac kaže.

Gledamo fotografije, on prelazi dlanom po hrapavoj bradi, kuha kavu, putuje gradovima u tamnim klompama. Zgradom tutnji voda.

– Koji god grad želiš.

U ocu se skupljaju fotografije s jezera gdje smo sretni. Tamo imam pet godina i gola stojim na drvenom pontonu. Moj otac je rukama uhvatio zmiju, izvadio je iz jezera i zatukao lopatom. Potom ju je objesio na stablo. Smiješimo se, moja sitna baka je zadigla haljinu iznad koljena i porinula noge u jezero.

– Nakon mene neće ostati puno fotografija, ali kad ti, sine, odeš, svijet će biti zatrpan fotografijama mrtvih ljudi.

Ovac je ranije puno putovao i čitao knjige. Mogao se posvađati s bilo kim. Sad mu, pak, treba više sna. Ujutro spava do deset, zatim kad skuha ručak i uz večernji dnevnik. Noću puši. I često mu je hladno. Vuče veliku grijalicu svukud sa sobom po stanu. Šalje u materinu vrelo ulje koje prska iz tave, perilicu kojoj vrata padaju, psa koji mu kompulzivno liže ruke. Ponekad, u polutišini svoga stana, šalje u materinu službenike, političare i one koji kažu da stalno govore istinu. One koji misle, ali mu ne kažu, da je dosadio i bogu i vragu. Ali on se više ne namjerava svađati, samo gleda zamućeno.

Sve svoje cipele slaže na pod, u vrstu. Desetke papira, raznih rješenja, slaže na svoj zeleni radni stol, čeka da napuni godine, da i službeno ode u penziju.

– Neću više prati suđe – često kaže.

Otac je sav u svom tamnom licu; u dubokim utorima oko očiju kao da krije sol. Zamišljam kako licu prinosi tanjur s juhom, zatvara oči, a s lica mu sniježi sol.

U ocu se skupljaju fotografije s otoka na koji smo nekad odlazili svakog ljeta. Ponekad bi nas тамо posjetile životinje koje bi preplivale more. Izbezumljeni turisti dočekivali bi ih na plažama, pružali im svoje mirišljave ruke. Toliko plivanja iscrpi svaku životinju. Kad stignu, uvijek malo odspavaju na suncu. Nedavno su srne na otoku pile more. Sve je vibriralo, isparavalo svoje milimetre i padalo u plavetnilo. Tri dana zaredom dolazile su jedna za drugom, velike i male srne, pile more i nestajale. Djeca su plakala, došla je i oseka. Pjevalo se i plesalo na trgovima, neki su igrali karte i pili sve što bi im netko stavio pod nos. Mi to nismo vidjeli. Ali vidjeli smo onaj veliki putnički brod, najavili su njegov dolazak. Nekoliko stotina prozračno odjevenih ljudi sišlo je s njega, a naši sugrađani su potrčali. Gotovo zaplivali. Dodirnuli provu veću od našeg malog, sisatog grada.

U ocu se skuplja voda. Noge i očni kapci mu otiču. Zato uzima tablete. Jezero više ne posjećujemo, ono je sad daleko i posjeduju ga ljudi koji su тамо sagradili kuće za odmor, ljudi koje ne poznajemo. I otok nam je dalek, тамоšnja rodbina je tako htjela. Nemamo svoju kuću za odmor ni na jezeru, ni na moru. Naše kuće za odmor su ove u kojima do kasno u noć buljimo u visoke stropove. Ove koji nas umaraju.

Otac iz svojih usta izvlači dugačku dlaku i sjeda u svoju plišanu fotelju. Buduća praznina te fotelje je moja. Dok gleda u televizor, ja gledam u njegove sklopiljene oči okružene cvijećem, mnoštvo pobacanih latica leži mu na licu, na vratu i prsima. U odijelu je s vjenčanja, leži i svi oko njega su tihi i pristojni. Propuh ga ne dotiče. Mazim njegovo gumeno lice koje će se pretvoriti u kašu, u obrok.

– Mrtva mi je kosa – kaže.

Šišam ga mašinicom. Kosa pada na *teraco*. Na prozoru nema zavjese, ali ni dnevnog svijetla, škura je zatvorena. Kosa je mekana, svilena, crna. Oko ušiju ga šišam škarama. Pazim na uho koje su mu operirali. Pazim na oba. Otac sjedi sitan na stolici, kao mali gavran. Miriše na zapršku. Pazim da ga ne ošišam prekratko, da ne nestane jer ima malu glavu, kao i ja. Nitko nema tako male glave, drugi nam se uvijek zbog toga osmjejuju, vjeruju da smo dobri ljudi.

Mrtva je bila, kaže. Je, odgovaram dok metem *teraco*, a svileno crno ništavilo pada s njegovih ramena.

Bi li volio živjeti u svjetlijem stanu, pitam. Ne, jer ga nikad ne bih napuštao, odgovara.

Kad zovem oca telefonom, želim da se javi. Ako se ne javi odmah, zovem bez prestanka. Gdje si, javi se, kažem. Kad se javi, pitam ga otiču li mu noge. Ne kažem da bismo mogli otići na groblje. Što ćemo tamo? Nad mojom majkom, nad bijelim šljunkom. Na groblju, ono što je ostalo od naših ljudi ne leži jedno uz drugo. Baka leži na zapadu, u zidu na drugom katu. Prabaku i pradjeda su smjestili u masovnu kosturnicu, usred svega. Tete su istočno; jedna pokraj špine s hladnom vodom, druga pokraj umrlog knjigovođe. Iz djeda raste palma koju uskoro moram presaditi.

Kad stojimo nad bijelim šljunkom, znamo da ona nije tamo. Jer nije ni tu. Naša mala bijela čaplja ispod šljunka, sva u tajni.

Kad ga zovem, razmišljam kako mu ne mogu reći – Mili. To nije na meni.

Bogu trebaju ljudi, poput nas dvoje, da bi ostao sramežljiv, tih i dostojanstven. Da piye more poput srne i nestane. Da njegovu košćicu bacimo u daljinu.

Za rođendane ocu poklanjam kanotjere i kolonjsku vodu. Kažem mu da pazi na sebe, da piye puno vode i da jede đumbir.

Minina starija sestra živi na selu visoko iznad mora. Tamo je otišla kad se udala. Osim kuće njezine obitelji, u selu postoje još četiri kuće. Dvije su stalno naseljene. Ona živi s mužem, kćerkom i svekrvom. Za kućicu vezali su mršavog psa. Na stablima preko puta odmaraju se mačke.

– Ne znam što joj je značilo to selo – kaže Mina.

Njezinoj sestri se raspada koža dok selo šapuće. Ponekad sjedi u dvorištu sa svekrvom otpornom na toplinu, crnom od sunca. Njihovu mačku, kojoj je dlaka počela otpadati u snopovima, muž Minine sestre je upucao dok se sunčala na betonu. Blago je bolesno, rekao je. Minina sestra nakon ručka najčešće ide u šumu, tamo je spremila bocu. Čaša joj ne treba. Duboko u hladu, stavi na sebe pletenu vestu i gleda u mrlje na svojim rukama, u te tamne oblake.

Ovako je govorila moja majka

Ti si Ciganka. Uvijek vučeš gomilu vrećica sa sobom, tegliš. Spavaš sa svojim stvarima. Poslažeš te lutke oko sebe, duž sebe. Ne možeš se u snu ni okrenuti tako opkoljena. Vječito poderana pa zakrpana. Čučiš pod stolom s nožem u ruci. Ne plaši se, ja sam tebe ukrala njima. Sa mnom ćeš ostati djevojčica, to će se vidjeti po tvojim noktima. I kad srčeš sok kao da ti je posljednji, tako tamna i moja, uvijek ćeš biti na pola puta da me pljusneš pa zaplačeš. Tako drska u mojoj odjeći, moja. Gledaj dječake kako su sitni i puni srama. Pokaži im svoje nokte.

Iz stana na mezaninu čuje se glas televizijskog voditelja:

Na jugu zemlje izgorjelo je 400 hektara šume, vinogradi, gospodarski objekti, nastradala je stoka.

Napuhujem madrac, odlazim na plažu. U pličini jedna obitelj bodri najmlađu djevojčicu:

– Plivotu, meleko, plivotu!

Nebeska plivačica plače, guta more, prska po površini. Plivaj, anđele, plivaj! Tako je sitna i borbena. Na nogama joj crvene plastične sandale, na prstima nokti koje treba podšišati, a na metar od nje pluta napuhana plastična krava. Prolazim pokraj nje i puštam je da mi smoči madrac pa legnem na njega i plutam u blizini. Večer je, sunce tone iza planine, a more tamni. U zraku se miješa miris gume i mokrog kartona. Nebo je bez drame. Otac male obitelji puši i motri. Na ruci ima pozelenjelu morsku sirenu i sat. Kraj njega стоји žena u tigrastom kupaćem kostimu.

Sve moje je na kopnu. Sve njihovo je u moru.

Ljeti, kad me majka nakon posla ne bi odvela na plažu, napuhala bi plavu barčicu, stavila u nju vodu, a ja bih plovila mračnim hodnikom gradske zgrade. Ona bi jedno oko uvijek držala otvorenim. Kao dupin dok spava.

Ovaj savez je ušao u sve pore naše kuće, razlio se poput ulja niz naše ulice. Naše, kažem.

– Tvoje.

Ne, ova prašina je naša prašina. I more koje nas je zaustavilo, nas je zaustavilo. Činimo ljude nervoznim. Vičemo pred njima jer pred sobom mi se ne čujemo. Kad nas okruže, kad gledaju i šute, mi jezikom oštrimo zube. Potom odlazimo našoj kući.

– Tvojoj kući.

Odrastali smo skupa, nas dvoje, slažući svoju odjeću na stolice. Ja sam njemu govorila da sam bez ljutnje ništa. On meni kako moram ojačati. Htio je da prestanem šutjeti, a kad bi iz mojih očiju i usta poletjele očerupane ptice, smrskale bi se o zid.

– Divni ste vas dvoje! – Prekinulo bi nas, odvelo na noćnu plovidbu, more i sunčanje. Divni smo, ovako preplanuli, kao berači mandarina. Divni smo, ali ja nisam prava. Moje oči su kao tabletići. Moje usne kao prljavi ukrasni jastučići.

Ljudi kažu: Doći će dijete.

Grudi moje tete. Lijepe, mekane, velike. Volim ih gledati, dirati, u njima se gnijezditi. Mima, ja te volim, kažem svojoj teti i sad kad je nema, kad sam odrasla žena. Vraćam se njezinim grudima kad mi treba mir, komadić šutljive obitelji. Diram ih vršcima svojih tankih prstiju. Pitam se može li i ona zagnjuriti u njih kad joj treba tišina. Ona ima rudarske prste, grli me njima, mazi po glavi, smije se svojim plavim očima, šuti. Sva utjeha teče iz tih grudi, nas dvije u blagovaonici, tapete koje imitiraju drvo, kućni miševi koje treba potamaniti, mali stol, moje male ruke, onkraj dana. Stiže maštanje pred san. Stižu raže plahtarice.

Mnogi su između obližnjih zgrada uredili zajednička unutrašnja dvorišta; posadili bosiljak u male vaze, postavili stolice i stoliće, plastične ljljačke. Učinili od njih male trgove bez spomenika. Kad je Praznik rada, tamo peku meso i pričaju o tome kako će otići iz grada, iz zemlje. Umjesto odlaska, bacaju svoje odrezane nokte s balkona.

Djeca iz zgrada odlaze u predgrađa kako bi se igrala u kućama svojih prijatelja. Kad se vrate, kažu da kuće u predgrađima imaju bolje prozore.

Predgrađa rastu, a kod nas, u gradu, padaju stropovi. Kao da nas i nema.

Dok traje potop, naši susjedski pogledi su kratki. Odlaze preko ulice, zatvaraju se u zidove, polete na te

loše prozore, na rolete. Dobro vidimo što nam je sve naselilo domove i živi na našoj lijenosti.

Naši domovi su prljavi mali ljudožderi, a mi njihova djeca – talismani.

Tako naredani uz more, stojimo i čekamo.

Jesen je i papiga je ozlijedila krilo, pa je Suki vuče sa sobom po stanu, na stalku. Vuče je kao infuziju na kotačićima. Otkad je slomila krilo, bolja je, mirnija. Zajedno gledaju dnevnik; čuje se glas nečije desetogodišnje djevojčice:

Od malih nogu smo shvatili da smo ostali bez novaca i onda smo se brat i ja naviknuli.

– Sad neka joj netko kaže da jede zastave i plakate – tiko kaže Suki i pogleda u svoju djevojčicu.

Suki i ja, mi nismo zastave.

Nismo ni plakati.

Tek živimo zajedno kako bi se manje plašile.

Iza nas je ljeto u kojem je stalno padala kiša; kapi hrđe kotrljale su se niz ograde, zidove, plaže, sve je smrdjelo na mrtve mačke, a dva kišobranara su preko noći nestala. Naša krv je putovala zrakom. Stavili smo mrežice na prozore, ali nije pomoglo. Na groblju, gdje raste drveće iz glava naših predaka, Sukina djevojčica sjedila je na pješčanom humku i lopaticom prebacivala bijele kamenčiće u crvenu kanticu dok su je krupne komarice grizle. Pod našim nogama nalazila se gomila svećane odjeće. Suki je potjerala muža iz kuće, a zadržala njegovog papagaja. Jednom tjedno čisti kavez, jagodice prstiju su joj otvrđnule. Ovu jesen, kao i ljeto, provodimo ispred naših kuća, pijemo kavu, uglavnom same. Suki će uskoro početi šivati kostime za karneval. Tada će se ljudi pretvoriti u životinje, u ptice.

Kad se bude palio pust, dosegnut ćemo maksimum jata.

Čovek sa slike

U desnom uglu stoji potpis AS1988, i poslednjoj cifri u nizu drveni ram (A3 format je u pitanju) zaklanja polovinu. Osoba na slici može biti stric, prepoznajem crvenu kariranu košulju kratkih rukava i plavi kačket; pamtim mršava pleća izložena suncu na krovu kuće u izgradnji, kao i na skeli od dasaka postavljenoj uz zapadnu fasadu. Dok je odmarao u hladu lešnika, potiljka oslonjenog na flašu piva zabodenu u zemlju, prikradao sam mu se tiho poput Indijanca, s peskom u šaci, ostavljajući posip na otkrivenom stomaku, znak „tri kruga“.

Staza ga vodi ka gluvonemom rođaku vlasniku prodavnice koja miriše na stajsko đubrivo. Gusto šipražje, koje poput mračne lente horizontalno povezuje krajeve platna, krije tajnu. Pričao mi je, bio sam mali, kako su ga jednom, dok je čuvao koze od vukova negde u planini, spopale šumske vile. Stric je radoznao, razgrče gustiš. Šibaju ga tanke, savitljive grane, sitno trnje seče mu kožu na podlakticama kojima štiti lice, sa svakim udisajem guta lepljivu paučinu. Njegov svet obuzimaju komešanje misli, divlje pulsiranje i prigušeno stenjanje, teškim koracima kao da iskazuje snažnu životnu volju. Izranjavan, konačno izbjiga na čistinu – livadu detinjstva gde je jurcao za krpenjačom, rvao se s braćom i vučjakom, hodao na rukama, pravio kolutove i druge razne akrobacije, izležavao se po rosnoj travi sve dok ne bi zaspao ospokojen dečjim maštanjima. Dočekuje ga starac sede brade, u zelenoj mantiji, oslonjen je o žezlo čiji vrh krasí dvoglavi lešinar. Zagledan u lice čoveka, stricu se čini da ga odnekud poznaje, i kasnije, nakon starčeve smrti, dvojica će položiti leš na hladnu kamenu

ploču, obrijaće mu bradu, otkrivajući očevo lice, i u tom trenutku koji liči na primitivnu obdukciju, vlasti će postati srebrne.

„Tvoji divlji psi žele u slobodu; oni laju od radosti u svom podrumu, kad se tvoj duh nastoji rešiti svih tamnica.“

Starčeve usne se nisu micale, međutim, stricu se čini kao da su reči potekle upravo od njega. Trava je visoka, nekošena mesecima, pa ne primećuje da trbuhozborac stoji na mermernoj ploči.

Ne brini, dobri moj, sve je ovo samo igra, obično citiranje, razmetanje erudicijom.

Kreću mu u susret. Trče krajnje usporeno, visoko podignutih nogu, kao da preskaču prepreke, pa može pogledom da uhvati najmanji trzaj, najsitnije podrhtavanje oblina. Pažljivo mu prilaze, nikada nisu videle povređenog muškarca, dopada im se. Niz butine im kaplje sjajna tečnost kojom kvase lišće hrasta, melemom mu vidaju rane čineći nežne, sinhronizovane pokrete. Prepušta se. Skidaju ga i odvode pokraj potoka gde spiraju s njega čestice prljavštine. Ukrućenog uda, leže na vlažno tlo. Žene se menjaju, jedna po jedna iskušavaju muškarčevu snagu, energično izvijaju tela nad njim, kao da nikada neće postojati kraj kom prethodi sklapanje očiju. Buđenje mu donosi bolnu zategnutost, razapet je u položaju zvezde, okovan i privezan za ulare konja. Iz ležećeg položaja, glave izvijene unazad, krajnjim naporom uspeva da vidi kecelju navučenu preko tela, kakvu je nosio pred operaciju slepog creva, davne šezdeset i četvrte.

Nebeski svod je bleda krpa. Životinje mirno pasu. Stric pokušava da ostane pribran, najmanjim pokretom mogao bi da ih uznemiri. Traži me.

Nema nikog, sami smo, kao nekad, sećaš li se, znak „tri kruga“ na stomaku, pod lešnikom...

Napokon shvata, to je izvesnost, jedna od žena će mu se vratiti, što će biti znak konjima da potrče stazom kojom je čovek sa slike pošao.

Metapriča

Sreda veče: ubijanje idola

- Dobro veče, gospodo, da li smo svi na broju?
- Da, rekao bih da smo svi tu.
- U redu, onda možemo da počnemo. Svi znate zašto sam vas pozvao...
- Ponovo ti je potrebna pomoć...
- Nisam ni ja presrećan što sam opet morao da vas zovem. Dovoljno je što me po ceo dan gledate s police i što me stalno podsećaju na vas, sada mi se još okupljate i po mislima.
- Nismo mi sami došli, ti si taj koji nas je zvao, 'ajde, pozuri, pa da se rastajemo što pre.
- OK, šta da radim? O čemu da pišem?
- Ma dosta više, idem ja odavde, dokle jedno te isto?
- Ne ideš ti nikuda! Sedi i smišljaj!
- Šta da smišljamo, piši o jabukama, o fabrikama, o čemu god!
- Koga još interesuju jabuke i fabrike? Ovo je 21. vek, čoveče!
- Zašto onda zoveš nas?
- Jebiga, nemam koga drugog. 'Ajd sad, smišljajte...

– Ja bih, da sam na tvom mestu, uzeo neku temu iz savremenog života. Ti nikad ne možeš da izmisliš ono što život može da priredi. Posavetovao bih te da odeš u neko sirotište...

– Dobro, dobro, 'ajmo, dalje, ima li neko neku bolju ideju?

– Lupi šamar javnom moralu! To treba direktno u facu da im se saspe! Dole s crkvom, gradite škole!

– U redu je, Fransoa, nemoj se nervirati!

– Zašto da se ne nervira, čovek je potpuno u pravu, treba usput lupiti i šamar popularnom stilu! Spaliti im pozorišta, razbiti jedinstvo vremena, mesta i radnje!

– O čemu ti?

– *O Kromvelu.*

– Ma mani me toga, ko će još i na to misliti.

– Pisanje je zanat, dragi moj, ako ne nameravaš da ga izučavaš, nemoj ni da pišeš.

– Slažem se, ali sad zaista nemam vremena...

– Ne, ne, nema izgovora. Ako te previše vuče da izađeš napolje, a ti reci sobaru da ti sakrije svu odeću, tako sam i ja...

– Koliko puta moram da naglašavam isto – ja nemam sobara!

– Onda obrađuj zemlju, ne bavi se gospodskim poslovima!

– U redu, da li neko od svih vas, molim vas, ima normalan predlog?

– Ubaci neku pticu!

– Pticu?!

– Da, pticu, da malo zamrači atomsferu... Već vidim, noć, oluja i neka tamna životinja, po mogućству ptica... Ili mačka s jednim okom...

– Dobro, 'ajde da te poslušam... Znači treba nam neko mesto gde će da se usred noći pojavi neka tamna životinja...

– Znam, znam, neka bude Britanski parlament!

– Zašto Britanski parlament?

– Zato što se tamo stalno okupljaju životinje!
Hahahaha!!!

– U redu je, Džonatane, zaista nema potrebe...

– Evo, i Bernard se presavio o smeha... A i Semjuelu se brk pomera u stranu.

– Neka sada svi Irci napuste prostoriju! Odmah!!! I ponesite taj viski sa sobom, mater vam ludu!!! Gde smo stali?... Ah da, udaljeno seosko imanje... Dobro, gde ćemo da ga stavimo?

– U Tversku guberniju!

– Kraj Velikih jezera!

– U Provansu!

– U redu... Znači, „Bilo je to u letnje veče dok sam odmarao na svom imanju kraj Vlasotinca...“

– Šta?

– Tišina! Lokalpatriotizam! Dakle, odmaramo se u blizini Vlasine, šta dalje?

– Čekaj, čekaj, dečko, malo si požurio... Ko se odmara?

– Glavni lik...

– Dobro, kakav je... Ja ti predlažem da mu pripišeš neku mračnu tajnu. Može i da ima veze s onom jednookom pticom. I onda ga ubaciš u neku svakodnevnu situaciju, na primer, pošalji ga da peca kad je već blizu reke, je l' tako? I onda – bam! Neka do njega dopriva leš! Eto ti zapleta.

– Gde je tu zaplet?

– Lepo, evo ti ga... On ima neku mračnu tajnu i šta će sad... Da li će smeti da prijavi policiji slučaj? Možda on beži od zakona... Zatim, s druge strane, šta ako ga je neko video? I posle taj neko prijavi da on nije prijavio leš? Treće, ako leš tu ostane, biće i policije, a to je u blizini one vikendice... Aaaaa, reci, već je krenulo da se razvija...

– Dobro, tišina sada svi... Znači, leto je, odmah nakon... hmmmm, nesrećnog spleta okolnosti, glavni junak stiže u zabačeni kraj Srbije. Tu nalazi napuštenu kolibu i smešta se u nju. Menja svoje ime i lični opis i vreme provodi uživajući u pecanju. Jednog dana upeca leš... Dobro je, sada sve ima smisla.

– Odlično, to je idealan trenutak da se ubaci malo psihološke drame... Neka prijavi slučaj, dolazi inspektor koji shvata da s njime nije sve načisto. Pravi se da istražuje slučaj leša, ali u stvari istražuje šta on radi tu... Glavni junak to ubrzo shvati. On zna da policajac zna, ali da nema dokaza. I u njemu počinje strašna psihološka borba. U snove mu dolazi jednooka ptica, taman tako uklapamo i taj deo priče, a on polako shvata kako je ključ u pokajanju.

– I taman ti je to prilika da daš predivne opise sela. On bi mogao, na primer, da kosi...

– Aman, grofe, gde će begunac da kosi? I koju zemlju?

– Moraš da postaviš širi kontekst. Treba ti društveni kontekst, zašto je on uopšte i postao prestupnik, koji društveni zakoni dovode do toga? Tu je pitanje vere, istorije, socijalnih kretanja, zatim izumiranje sela, kako je moguće da se usred leta, kada se rade poljski radovi, na selu nađe prazna baraka? I uz pitanje vere, ja bih pomenuo i povratak zemlji. Čoveka iz grada, kome je gnjila duša, može pomoći samo druženje s kmetovima...

– Kakvim kmetovima? Nema ih već sto pedeset godina!

– Zato ste i tu gde jeste, kada ne može više ni da se zna ko je ko!

– Dobro, dobro, sada da vidimo... Čovek, razoren životom u gradskoj sredini, učini zločin, beži na selo, tamo nalazi leš čiji pronalazak prijavi, policajac počinje da istražuje njegov slučaj, begunac zna kako je otkriven, ali svestan je i da pandur nema dokaza, javljaju mu se noćne more u kojim mu se priviđa jednooka ptica i na kraju se pokaje, pronađe boga i okreće se obrađivanju zemlje. Je l' to ono što mi predlažete?

– Jeste.

– Nije!!!

– Prvo, da te vratim na početak, moraš da pljuneš na društveni moral!

– Ali već smo rekli da ga uništava život u gradu!

– Nedovoljno! To moraju da budu neke devojke koje mu izvlače novac, on im nosi poklone i živi iznad svog nivoa kako bi se pokazao, iako je siromašan student. Da bi dobio novac počinje da se druži sa sumnjivim čovekom koji živi u istom pansionu kao i on...

– Ljudi, 21. vek je, niko ne živi u pansionima!

– Čekaj, znam, zanemari pansion, ulazi u mračno društvo koje izvodi rituale... Tokom jednog od njih, umire devojka koja je trebalo da bude medijum za svet duhova. Nakon toga se pojavljuje jednooka crna ptica koja ga proganja! Bilo bi dobro i da bude plemić!

– Kakav sad plemić?

– Slušaj, mali, a da nam ti skuvaš neku kafu, a mi ćemo ovo da završimo!

– Molim?!

– Da, da, i donesi burmuta ako ima!

- Ma jeste li svi vi s uma sišli?!
- Tišina, dečko, sada majstori rade! Zašto si nas zvao ako ne zbog ovoga.

I tako svaki put... A onda sutra ujutru čitam neku ujdurmumu tipa:

„Danijel Deril Sevidž, treći sin grofa od Galveja, bio je dendi modernog kova. Kratko se zadržao u izučavanju muzike i lepe književnosti, nakon čega je počeo da obilazi igranke i postao poznat kao drzak mladić koji ne preza ni od jedne avanture. Međutim, ubrzo se povukao u osamu, pa se njegov otac, čuveni ser Robert Sevidž, izdanak stare irske loze, zabrinuo za stanje svog sina, te ga je poslao na brod za Indiju da nadgleda porodičnu trgovinu, nadajući se da će to povoljno uticati na njegovo zdravlje. Avaj, mladić se s putovanja vratio još mračniji. Počele su da ga opsedaju nezdrave ideje, govorio je kako mu se priviđaju duhovi, a šuškalo se i da je postao član sekte. Ubrzo je nestao iz kuće i sledeće što su čuli o njemu je da počesto posećuje opijumske barove u Londonu...“

Sledeće večeri isto

- Ne valja!
- Kako ne valja?
- Tradicionalo, zasićeno naracijom, neinventivno, hoćete li da nastavim?
- Ko ti je kriv kada nemaš svoj stil, već kradeš naše ideje?
- Kako da ne kradem vaše ideje, kada vi pišete?
- Pišemo kada ti nemaš pojma...

- E dosta mi vas je! Napolje svi!!!
- Dobro, nije kao da smo umirali od želje da budemo ovde...
- Bravo, bravo... Baš sam se pitao kad ćeš sakupiti snage da ih izbacиш... Znaš asertivnost i emancipacija idu ruku pod ruku, a neophodan su put ka oslobođenju Ega. Ubijanje idola je simbolički patricid. Zauzimaš u svojim očima poziciju čoveka kakav želiš da budeš.
- Ko je tebe zvao?
- Mislim da ti treba da odgovoriš na to pitanje...
- Zaista mi sada nije do toga.
- Mogu ja da čekam...
- A možeš li da odeš?
- Možeš li da me pustiš?
- E, 'aj mi pozovi Šoa, on je bar imao viski kod sebe...

Razmišljanja petkom: pucnji u sopstvena kolena

Nisu sve večeri ovakve. Dešavaju se i retki trenuci pisanja tokom kojih se osećam zaista slobodnim. Tada se depersonalizujem i rastočim i prestanem da razmišljam, a dijalozi teku tiho i prirodno, poput sledećeg:

- Ima on dobra leđa – reče Artem.
- Da, za zaboravljanje noža u njima – dodade Maksim.

Kapor beleži da su on i Džumhur pisali uz rakiju, rezultati su bili slični navodu iz prvog poglavљa, samo manje pismeni. Moje večeri mirišu na kofein, pa su mi

se i misli deformisale poput mozga one osobe koja je na najbedniji lokal u Beogradu nakačila naziv „Kum“, a ispod toga objasnila da je u pitanju akronim od sintagme „Klub ugostiteljskih majstora“. Tužno je prebirati po beležnici u potrazi za pričom koja se izgubila u nekom od fragmenata pukim slučajem zabeleženih tamo...

„Život je ono što ispričaš.“

„Životarenja se plašim više nego smrti.“ (ovo bi mogao da kaže Artem pre samoubistva... mada on umire od gangrene, eto prilike da se promeni završetak)

„Čudna je osobina ljudi da mrze svoje diktatore dok se dive tuđim.“

Da ne nabrajam dalje. Priča je most između dve misli. U početku beše reč. Na kraju ostaje čutanje. Dok oscilacija između ova dva postoji, postoji i priča. Samo koje misli da nađem, pa da pustim priču kroz njih?

Petak veče: recept za savršenu nepriču

Uzimam beli papir. Čist. Biram najlepšu olovku. Ako je grafitna, sveže zarezanu. Menjam minu na „parkerici“. Isto važi i za penkalo i mastilo. Priči treba odati dužno poštovanje. Gledam u papir. Pitam ga šta pokušava da mi kaže. Izbacujem mačku iz sobe. Pride se derem na nju što me ometa u stvaranju. Javljam se na telefon. Objasnjavam kako radim. Ne, stvaram. „Ne, ne razumeš ti to“. Nervozno crtakam po hartiji dok razgovaram telefonom. Bacam papir i uzimam sledeći, potreban mi je beli papir. Pravim kafu. Sipam sok. Jedem. Samo lagana hrana. Vraćam se za sto. Uzdahnem. Počinjem s pisanjem.

Započinjem stereotipno. Precrtavam započeto. Započinjem postmoderno. Odustajem. Krećem od nečijeg citata. Odustajem. Započinjem nekom svojom starom mišlju. Ne vodi nikuda, ali nema veze. Pišem pola sata. Odustajem. Bacam papir. Izvlačim sledeći. Rastežem se. Ležem da odmorim leđa. Zaspim. Ponavljam ritual tri dana zaredom.

Puštam vreme da radi za mene. Nemilosrdno ga trošim bez rezultata, jer je za pravi efekat potreban upadljiv nedostatak vremena. Paničim. Pišem bez koncepta, ideje, veze, smisla. Stavljam tačku na kraju. Smišljam apstraktan naslov (lična preferencija „Dorzalni ditirambi“). Pišem teoretski spis koji objašnjava da je reč o genijalnom delu. Sedam. Ispuštam uzdah olakšanja. Palim pljugu. Uzimam telefon. „Ajmo na pivo“.

Nedelja: taktika prokrastinacije

- Kad će ona priča koju smo dogovorili za četvrtak?
- Poslao sam ti je.
- Nije mi stigla.
- Kako nije?
- Poslao si mi fajl s nekom ponudom za letovanje.
- Jao, mora da sam pogrešio... Čim se vratim kući, poslaću ti pravi fajl.
 - ‘Ajde vidi da to bude danas.
 - Važi, čim se vratim kući, na Ceraku sam sad, do tetke sam nešto svratio.
 - U redu, nemoj da zaboraviš.
 - Neću.
- Upravo sam kupio vreme do ponoći da završim ono što je trebalo još pre tri dana.

Ponedeljak ujutru: presuda

Izdajnička zora pokazuje svoje lice dok se mučim da ne prekoračim rok. Slanje časopisa u štampu ponedeljkom znači da su probijeni svi rokovi i da su dizajneri radili za vikend. Mali broj propuštenih poziva od urednika govori da su i drugi autori kasnili s tekstovima. Svi će poslati u zoru, ali na koga će se spustiti gnev. Samo neka je pismeno, neće imati vremena sada da analizira sadržaj. I samo da moj mejl ne stigne poslednji. Zlatno je pravilo da se urednik zakači za onog čiji mu tekst zada najviše muke. I onog koji poslednji pošalje, taj svaki put nastrada.

Sreda uveče: rehabilitacija idola

– Dobro veče, gospodo, šta smo ono rekli, kafa, čaj?

OČEVIDAC

Sunce se spušтало с подневног zenita. Sедео је на тераси и, узрујан, listao новине. Preletevši preko sportskih strana, zaustавio се на црној hronici. Odmahujući главом, гледао је у наслов: „Usmrtio mладу sugrađanku na pešačком prelazu“.

Sklopio је новине и tutnuo ih под мишку. Bljucnuo је gutljaj čaja у шолju на сточићу. Još tri takva poteza и – шолјica se napunila. Odneo ју је до šporeta. Iz kante за otpatke, pravo u drhtavu, oznojenu ruku iskočila mu је vlažna kesica čaja. Stavio ју је у шолju. Istog trena, tečnost u njoj pretvorila се у воду. Izvukao је врећицу. Bila је сува. Vratio ју је у кутију и okrenuo ringlu на најјаче. Presuo је воду у чајник. Momentalno је proključala. Uzburkани mehurovi u samovaru полако су se smirivali. Kad se вода охладила, isključio је šporet, узео паковање чaja i, s новинама под пазухом, пошао у продавницу. Disao је isprekidano.

Sunce je hrlilo ka истоку, да зађе. Idući užurbanim korakom, na ulici je срео komшију. Odgovorio му је:

– Evo...

A on га је upitao:

– Kako si?

Tako су се rastali.

Po ulasku у продавницу, otišao је на касу. Radnica му је пружила novčanicu из metalnog kućista i izgovorila cenu. Uputio се ка рафовима. Stavio је чaj i новине на своје место. Izašao је. Uskoro ће зора. Umor i nervоза су га saučesnički прогонили. Pohrlio је kući, обукao pidžamu i legao. Nije mogao да zaspi. Prevrtao се у

krevetu sve do ponoći. Zatim se probudio, presvukao i s mukom večerao. Pogledao je na sat: vreme da se krene.

Neizvesnost ga umalo nije razjela dok se približavao kobnoj raskrsnici, gde je vrvelo od belih i plavih uniformi. Okrvavljenu devojku, položenu na nosila, lekari su izneli iz kombija hitne službe. Priđoše mu dva policajca. On stade da im priča kako se sve zbilo. Bilo je tu i prolaznika koji su zastali i netremice gledali šta se dešava. Doktori su u međuvremenu devojku položili nasred pešačkog prelaza, ispred kamiona čiji je vozač nekoliko koraka dalje plačući davao iskaz. „Semafor... video... nisam...“, sporo je govorio šofer, jecajući.

Lekari su uspeli da ožive devojku i vratili se u kombi. Za njima, policajci su ušli u službeni automobil. I jedni i drugi uključili su sirene i rotaciona svetla pre odlaska. Ubrzo se i prolaznici razidoše. Šofer, koji se držao za glavu nad devojčinim telom, potrčao je u kabinu teretnjaka. Devojka tad ustade, skoči ka kamionu i vrisnu udarivši levim bokom u prednju masku. Potom je korakom unazad mirno krenula pešačkim prelazom ka drugoj strani ulice. Na njenom telu više nije bilo krvi. Šofer tad pod punim gasom pođe u rikverc. Preleteo je raskrsnicu, ne primetivši crveno svetlo na semaforu. Prava je sreća da nikog nije ubio.

Sloboda u kavezu

Koračaš popločanom stazom uz plažu s prodavnicom u mislima i manjkom nikotina u svojoj crvenoj telesnoj tečnosti. Sa šeširom i naočarima na lobanji, zaštićenoj od zračenja s najbliže zvezde, registruješ trenutke jedno-jezgrenim procesorom smeštenim u istoj. Odlučio si da te UV index ne zabrinjava; naneo si mleko za sunčanje na bazi ulja iscedeđenog iz ploda maslinovog drveta; koža ti se presijava na svetlosti koja se probija kroz prozračne cirostratuse. Perifernim vidom uočavaš razgolićena, isto tako namazana, sjajna tela poređana na obali, zagledana u ekrane svojih pokretnih telefona, udobno smeštena u sumnjivu sintetičku hladovinu. U prolazu gledaš kako, najčešće kažiprstom, miluju plastične membrane, jednoobraznim pokretima sličnim listanju knjige, samo kraćim, odsečnijim; ili jednostavno lupkaju jagodicama u njima znanom ritmu značenja; dok ne lupnu na izvršno, virtualno dugme. Tada pokrenu tehnički deo interakcije. Nizovi nula i jedinica pokreću se ispod suncobrana, verovatno neki prolaze i kroz samo sintetičko platno, u kontrasmeru od prokuženih fotona s neba. Sudaraju li se? Ne vidiš, ali znaš da sadržaji poslatih poruka poleću na sve strane u etar kako bi stigli na svoja odredišta. Kroz tebe prolaze poslate i primljene informacije; ne primećuješ ih i trudiš se da ne misliš o tome konstantno. Ipak, jednom prilikom si osetio da si dobio mejl; ponekad možeš da osetiš nadolazeći poziv telefonom; misao čoveka ili životinje. Mišljenja si da je sve povezano; na više mesta si čitao o tome, usvojio tu ideju kao prihvatljivu. Oni su platili svoje putovanje na ostrvo turističkoj agenciji i sada plaćaju putovanje privatnih poruka svojim korporativnim operaterima. Ti

jednostavno hadaš k mestu gde ćeš novac zameniti za duvan, i posmatraš. Oni razdvajaju palac i kažiprst, pa ih ponovo skupljaju; trenje odrađuje početnu nameru, žeđ za informacijama na ostrvskoj plaži.

Vidiš loptu kako prelazi preko mreže; dvoje igraju obojku u plićaku, iznad niza ležaljki i suncobrana, tih neprirodnih stvari koje ne ceniš kao ni sveprisutnu mediokritetsku zabavu, u koju i sam često zapadneš, svojevoljno, u nedostatku snage da se odupreš. Na trenutak proračunavaš putanju lopte. Naravno, odmah prepoznaćeš koji tip je u pitanju; ona gumificirana, teža od običnih, jeftinih, koje se prodaju po trafikama. Gotovo si siguran u njenu težinu, osećaj pod prstima, dlanovima; ne čuješ zvuk pri susretu mokrog dlana i sfere, kapi koje lete ne vidiš; ali znaš kako zvuči i da su tamo. Prisetiš se kako je kada se upleteš u mrežu pri zaletu, prstima; osetiš konopce koji se usecaju u meso, vlažni i slani. Okrećeš glavu, ostavljaš trenutak iza sebe, negde sa strane; ne zaboravljaš. Ideš dalje, koračaš u japankama; peškir si ostavio na početku šljunkovite obale. Prethodno si obilazio oko propalog turističkog naselja hodajući po nevelikom zidu, proračunavajući svaki sledeći korak; bilo je nezgodno koračati uzdignutom stazom, koja se na momente urušava i premošćava stajanjem na kamenje između; ali bio je to tvoj izbor i bio je to jedini put ka poluostvu s leve strane uvale. Zahvaljuješ svojoj sposobnosti prosuđivanja, tačnom proračunu potencijalnog trenja između đona tvoje japanke i nepravilnog oblika kamena koji izranja iz vode, zapljenutog talasima; ne usporavaš kretanje, prosuđuješ unapred; putuješ kroz vreme ili sanjariš da putuješ kroz segmente vremena. Svestan si činjenice da ako spoj kaiša i đona popusti, tvoje stopalo klizi i ti padaš. Razdireš kožu na najneverovatniji način koji možeš da zamislis, plus bol od udarca; možda prelom ili napuknuće potkolenične kosti, ili jednostavno plavetnilo i bol. Zbog toga si usredsređen na tehniku kretanja. Ti si ovlaš budista, svestan trenutka, ali to nije tvoja primarna

filozofija. Potkovan si znanjima; znaš da ništa ne znaš; misao začinjavaš pesničkim frazama, one se pretvaraju u floskule. Uglavnom poštuješ tradiciju, sadašnjost i budućnost; najčešće delimično, nikada potpuno. Tvoja svest je ponekad neuvhvatljiva i tebi, ti vrludaš plažom i puštaš mislima na volju, u potrazi za cigaretama, grozeći se česte i pogrešne upotrebe tehnologije; tačno to tražiš i dobijaš traženo, povremeno. Znaš da je more slano, da li istog saliniteta kao u antičko doba, to ne znaš, ali verovatno je sličnog, pomišljaš nesigurno. Nakon nekoliko trenutaka, to prestaje biti važno, a ti stupaš na bivšu platformu. Aluminijumski profili, ili legure u kojima ima aluminijuma, tako si procenio, nemaju daščice, i ti hodaš po kosturu naslonjenom na drvene grede uronjene u dno; na koji način – za vreme oseke, verovatno, ne znaš sve detalje. Dok stojiš na steni na koju si naišao i naskočio, posmatraš obalu i zaliv. Zašto je propala visokom žicom opasana turistička oaza puna prirodnog hлада od džinovskih maslina, hrastova i palmi, osuđena na smrt, na prvi pogled nevinija od neprirodnih građevina izvan ograda? Slutiš odgovor, ali ne vidiš ga sa sigurnošću, dok te pecaroš staloženo posmatra s obližnje stene. Vraćaš se po rešetki. Sada si svesniji postojanja dužih i kraćih razmaka između prečaga, taktika kretanja ti je bolja. Prelaziš mostić preko potočića koji se uliva u more, pored nasukanog drvenog brodića i nastavljaš koračajući plažom. Nailaziš na hotel. U bazenu ugledaš grupu ljudi koju predvodi ženska osoba okrenuta k njima. Vežbaju u vodi; ona svojim primerom pokazuje kako da se kreću i koje pokrete da rade. Oni su gosti hotela i oponašaju je, imaju bogat program zabave; sočan plan bio je prikazan i na šarenoj brošuri, prepostavljaš. Nastavljaš svoju šetnju ka prodavnici.

Kupio si cigarete i ušao u obližnji kafić našavši se s prijateljem. Dok ste sedeli za stolom i čekali giros ispijajući pivo u stratokumulusu dima, začuli ste lajanje, a zatim poznate zvukove automobilskog alarma. Osim

konobarice za šankom i vas, nije bilo drugih gostiju, a po talasima muzike jasno su plovili ti zvuci, koji su očigledno dolazili iznutra, iza vaših leđa. Odzvanjali su prostorom, i tvoj prijatelj je pomislio da ste predmet nečije šale, što je i rekao: „Mislim da nas neko zajebava“, a ti nisi bio lenj, nešto ti je bilo sumnjivo. Ušao si dublje u prostor kluba, prošao binu i šipku, i iza širokog stuba spazio kavez u kome se šepurio veliki papagaj sa šarenim repom. Mjauknuo je, pa izgovorio: „Technology, technology“, a ti si požurio nazad do stola, po prijateljev fotoaparat i, čim si se okrenuo uključivši snimanje kako bi ovekovečio nesvakidašnje imitacije, on prestade da se oglašava. I dalje poseduješ taj snimak, ne čuje se ništa od papagajske kontra-onomatopeje. Okrenuo je leđa pernati zatvorenik, zapravo prekinuo si sa snimanjem njegovog repa. Održala ti je lekciju, ta logoreična ptica, lekciju koju si zapamtio, pribeležio, i sada je čitaš, u Parobrodu, iščekujući aplauz.

Metoda pokušaja

Na okrugлом stolu za nepušače zjapi računar. Hoće sve da proguta. Pre, u toku i posle pakovanja fajlova, dopisa, spiskova. Kad ne možeš da nastaviš, pogledaš kroz prozor u patinu krova Arhiva Srbije. Koliko bi se pod njime materijala našlo? Koliko bi se vremena moglo i trebalo tu provesti? Kog vremena? Onog u kom se baviš nečim ozbiljnim. Nečim tvojim, nečim što odlažeš u neuvhvatljivost žぶњa i magle novih dana. I tako neprestano. I sam odlazak tamo bi mogao biti nekakva priča, ulazak u mir dvorišta, stoljetni lužnjaci, širiš grudi, nikad nisi bio tamo, škripi masivna bukovina, kao pri ulasku u nekakav zamak detinjstva, nasmeje te što nema ogromnog gvozdenog kruga za kucanje ni divova. Predratna hladovina, još jedna nežnija, prava škripa, staklo vibrira, prašnjava orijentalna ornamentika i kontakt očima sa službenicom ozbiljnog izraza lica, učini ti se onakvim kakvo obično i bezrazložno nose šrafovi državnih aparata u radno vreme. Ono i ona govore – ovde sve zavisi od nje. Ona je gospodarica dvora, ali i jedina živa duša u njemu. Ne, pogledaj, nečeg sasvim drugog ima u njenoj kratkoj plavoj kosi, u njenim godinama, iako one nisu najbolje jer je najbolje godine pojeo Arhiv. U glasu, jednostavno, skrušeno ali jasno, pevušivo izvolite, u sitnim plavim ili zelenim ili zamuljanim očima koje bi ti se učinile poznatim, takvim da, u najmanju ruku, ne oboriš pogled. Imao bi nekakav zahtev, potrebu za senčenjem oblačića u nebu zanosa, za popunjavanje praznine u šemi okačenoj na zid ateljea za pisanje koji bi svakako posedovao. Pristup istraživanju faktografije o porodičnom stablu porodica Josić i Šiman na kojima mesecima radiš ne dopušta lakonski propust i ti si stalni gost Arhiva, odatle ti je poznata gospođa. Da, ali to joj ne kažeš.

Ona se odgurne od tamnog pulta, sveža, kreće se lagano po uglačanom mermeru predvorja, brzina zadatka pretvara je u krstaricu. Klizi, pogledaj, nasuprot sunca njena je kontura savršena, kako to postiže, Gospode, zavrteće ti se, ima espadrile, noge bijoj morale biti u prigodnim espadrilama i lanenim pantalonama s pertlama na krajevima. Jedna od pertli bi se razvezala dok ona dolazi malim, žustrim koracima, i ti bi to primetio i zapitao se da li i kako to obznaniti, da li bi ljudima trebalo govoriti takve stvari. Ili ih čuvati kao mentalnu ili stvarnu belešku. I za tren, ali samo u tom raskoraku zbog kog je vredelo doći i ovaj put bi, između kratke bele čarape s pojačanim rubom i lepršave razvezane nogavice, provirio deo stopala, a boja kože na tom mestu ne bi odgovarala boji kože na rukama, na nadlaktici konkretno. I zapitao bi se da li je to usled hodanja, ili zbog dugačkog stajanja, ili su joj ruke osunčane i još jednom bi se zapitao o tome koliko njen stvarni život van ove ustanove odgovara liku Žakline Josić, Martine tetke, krojenom po njoj, po tvojoj projekciji te brze, nečujne i na prvi pogled stroge službenice. Njene misli, njena usamljenost, trpezarija, njena čudesno prava leđa (a ima magije u gospođama s pravim leđima čije se ruke do savršenstva vešto služe escajgom za ribu) na nekoliko santimetara od visokog, obloženog naslona. Jaka vilica, krupne usne, ravnomerno žvakanje. Motrila bi, upitno, s više strpljenja nego prema bilo kome drugom ko dolazi tu – još nešto za danas? Tebi bi se ubrzalo disanje, stezao bi kanap kojim su uvezani papiri, hteo bi da joj ih pružiš, ali ruka ne daje saglasnost, ne možeš je odvojiti od tastature, znojiš se. Sami ste. Sam si.

Udahni duboko. Veliki prozori podržavaju hlađenje i skok pažnje na hotel *Metropol*. U njegovom lobiju možeš imati utisak da si bilo gde u svetu. Sam za stolom od zelenog kamena, recimo. Uz kratki espresso u velikoj šolji, morao bi biti takav nekakav zahtev. – Izvolite profesore – da, to si, edukator, sa svilenkaste nogavice na butini otresaš pepeo od cigarete koja je dozvoljena

tu, u foajeu s pogledom na dve strane. Sunce bi plesalo po stolu dok bi čekao da on siđe. Morao si ga ostaviti da se sredi, insistirao je. Mladić bi sigurno institirao da ga ostaviš nasamo za kratko. Ne čini ti se kao dobra ideja, uplašiš se, mogao bi neku glupost... Ne pokazuješ to ali uhvatiš sebe kako zagledaš stakleni zid sobe, daj, pri projektovanju današnjih hotela misle o tome. Tiho prisloniš vrata, pritiskaš dugme lifta i osmehuješ se konsijeržu. To si i mogao očekivati, šta te je zbunilo kog vraga, seti se sebe iz tog perioda. Osmeh. Zaista si mislio da će mu prijati ako provedete još nekoliko minuta zajedno? Prelako se opuštaš, stari moj, popuštaš! Igraš se držaćem za šećer i veštačke zaslađivače. Trudiš se da držiš korak s klincima, a krivudava je blenda kojom ih slikaš, krivudava! Nasmeješ se takvoj metafori, a baš bi takva bila, i ideji da ih slikaš, da bi ih mogao slikati.

– Kafa? Izvrsna je.

– Ne, meni je dovoljan miris tvoje – posmatra te i dalje rumen, s jedva primetnim osmehom. Vidiš da je dobro, i više od toga.

– Bilo je jako dobro. – ispustio bi dim kroz nos, uz jednu od takvih rečenica s uvežbanom intonacijom iskrenosti. Mladić bi se, međutim, tu zasmejao – Je l' za 10?

Nasmeješ se i ti na celu tu scenu i uzmeš gutljaj ogromne kafe u *Costi*. Podigneš pogled, istegneš vrat. Na televiziji je ženska američka košarka. TV aparat je uvek utišan, zbog muzike, španski internet radio. Padne ti na pamet koliko je različito pratiti meč s ovog mesta, s tribina, ili iz forme napada i trka unazad u odbranu, s terena, kad nalegne ravan neizvesnosti, poklopi te odozgo dok tapšeš loptu, sačuvaj hladnu glavu, devojko! Ruka se suptilno diže, znak krilu, krilni centar zabacuje glavu, vraća i ponovo usmerava krupne beonjače, takođe kao znak. Krećeš u prodor s desne strane i bam,

u glavi je sve čisto. Marsina izdužena njuška. Ne trepće, dahće, pitaš je da li je žedna, kad se tako umiri obično je to. Spora si, ova viskoznost ti ne dozvoljava, kako se, do vraga, provući do česme u kamionu u dvorištu da joj natočiš vode? Prolaznici je pomešaju s nemačkim ovčarom, iako njena besprekorna žuta dlaka govori o Atlantiku. Mlečno sunce, trebaju ti uglaste, skupe naočare. U njima se ogleda savitljivo sećanje, magarac na plaži, nekog zatrپavate u pesak i trčite u vodu. Iz vode se nešto veliko uzdiže i skida se, ljušti sa sebe sloj po sloj pene – Još jednom i biće kao nova! Briks, jesи добро, jesи pri sebi? – Nasmešiš se. – Kučka te je dobro zviznula, Briks, je l' možeš da nastaviš?

Ispusti dug izdah, u izdahu je stvar, mora biti makar duplo duži od udaha. Misli o ostatku dnevne i nedeljne agende ga skraćuju. Vreme je jedini ograničeni resurs, ne preostaje ništa osim disanja a ono se zaustavlja od brzine. Skroluješ tekst, zapitaš se da l' je dovoljno, kobna treća strana, karakteri, da li će ikad biti dovoljno na tome raditi u skeletima, počecima, snovima, vikendima. Neke neophodne korekcije možeš da priuštiš, ima još nekoliko minuta, prebiraš po rečniku sinonima u internoj memoriji, pamtiš, pamtiš još jednom, tražiš račun. Konobarica prilazi, nasmeje se, danas se svi smeju, i kaže:

- Opet doktorat?
- Nije, to je gotovo, odbrana će za neki dan.
- O, pa čestitam. Videla sam da je nešto ozbiljno, baš si se zamislio.
- Jeste, stvar je vrlo ozbiljna – odgovoriš i plahovito zaklopiš lap-top.

Jebena priča

Mučim se da napišem jebenu priču. Prokleta noć kao da nema kraja. Da bar mogu da zaspim, da se povučem kao neka njanjava čangrizava seka-persa, kao pičkica, da se predam i završim već jednom ovu agoniju. Budan sam više od dvadeset četiri sata. Imam utisak da sam budan čitavu večnost. Ko zna, možda nikada nisam ni spavao. Postaje mi svejedno. Navikao sam. Svestan sam da od insomnije ne mogu da umrem, shavatam da počinje da me boli kurac za stanje hronične neispavanosti. Želim priču, želim jebeno dobru priču. Po svaku cenu. Napet sam. Pritisli rokovi. Jednostavno moram nešto da napišem. Dužan sa tim ljudima iz lokalnog časopisa. U krajnjoj liniji dužan sam samom sebi. Grickam nokte. Ustajem. Sedam. Kršim ruke. Proklinjem pretke i porodične konstalacije i pitam se ko je mogao toliko debelo da zajebe u prošlosti, pa da se to eto odražava čak i na moju književnu karijeru. Opet ustajem. Nervozno koračam prostorijom hodajući po granicama i obrisima nekog nevidljivog, samo meni znanog kruga. Uostalom ko mi je krv što čekam poslednji čas. Provetravam sobu. Bacam pogled kroz prozor, svuda je mrkli mrak. U meni slično. Subjektivni nalaz pokazuje klasičan primer Štulićeve dijagnoze – „sumrak ideja“. Gasim komp, palim cigaretu. Gasim cigaretu, palim komp. Palim još jednu cigaretu. Čekam da se podigne prastari sistem. Treba mi više RAM memorije i novi, jači procesor. Definitivno. Uzimam daljinski i uključujem televizor. Mehanički šaltam kanale. Odjednom ulazim u magičan svet kablovske televizije, u kome mi sve postaje interesantno. Murphy u praksi, stanje slično onom nekoliko dana pred ispit, kada je sve interesantnije od učenja. Da mi puste najdosadniju emisiju u istoriji televizijskog programa, da se emisija zove „Dosadni svet Gospodina Dosadnog“

meni bi bila zanimljiva. Čak bi mi, ma koliko zvučalo nemoguće, i „Žikina šarenica“ bila zanimljiva. Stajem na nekom reallity-ju. Starlete orgijaju. Imam blagu erekciju. Istovremeno mi se gade. Prelazim na Zvezde Granda. Tu ima boljih bataka. Erekcija se pojačava. Ipak, to je samo meso. Odustajem. Masturbacija u ovom slučaju nije opcija; to bi zaista bilo frustrirajuće. Šaltam dalje. Hvatom neke zalutale noćne vesti iza kojih sledi emisija duhovnog karaktera – pravoslavni sveštenik, muftija i rabin filozofiraju o smislu života, finalnu seriju Snooker-a bih mogao gledati tri dana. Fishing & hunting, pa čak i 24 Kitchen se čine neodoljivim, a utakmica španske druge lige Osasuna – Las Palmas boljom od finala Liga šampiona. Sve se urotilo protiv mene. Velika zavera. Sve to sa samo jednim jedinim ciljem – da ne pišem. Hroničan manjak samopouzdanja, akutna neaktivnost i latentna depresija, nikako nisu dobar saveznik egocentričnom piscu u pokušaju. Pih! Očajanje u lennosti, to je prava reč. Čak i svete knjige ju tumače kao smrtni greh. Tri-setiri čašice žestine ili opijati možda mogu da poprave stvar.

Sa svakim pritiskom tipke na tastaturi, svakim napisanim slovom osećam se sve glupljim i glupljim, a tekst mi se čini sve gorim i gorim. Undo, cut, delete, back space. Misli se gube, ne hvatam ih na vreme. Ne stižem da ih zapišem. Potrebna mi je sekretarica. Dajoj diktiram. Ne vladam pričom. Drugi put gasim komp. Uzimam stari tefter. Možda će mi lakše ići s hartijom i naliv-perom. Nervozno i brzo škrabam. Divljački kidam list po list, ljutito ga gužvam, naciljam i bacim u pravcu do pola natrpane kante za smeće. Tako unedogled. Gledam na sat. Vreme i dalje sporo teče. Znam! Sveska za koncept. Poslednje utočište. Skica. Makar ključne reči. Tračak nade. Eureka! Eureka my ass. Ništa od toga. Ljutito odbacujem svesku unatrag. Ne gledam gde pada. Po zvuku bi se reklo negde na sredini sobe. Ponovo palim i komp i cigaretu. Definitivno mi je potrebna sekretarica. Poželjno neka vrhunска riba. U pauzama između rada tucali bismo se do iznemoglosti. Hm...!? Možda to i nije

toliko pametno. Definitivno bi mi uništilo ionako oštećen fokus. Ne, sekretarica nije rešenje. Previše rizično. Diktafon. Diktafon mi je potreban! To je rešenje. Kad god mi nešto pametno padne na um „just push REC“ i ja sam svoje završio. Koliko košta diktafon?! I gde uopšte da ga nađem... A ako ga negde i nađem, kakva vajda – najbolje ideje i misli bi mi sigurno dolazile ili u društvu ili u nekim drugim svakako nepovoljnim okolnostima u kojima bih izgledao potpuno retardirano pričajući sebi u brk. Dakle ništa diktafon. Mind Recorder, snimač misli – to bi me jedino spaslo. Kako nešto pomislim, tako se to odmah nađe na papiru. E, kada bi to izmislili, za mene u književnom smislu ne bi bilo granica. Štancovao bih romane različitih žanrova. Pokazao bih svetu. Izravnao bih račune. Postao bih najbolji mladi pisac, prvo u zemlji, a onda i šire. Za početak u regionu. Suvereno bih osvajao prvo mesto na svim iole značajnijim literarnim konkursima. Išao bih redom. NIN-ova nagrada, Pulicer, nagrada za životno delo, što da ne i Nobel za književnost. Posledično i shodno tome i neko dobro mesto u aleji zaslужnih građana i velikana. Ha ha ha!!! Mind Recorder; dečko Ti si lud. Mada, kada su mogli da naprave touch screen, sigurno će jednog dana moći i Mind Recorder.

Sve to između priče i mene je već postalo lično. Stvar je dovedena do apsurda. Naš odnos je bolestan. Mračna opsesija moga uma. Priča čuči, negde unutra, duboko u meni, ali kao da ne želi da bude ispričana. Opire se u inat mome oboleлом egu rugajući mu se s vremena na vreme, šapčući mu na uvce: „Imaš talenat koji ne znaš da upotrebиш, tračiš ga. To Ti je isto kao da u vlasništvu imaš 10 miliona američkih dolara u obeležnim novčanicama.“ Predajem se. Odustajem. Saginjem se i podižem svesku s poda dnevne sobe. Odlažem stari tefter na noćni stočić tamo gde mu je inače i mesto. Ovaj put konačno i trajno gasim kompjuter, a malo zatim isključujem i svetlo. Odlazim na počinak. Ležem u postelju. Zatvaram oči. Nema veze. Sve su dobre priče, već ionako, odavno ispričane.

Nikon F6

Ova priča je informativnog karaktera i namenjena je početnicima koji žele sami da razviju svoj film.

Napomena u vezi sa hemikalijama: obavezno pročitajte bezbednosni list i uputstva na proizvodu koji želite da koristite. Pogrešno rukovanje može biti opasno i može dovesti do neželjenih posledica i štete.

Da, može biti opasno. Pogotovo ako je udata, a Iva to jeste. Udata je za Miroslava. Nas dvojica nismo prijatelji, ali se znamo.

Prva slika je napravljena davno. Žena i ja prisustujemo svadbi nekog njenog rođaka. Miroslav i njegova supruga oficijelni su fotografi događaja. (Nas troje smo približno istih godina, 27-28, a Iva je nešto mlađa).

Muzika je u čarobnom, dosadnom zamahu. Gužva, žamor. Miroslav slika. U jednom trenutku fotografisiše i nas dvoje i evo ga, tu je do mene.

Razdragano, otvoreno me pita, premotavajući film u Nikonu:

– Ej, lepi, hoćeš li da zamenimo žene?

Šta!? Očima šaram levo-desno. Valjda ga niko nije čuo. I ja sam se pravio kao da ga nisam čuo. Samo je Nikon okinuo u mojoj glavi i jedna sličica je u tenu bila gotova.

Temperatura: Temperatura naših hemikalija je veoma bitna, jer vreme razvijanja zavisi od nje. Ona mora preći 37 stepeni celzijusa, ali ne mnogo. Temperaturu ćemo proveravati preko termometra, koji će biti ubaćen u tečnost razvijača ili fiksira. Tada ćemo izvaditi i fiksir i razvijač i započeti proces razvijanja.

Dve nedelje kasnije desilo se još jedno okidanje u foajeu hotela.

Žena i ja izlazimo iz hotelskog kafea. Pred nama njih dvoje: stoje u zastakljenom lobiju i puše. Iva drži Nikon u ruci, Miroslav ručnu kameru.

– Zdravo – kažemo mi, prišavši im.

– Ej, Kolarovi!!! Kako ste? – on će, pa nastavlja: – Što dobro izgledate!

– Zdravo, zdravo, vas dvoje! – osmehuje nam se Iva.

Miroslav objašnjava:

– Snimamo neku proslavu. Dosada živa unutra.

Gledam krajčkom oka Ivu. Privlači me njen topli, senzualni osmeh i otvoren, sjajan pogled njenih pomalo zakošenih, maslinasto-zelenih očiju. Odmah je to osetila.

Na njoj kratka jakna od jelenske kože, sa resama na rukavima. Sapele je uske farmerice od prevrnute kože. Duga kestenjasta, svilenkasta kosa joj treperi u mome pogledu. Dok su se moja žena i Miroslav smejali nekoj svojoj šali, ona me izazovno pogleda, detonirajući prigušenu eksploziju u mojoj glavi.

– Zar se, Miroslave, ne bojiš za svoju ženu? – čujem glas svoje supruge. – Svi ti muškarci okolo...

– Šta fali, šta je loše u tome? – malo oštريje, ali mazno će Iva. – Okidam ih kako ja hoću – smešeći se podiže malo Nikon.

Pozdravili smo se i razišli uz spontane poljupce u obraz.

Narednih meseci smo se viđali sporadično, na ulici, u prolazu. Raspoloženi, nasmejani, u okvirima pristojnosti koketni.

Naiđe period da je po četiri-pet meseci ne sretnem, ali sličica u mojoj glavi ne bledi. Iako me je Iva

od početka privlačila, saznanje da je muž nudi u zamenu za drugu unela je u celu priču dodatnu intrigu. Obazrivo, nemametljivo bih ponekad u nekom društvu, sa nekim za koga sam prepostavljao ili znao da se druže sa Ivom i Miroslavom, pokrenuo temu o njima, očekujući da čujem bar neku naznaku o onome što mi je Miroslav na svadbi predložio.

Ipak, iz svih tih priča nisam mogao da naslutim ni najmanji nagoveštaj da tako nešto postoji. Sve se svodilo na to da foto-studio koji Iva vodi dobro radi, da ona sve, pa i porodicu, drži pod kontrolom. Supruga i majka je za primer.

Bio sam sve sigurniji da je Miroslavljeva ponuda bila bez Ivinog znanja. Da je igra u njemu, a ne u njima.

Itako, Nikon blica u glavi: okida pri svakom susretu sa Ivom, dok film nije došao do kraja i bio spremam za razvijanje.

Razvijanja filma: Vreme razvijanja zavisi od osetljivosti, vrste filma koji želite da razvijete, temperature razvijača, vrste razvijača koji koristite. I temperature sobe u kojoj vršite razvijanje.

Vreme vrtoglavo prolazi, ali zbog posla koji me je obuzeo celog, surovo i bez emocija, ne osećam njegov tok. Svi dani su isti i sve više mi nedostaje osećaj trajanja vremena, svest da živim život, a ne da samo odbrojavam dane. Zatvaram se i samoća i nemir me sve više uvlače u sebe.

Da me to stanje ne bi sasvim progutalo, počeo sam da izjutra, pre odlaska na posao, šetam gradom. S vremenom na vreme tom prilikom s nekim popijem kafu s nogu, popričam. To me dosta uspešno smiruje i opušta.

Mali trg, nepun kilometar udaljen od centra grada oivičen je sa par dućana i starim zanatskim radnjama, jednom cvećarom pod čiju nadstrešnicu starija žena iznosi velike limene, kupolaste vase iz kojih

se promaljaju glave rezanog cveća raznolikih boja i oblika, dajući živost jutru.

Prilazim trafici i kupujem cigarete. Pogled mi luta prema parkingu koji je malo smaknut u odnosu na trg.

Da li je to ona? Ne vidim jasno jer mladu ženu zaklanja snop zraka jutarnjeg sunca. A onda izlazi iz blještave beline i ja je jasno vidim! I Iva je mene spazila i gledamo se dok mi dolazi u susret. Ona se osmehuje čuteći dok u meni buja toplina i obliva me osećaj prijatnosti.

Onda će ljubopitljivo:

- Otkud tebe ovde?
- U jutarnjoj šetnji sam, stao da kupim cigarete.
- Ti?

Pokazuje ka otvorenom haustoru.

- Idem na posao.
- Znam da imaš fotografsku radnju. Nisam znao da je ovde.

Razmenjujemo još po koju rečenicu. Tiho, neusiljeno, bez stege. Kao stari znanci.

– Hoćeš li kod mene na kafu? – sugestivno me poziva „okidajući“ Nikonom.

Koračamo jedno uz drugo. S vremena na vreme ruke nam se dodiruju. Stižemo do uskog prolaza koji vodi u dubinu pasaža. S leve strane staklena, reklamna vitrina, a u njoj atraktivne, sa ukusom raspoređene fotografije raznih događaja. Iznad natpis: *Foto studio Nikon F6.*

Iva otključava zaštitnu rešetku, pa vrata. Pomažem joj.

Ulazimo u studio. Prikrivam uzdrhtalost, udišući njen miris, nalazeći njene tragove utkane u ovaj prostor.

Studio je uzan, dug. S desne strane od ulaza odrolano svetlosivo platno – pozadina za slikanje. Ispred njega okrugla stolica bez naslona. Na plafonu reflektor i zastor za osvetljenje. Foto-aparat na stalku čeka da nekoga uslika. S leve strane vrata nalazi se mali, kristalnoplavi vitražni prozor lučnog oblika, po kome titraju vršci prepodnevног sunca ističući plavetnilo u njemu, a ispod njega radni sto na kome se nalazi veliki ekran kompjutera.

Posmatram Ivu iza niše. Odlaže tašnu i skida laku letnju jaknu od svetlozelene sirove svile. Zabacuje kosu i uključuje aparat za kafu.

A onda vidim krajičkom oka kako odlazi dublje u prostoriju, do zidnog ogledala i popravlja ruž na usnama.

– Dopada mi se kako je sređen studio. Moderno i klasično se sjajno dopunjaju – kažem joj, dok ona gipkim korakom dolazi. Miris kafe oživljava prostoriju unoseći dnevnu, radnu dinamiku u nju.

Prekidanje: Koristite hladnu vodu sa slavine koja će prekinuti proces razvijanja. Ovo ponovite više puta uzastopce. Nije obavezno, ali je dobro da se ponovi. Jer time smanjujete mogućnost da se na negativima zadrže prljavština i fleke.

Gledam na ručni sat i lomim se. Pa rekla je da svratim. Mesecima se nismo videli, a sada su samo dva dana prošla od našeg slučajnog susreta.

– Dobar dan, izvolite – obraća mi se ljubaznim, poslovičnim glasom starija, elegantno obučena žena, dok ulazim u studio. Da, to je bila njena mama. Odmah sam znao. Iva liči na nju. Baš me je zatekla. Treba se snaći u trenu i ne zbuniti se.

– Ja sam Ivin i Miroslavljev prijatelj. U prolazu sam, pa svratio da ih pozdravim.

– Iva je otišla do banke, a Miroslav samo što nije stigao. Hoćete li da ga sačekate? Sedite.

– Ne hvala, ne bih da se zadržavam.

Okrećem se i izlazim.

Čujem:

– Šta da im kažem, ko ih je tražio?

– Samo joj recite da sam bio – kratko odgovaram, namerno ne rekavši kako se zovem.

Žurno izlazim na ulicu. Uznemiren sam i ljut. Zašto je otišla u banku baš sada kada sam došao!?

Vikend mi je prošao u isčekivanju ponedeljka. Sada znam da Iva otvara radnju u 9. Dolazi na posao iz pravca parkinga. Kolima? Ne, pešice.

Ne, neću kupovati cigarete. Hodaću uz rub trga. Tako će je videti i nekako će udesiti da se, kao, slučajno sretnemo.

Već je 9:30. Nema je. Prolazim kroz haustor i zavirujem da li su vrata njenog studija otvorena. Samo da sada ne nađe, da me ne zatekne u ovoj sramnoj, smešnoj situaciji. Zatvorena su, ali vidim da je rešetka pomerena. Prilazim. Iznutra dopiru žustri glasovi. Miroslav i Iva. Svađaju se.

Kvaka na vratima se pomera. Okrećem se i trčim kroz uski prolaz. Izbijam na ulicu, mešajući se sa masom prolaznika.

Dodatno razvijanje filma: Primenjuje se u slučaju kada se ustanovi da uobičajenim postupkom razvijanja nisu izazvani svi željeni efekti. Zbog toga se postupak, i posle prekidanja, ponavlja u neophodnoj meri.

Prvi put kada sam otišao kod Ivi, posle susreta na malom trgu, kada me je pozvala na kafu, osećao sam se kao grabljivac koji je pošao za svojim plenom. Da ga osmotri, onjuši i vešto zgrabi, a izašao sam iz foto-studija općinjen tom mladom ženom.

Moje učestalo odlaženje Ivi, u njen studio, nije bilo racionalan čin. Nešto me je neobjasnjivo vuklo k njoj,

a, s druge strane, svest da ta veza, zbog naših brakova i porodica, ne bi trebala da se produbljuje nije mi davala mira. Tako sam se istovremeno osećao i poletno, ali i kao uljez.

Ipak, bila je činjenica da bi se Iva uvek obradovala kada bi me videla u svom studiju. Zbog njenih toplih dobrodošlica sve manje sam mario za moguće komplikacije. U njenom prisustvu nalazio sam spokojstvo, opuštao se. Bilo nam je lepo. Svaki put kada bih odlazio od nje, već bih se radovao novom susretu.

Oboje smo imali svoje razloge da razvijamo ovu vezu. Bili smo, svako na svoj način, zaglavljeni u spoljašnjem svetu: Iva je preživljavala emotivnu i egzistencijalnu krizu izazvanu Miroslavljevom indiferentnošću zbog nesigurnog i slabo plaćenog posla i njegovom nebrigom za porodicu, a, povrh svega, nedavno su joj se, posle četrdeset godina braka, razveli roditelji; s druge strane, moja preokupacija posлом, pokidala je dosta emotivnih niti kod kuće.

Ćutke smo trpeli svoj usud. Nismo svesno podsticali razvoj naše veze, ali nismo se tome ni opirali. Bez ijednog dodira, poljupca, postali smo bliski. Zavoleli smo jedno drugo na čudesan način, više razumevanjem nego strašću.

Viđali smo se onim danima kada je to bilo najmanje rizično. Kada je Miroslav bio na poslu u mlekari koja se nalazila u malom mestu pokraj grada.

Priprema fiksira: Pročitajte celo uputstvo za fiksir koji koristite i njegovu namenu. Takođe, обратите posebnu pažnju na mere opreza kao i način čuvanja i korišćenja proizvoda. Nepridržavanje uputstva može biti opasno za vas i štetno za sredinu u kojoj živate. Pravilnom upotreboru fiksira proces razvijanja se zaustavlja na željenom stepenu.

U Ivi je uzavrelo, osećam to, vidim na njoj dok je gledam. I u meni je isto stanje. Sedi za stolom ispod plavog vitraža i radi, a sva treperi iznutra.

Posmatram tu lepu, nadasve posebnu ženu.

Njenu posvećenost radu, pokrete njenih prstiju, dok vešto retušira crno-belu fotografiju. Zanos koji ona u meni stvara pokrenuo je ljubav i požudu u isto vreme.

U meni se rasplamsava. Iva usporava rad osetivši moj pogled, moje uzbuđenje. Čekao sam taj trenutak i napadam. Ni nežnost koja me guši ne može me zaustaviti. Neobuzdanost u meni nadvladava. Prilazim joj i ljubim je u njeno malo bilo na vratu. Prsti joj se koče i fotografija klizi po stolu. Njene usne na mojim. Spajaju se, lagano. Njen vreli dah na mom licu svojim nežnim mirisom pokreće strast koja mi se spušta sve niže. Obgrljavam je. U žestokom, raspernom zagrljaju smo. Njeno telo se uvija i lomi pod mojim prstima. Osećam punoću, tvrdoću njenih grudi u šakama. Čvrsto me je stegla. Prepušta mi se, a ujedno moli, blago me kroti.

– Dođi sutra uveče posle deset – šapuće izvlačeći se iz zagrljaja.

Devet i deset je uveče. Sedim za šankom u izlogu bistroa na kraju krivudave ulice koja se završava zelenim lučnim mostom, preko kojeg se stiže na mali trg. Starija žena sa punđa-frizurom i buljavim, crnim kreonom iscrtanim očima, stavљa ispred mene, na sivu granitnu ploču, još jedno piće. Miris jeftinog alkohola i dima iz cigareta koje puše ovi ljudi srodnih duša, nasukani u ovoj birtiji, meša se u vazduhu i štipa oči. Gledam preko mosta. Na njemu je tek nekoliko pešaka koji ga žurno prelaze, obasjani neonima obližnjih svetlećih reklama sa zgrada.

U glavi mi je Iva i veče koje je pred nama. Pokušavam da alkoholom odagnam uzbuđenje izazvano mislima koje se sudaraju, koje me iznutra rovare. Ona me čeka, pozvala me je da se konačno prepustimo ljubavi. I ja joj dolazim. (Iva nikada nije spavala sa drugim čovekom, i ja joj verujem. Ni ja, od kada sam u braku, nisam bio sa drugom ženom.). Sada je pred nama ta toliko priželjkivana noć. Imamo li pravo na nju? Hoćemo li se sjediniti zbog snage naše strasti i istinitosti osećanja ili će to biti samo naša odbrana od svega kroz

šta prolazimo? Pitao sam se: šta će se desiti sa nama posle ove noći?

Ispijam još jedno piće u cugu i krećem ka mostu. I nije mi lako.

Dani, nedelje prolaze. Nisam odlazio u studio. I ne šetam više tim delom grada.

Pranje filma je neophodno i ono zavisi od vrste fiksira. Praksa je pokazala da film treba prati 5-10 minuta. Postavite otvorenu doznu ispod slabijeg mlaza vode i ostavite tako do isteka vremena.

Kupujem joj poklon. Kontrolišem prodavačicu kako ga pakuje.

Ulazim u studio.

Iva radi za stolom. Da li je sama, ili je i Miroslav tu negde? Ma, baš mi je svejedno!

Pozdravi me tihim glasom ne prekidajući posao. Sedam. Uvek ista stolica. Uvek isti pogled na nju.

– Hoćeš li nešto da popiješ? – okreće se prema meni i gledamo se.

Blago odmahujem glavom. Po prvi put vidim umor u njenim očima.

– Hvala ti što ono veče nisi došao – kaže mi slomljenim glasom.

– Sve je u redu, Iva.

Ustaje i odlazi u ofis. Čujem je kako plače.

Čekam, pa ustajem.

– Iva! – zovem je i ona dolazi.

– Srećan rođendan! – kažem joj i pružam joj poklon.

Staje naspram mene i ljubi me u usta. Jednom, pa još jednom.

Okrećem se i odlazim bez reči.

Igra je završena

Lagani vетар је дувao, првећи talase, по polju crvenog maka. Sunce је bilo visoko na horizontu, a on је ležao sakriven osluškujući u daljini lavež pasa. Šćućurio se i uvukao glavu među ramena najviše što je mogao. Usporio је disanje. Znao је da ga traže i da је pitanje trenutka kada ће ga naći vođeni kompjuterskom preciznošću. Nabio је lice u vlažnu zemlju, bezuspešno pokušavajući da se stopi s njom. Lavež је bio sve glasniji, па је sada čuo i žamor men hantersa koji su vodili besne pse na debelim lancima. Bila је то ona vrsta koja je jurila ljude poput njega. Mogao је да им види obrise i povijanje tankih stabljika pod njihovim nogama.

Zvižduk bačenog koplja га trgnу i on se još više zgrči. Nakon nekoliko trenutaka, oštrica što је parala vazduh zari se tик ispred njegovog lica. Na nazubljenom i oštrom sečivu bilo је tragova skorele krvi. Bez obzira на то što mu је položaj bio открiven, нека vrsta olakšanja испуни njegove grudi. Uspravio је на noge, lagano, gledajući prkosno u pravcu odakle су dolazili. Bio је štrkljast momak, dugačkih ruku. Prislonio је dlanove tик iznad obrva, ne bi ли заштитio oči od sunca i tako bolje osmotrio odakle mu preti opasnost. Iz te nove perspektive mogao је да uoči još jedno preteće koplje које је letelo prema njemu. Okrenuo је hitro i potrča u pravcu borove šume која се назирала u daljinu.

To nije bilo pravo trčanje već više poskakivanje po biljkama које су mu dosezale до pojasa. Ono koplje i još par drugih падоše иза njega. Izjurivši из polja naleteo је na strmu utabanu zemljану stazu. Nespretno је zapeo о sopstvene noge и просуо se свом dužinom. Dok se tako klizao s rukama ispruženim napred, ni sam

neznajući kako, napravi kolut preko glave, te se ponovo uspravi i nastavi svoj beg.

Nedostajalo mu je vazduha. Grlo mu se steglo taman toliko da ne dozvoli srcu da iskoči iz grudi. Iščezlo je sve samopouzdanje koje je imao, ustupajući mesto strahu. U tom trenutku želeo je samo da se domogne šume. Nju mora proći da bi izašao na trošni, viseći most što je razapet iznad duboke klisure. Bio je to jedini put za njegov spas. Most je toliko uzak i nestabilan, da lovci sa svojim zverinjem nemaju nikakvu šansu da pređu preko njega... Barem je tako mislio.

Ostavljajući pustoš iza sebe, gonitelji su izleteli na čistinu jureći za njim. Svojim teškim koracima podizali su sitno kamenje i komade nabijene zemlje. Zveri su cvilele vukući napred. Oni koji nisu imali lance u rukama, u trku su odapinjali strele i preostala kopљa. Kiša projektila je letela prema njemu. Nije osetio nikakav bol kada ga je jedna strela pogodila u desno rame. Tanki mlaz krvi slivao mu se niz ruku u dlan, a odatle su crvene kapljice, vučene silom gravitacije, padale na suvu zemlju. U trku je levom rukom, iza glave, polomio strelu skoro do oštrice. Bila je duboko zarivena u telu, a opet ni tada nije osetio bol, već samo nešto kao refleksno žiganje. Uporni gonioci smanjivali su rastojanje. Bili su u tom trenutku mnogo brži od njega. Gubio je snagu i pomislio kako nikada neće stići do cilja i da ga samo čudo može spaсти.

Tek što mu je ta misao proletela kroz glavu, crni starinski, muški bicikl prođe pored njega. Bicikl je išao sam od sebe, kao da ga vozi neka nevidljiva sila. Teško mu je bilo da poveruje u ono što vidi. Iako sve to nije imalo nikakve veze sa zdravim razumom, on smognu ono malo preostale snage, te stiže putujuće točkove. U jednom potezu je zajahao šipku i nastavio da gura pedale iz sve snage. Lanac je škripao i gume nisu bile adekvatne. Bez kočnica i brzina, ovaj bicikl bio je najgori

krš, a istovremeno i čudom poslat dar koji se nije odbijao. Spas s njim je bio mnogo bliži.

Uleteo je u šumu punom brzinom. Drveće ga je dočekalo sa široko raširenim granama, koje su ga šibale ostavljajući mu crvene strafte po licu. Tanko pruče i šiblje je nalazilo put uprkos njegovim eskivažama. Korman bicikla je bio visoko postavljen i uslovljavao je položaj tela koje je bilo laka meta prirodnim preprekama. Šuma nije bila blagonaklona ni prema njegovim protivnicima, čije roptanje ga je pratilo sve vreme.

Na sreću, put između borova nije dugo trajao i on izbi na čistinu odakle se pružao pogled ka visećem mostu koji se ljujao nad ambisom. Polegao je bajs na zemlju i teturajući krenuo ka sigurnoj zoni. Nekoliko desetina metara ga je delilo do spasa, kad iz šume izlete raspomamljena horda. Jedan od strelaca izvuče strelu iz toboca. Liznu pero na njenom kraju i široko razape svoj luk. Pažljivo je nišanio sekundu-dve. Strela fijuknu i već sledećeg trena zari se u njegova leđa, te ga obori na kolena. Zagrcnu se od izvesne količine krvi koja mu poče izlaziti na usta. Pogledao je u sunce koje se tek malo spustilo ispod horizonta. Slušao je huk nabujale reke koja je tutnjala na dnu provalije. Vetar je i dalje duvao noseći belu neprozirnu maglu koja se bez milosti spuštala na njegove oči.

Skinuo je s glave sajber kacigu i predao je momku za pultom. Ovaj je ostavi na policu gde su se već nalazile na desetine drugih, isto tako šljaštećih ubedivača uma. Popravi odelo, te pogleda na sat i shvati da će zakasniti na sastanak ukoliko hitno ne napusti salon zabave i pruži korak barem malo.

InTERvju

Novi proleteri i novi feudalci: perspektive savremene levice -intervju sa Alparom Lošoncom-

Od Slovenije do Turske, nova levica na Balkanu nastoji da se suprotstavi diktaturi „mera štednje“, represivnim vladama i jačanjem desnice. Dalje socijalistički eksperiment neopozivo okončan ili ima prostora za novi zamah pokreta sa levih političkih pozicija – pitanje je o kojem razgovaramo sa teoretičarom Alparom Lošoncom, profesorom univerziteta u Novom Sadu i Segedinu, piscem knjiga *Neoliberalizam, sudbina ili izbor*, *Moć kao društveni dodatak* i desetak drugih zapaženih naslova.

Profesor Lošonc je član Javnog tela Mađarske akademije nauka, član Saveza ekonomista Vojvodine i Srbije, član redakcije časopisa *Zlatna greda* i *Privredna izgradnja*, glavni urednik časopisa *Habitus*, član Mađarskog bioetičkog društva i Mađarskog filozofskog društva.

Postoji li među modernim levičarima saglasnost da su „istorijski socijalizmi“ imali malo toga zajedničkog sa izvornom doktrinom?

Izvesno je da se način na koji su istorijski socijalizmi pokušavali da reorganizuju socio-ekonomski život čoveka ne podudara sa onim što je projektovao Marks, mada treba imati na umu da njegovo nasleđe nije izvorna doktrina socijalizma nego samo jedna orientacija. Neuspех nije usledio zbog nerazvijenosti, kako se to obično kaže. Istorijски socijalizmi izneli su izvesnu vrstu apoteoze i mitologije radničke klase kao nosioca nečeg što nas dovodi do kraja istorije. Bilo je

izvesne naivnosti u pogledu toga da se kapitalizam može srušiti kao što se može rušiti bilo kakva prepreka. Toga kod Marks-a nema. U njegovoј koncepciji radnička klasa je deo kapitalističkog sistema, koju takođe na određen način pogađa otuđenje. Kod njega štaviše postoji demonizacija rada – dok god postoji rad, neće biti slobode. Svi socijalizmi su slavili rad kao osnov društva, bez obzira na čestu, inače naivnu lamentaciju da se u socijalzmu nije radilo. Želi li se ponovo promisliti bilo kakva alternativna mogućnost, mora se iznova početi i tako davati odgovor na opštepoznate zamerke u pogledu motivacije. Samo treba zapamtiti da svaka promena dirigovana odozgo ima svoje granice: osim robusnog analitičkog zahvata u odnosu na političku ekonomiju kapitalizma, ja cenim Marksov poduhvat i zbog toga što je to njemu ipak jasno. Ne može se izvesti emancipacija umesto ljudi, to će biti njihovo delo, ako će se to uopšte ikada desiti; tako neoliberalizam mora završavati u autoritarizmu, jer prinudno nameće jedno drastično suženo shvatanje slobode, koja nije ništa drugo do sloboda izbora unutar datih okvira. Za razliku od onih koji smatraju da je Marksov istorijski deficit što nije projicirao nikakvu dramaturgiju budućnosti, ja u tome vidim njegov učinak: iz njega se može izvesti zabrana dramaturgije budućnosti. Piketi potpuno promašuje kada vizionira apokalipsu kod Marks-a. Nemcu eventualno pripada izvesna vrsta kreativnog pesimizma. Poruka Marks-a bi mogla da glasi: kapitalizam je istovremeno i najstrašnija i najbolja stvar koja se nama može desiti. Imate šansu da prevaziđete kapitalizam, a ako odustajete od toga, onda izvolite – patite. Prema tome, neizvesnost je duboko upisana kod njega i, da ne budemo naivni, stoji još uvek ono što Fredrik Džejmison kaže – da lakše možemo zamisliti smak sveta nego raspad kapitalizma. Ovo je za sada, uprkos nekim drugim tendencijama, epoha desnice koja je pokazala daleko veću fleksibilnost od dezorientisane levice. Naravno, desnici je uvek i lakše.

Kažete da je i izjednačavanje socijalizma sa promenom svojinskih odnosa neka vrsta mita...

Negativna retrospekcija u odnosu na socijalizam uvek počinje opisima nasilnog prisvajanja privatne svojine, što svakako stoji. Ali u rakursu socijalizma nisu svojinski odnosi, niti je svojina kao kategorija najvažnija stvar. Svojina je uvek bila noseća kategorija liberalne projekcije. Kod Marksa postoji razlikovanje između privatne i lične svojine, on je čak i pozdravljao Parisku komunu kao prvu istorijsku sekvencu koja daje pravi smisao svojini. To što su socijalizmi izveli nacionalizaciju i duboki prevrat u pogledu svojinskih odnosa, to čak nije ni uslov za socijalizam. Ako se svojina razumeva kao društveni odnos, poenta je na tome da li oni koji rade mogu da utiču na najbitnije akte u vezi sa svojinom, to jest da li postoji podvojenost između proizvođača i proizvodnih sredstava. Suštinski nije bitno da li radnik ima naspram sebe kapitalistu kao nosioca privatizovanih sredstava za proizvodnju ili državu (partiju). Dakle, nije bitan subjekat svojine, već proizvodni odnos. Revoluciju proizvodnih odnosa nijedan oblik socijalizma nije uspeo da realizuje, čak ni jugoslovenski.

Moželi se onda govoriti o potpuno promašenom istorijskom eksperimentu?

Socijalizam kakav smo mi poznavali predstavlja je neku vrstu državnog kapitalizma i modernizacijske diktature, mada je jugoslovenski tip imao ne beznačajne osobenosti. Izvesno je isto tako da su realni socijalizmi predstavljali kombinaciju države blagostanja i policijske države. Uzimajući u obzir da se dubinska transformacija proizvodnje nigde nije desila, da su zapravo u dubini ostali kapitalistički odnosi, moramo se saglasiti da istorijski socijalizmi nisu odgovarali ni tom pojmu. To ne znači da ne priznajem neke učinke onih sistema koji su se pojavljivali pod imenom socijalizma, na primer u domenu zdravstva. Setimo se upravo čuvenog članka Vinsenta

Navara, značajnog teoretičara sa Univerziteta Džon Hopkins. On je prezentovao prednosti istorijskih učinaka socijalizma u odnosu na zdravstvo. A modernizacijska diktatura je izvela nasilnu modernizaciju u perifernim zemljama: pitanje da li bi moglo drugačije.

Kad je reč o savremenom levičarskom programu, kako bi izgledala dugoročna, a kako kratkoročna strategija?

Predstoji situacija široke proleterizacije i refeudalizacije društva, odnosno podele na one koji imaju i one koji nemaju radno mesto. To je jedna od standardnih protivrečnosti današnjeg kapitalizma, osim autorskih prava, ekologije, dominantne kapitalne tehnološke matrice koja čini suvišnim čoveka. Tako bez ekološke krize ne možete razumeti ni ratove na Bliskom istoku, ni generiranje evropskih strahova povodom toga što kulminira ove godine. Umesto kulturalističkih obrazaca takvih stvari trebalo bi analizirati strukturalne prinude. Ne vidim da iko ima ideju kako da se izade na kraj sa protivrečnostima, a ionako je danas fantazija potpuno isušena. Ne vidim ni šansu u tome da se kapitalizam vrati na prethodne staze obeležene državom blagostanja. Ipak, ne odbacujem čak i najmanje moguće mikropromene, naprotiv. Zbog toga ne odbacujem ni celishodnost nekih korektivnih mera, koje same po sebi ne donose socijalizam, ali olakšavaju patnje u kapitalizmu. Jedna od tih mera jeste zajamčeni lični dohodak, a druga, koja se pojavljuje u brojnim političkim programima, jeste poznati Tobinov porez, uprkos tome što dobro znam probleme povodom njih. To bi spadalo u „kratkoročnu strategiju“, dakle, ni u kom slučaju nije reč o socijalističkim merama. Primera radi, za neke slične mere se u Nemačkoj zalaže i Hrišćanska demokratska unija (CDU) Angele Merkel.

Čini se da stvari najviše škripe kad je reč o jasnom programu delovanja na duge staze...

Dugoročna strategija socijalizma je uvek podrazumevala defetišizaciju određenih ekonomskih odnosa, tačnije određene moći koja je ugrađena u datu koncepciju ekonomije. Naime, ekonomija nije naturalna kategorija, makar da podsetimo da je čovečanstvo mnogo veći deo svoje istorije živelo na potpuno drugačiji način od nas. Ako se malo udubite u istoriju ekonomije, biće odmah jasno kako treba razlikovati tržište koje naravno postoji pre kapitalizma: to kažem jer se vode potpuno nepotrebne rasprave u vezi sa tržištem, u kojima se potpuno promašuje tema. Nekada, dok je postojala politička ekonomija, znalo se o tome da je u modernitetu konstitutivan odnos između političkog i ekonomskog momenta. Zapravo, različite orientacije se razlikuju na osnovu toga gde stavljaju granicu između politike i ekonomije: svi koji su razmišljali na Marksovom tragu su morali smatrati da postoji interferencija između politike i ekonomije već u sklopu rada. Nijedan ozbiljan socijalistički teoretičar nije mogao da mimoide ovakav zaključak – da u kapitalizmu ekonomski odnosi, koji su podređeni logici kapitala, nužno stvaraju određene fetišističke relacije u kojima čovek trpi gubitke i ne vlada nad svojim bićem. Ne vidim da su različiti tržišni socijalizmi odgovarali ovom programu, iako postoje mnogi socijalisti koji veruju u to. Razgrađivanje robnih odnosa bi se moglo zamisliti jedino kao iterativni proces koji bi prevashodno podrazumevao izvlačenje egzistencije čoveka od stohastičkih, aleatornih tržišnih odnosa, i njenu zaštitu od svih mogućih strahova.

Možda je ovde trenutak da se prisetimo Čerčila: „Demokratija je najgori oblik vladavine, ako se zanemare svi drugi koji su s vremena na vreme bili primenjivani.“

U toj oceni ima istine, ali treba reći da savremeni mehanizmi odlučivanja vrlo efikasno onemogućavaju bilo kakvu temeljnu promenu, što po meni dovodi u pitanje sve potke liberalne demokratije. Nemojmo zaboraviti istorijski krah socijaldemokratije 1914., iza kojeg ne stoji raspaljivanje nacionalizma, koliko intencija da se konformistički pozicionira u okviru postojećeg parlamentarnog poretku. Kapitalizam i demokratija su zapravo u prinudnom braku i nemoguće je ukinuti tenzije među njima, moguće je jedino da oslabite oštricu demokratije i postavite je kao stimulativnu. Na jednoj strani će se gomilati moć koja se ne može prinuditi da polaze račun, na drugoj strani demokratske inspiracije. Neoliberalizam je nudio različita rešenja, između ostalog i konstitucionalnu diktaturu. Danas se neprestano multiplikuju oblici moći koji uopšte nemaju nikakvu vrstu legitimnosti; prosvetiteljstvo se neprestano derogira. Nije važno šta birači kažu, jer će „tržište odlučiti“, bolje je da nad nama vladaju nepersonalna pravila nego pojedinci. Pogledajte šta se na primer dešavalo u Portugaliji, gde je levica u stvari pobedila na izborima, ali je onda predsednik stupio na scenu i rekao da joj ne daje mandat. Ima u tome nečeg paradigmatičnog. Partije i koalicije poput „Sirize“ nužno će se suočiti sa činjenicom da, dok god se kreću u okviru postojećih parlamentarno-demokratskih mehanizama, ne mogu prevazići strukturalne prinude kapitalizma. To se dešava bez obzira na to koliko zapravo isti subjekti nemaju nikakav radikalni program, kao što se to moglo videti i na primeru „Sirize“ koja je razvijala jednu stidljivu socijal-demokratski program starog tipa protiv nasilne štednje. Zapravo, „Siriza“ je i poklekla na osnovu toga, jer naprosto nije mogla da izađe iz zadatih okvira, a pri tome je negovala izvesnu vrstu naivnosti. To je dilema koja čeka svakoga ko pokuša posredstvom postojećih političkih mehanizama da korenito koriguje postojeći kapitalizam. To nije antidemokratski, nego i antiliberalni momenat u današnjem kapitalizmu.

U Vašim radovima neoliberalizam se jasno označava kao antiliberalni program?

Neoliberalizam je zasnovan na premisi da bi društvo moglo da se modelira na osnovu određenih mehanizama tržišta. To je ideologija koja demokratiju smatra teretom, a socijalizam posmatra kao neku vrstu iskonske korumpiranosti čoveka. Uprkos tome što je neoliberalizam previše često pominjan pojam, pa se ima utisak da je bez analitičke oštchine, itekako se može izvesti genealogija i arheologija neoliberalizma. Klice te koncepcije jasno se očituju u razdoblju između dva svetska rata, da bi neoliberalizam nastavio svoj marš kroz insticije moći. Nije nebitno da neoliberalni pogled na svet podrazumeva da je komunizam opasniji od fašizma. Ponekad mnogo više možete naučiti od negativnih, nego od afirmativnih stavova. Ekonomista Ludvig fon Mizes, jedan od najznačajnijih teoretičara neoliberalizma, kaže da je fašizam zapravo spasao civilizaciju od komunizma. Neki njegovi apologeti kažu da je on mislio na trenutačnost, no, na osnovu čitanja njegovog štiva, mislim da je njegova tvrdnja paradigmatična i iskazuje suštinu. Neoliberalizam bez ikakvih rezervi prihvata i ono što je Margaret Tačer izrazila – da, parafraziram, ekonomija važi samo kao metoda, a najbitnije je da menjate dušu čoveka. Ovo pogađa današnjicu, samo to ne može biti liberalan program, i ni u kom smislu se ovaj spiritualni inženjering ne može uklopiti u liberalno samorazumevanje. Sam neoliberalizam nastaje na osnovu uбеђenja da je klasični liberalizam nedovoljan. Ništa ne znači to što, za razliku od drugih orijentacija, nema neoliberala koji sebe tako imenuju, dovoljno je da sistem funkcioniše na taj način. Ovde sam strukturalista, uvek treba analizirati strukture. A protiv neoliberalizma trebalo bi reafirmisati upravo ekonomiju, ekonomisanje kao egzistencijalni, mada ne-naturalni odnos, metabolizam sa prirodom. Ovde ima mnogo da se radi. Rekonceptualizacija ekonomije je ključna stvar, a malo se zna o tome da ima sve više analitičkih i dobrih koncepcija.

Šta, dakle, savremena levica može da ponudi u borbi protiv „logike kapitala i fetišizacije društvenih odnosa“?

Pre 2008. godine činilo se mnogim ljudima da je kapitalizam potpuno naturalizovan, da smo stigli u luku gde se očituje najdublja ljudska priroda i da ne postoji nikakva alternativa. Čak i ako čitate absolutno neradikalne teoretičare, vidite da i oni strepe, i ne može se to previše brzo otpisati, da je uvek bilo nekog diskursa o krizi. Postoji neka vrsta očajanja, čak i među onima koji nemaju nikakve veze sa radikalizmom i koji analitički postupaju. Mnogi ekonomisti govore o stagnaciji i to oni koji su veoma blizu vlastima, recimo u SAD. Ili, npr. značajni ekonomista Robert Gordon kaže da je zapravo završen jedan veliki tehnološki ciklus, započet još industrijskom revolucijom u Engleskoj, a da ono što se danas dešava jesu male promene u okviru istog obrasca. To više nije obrazac koji može da pokrene neke nove tehnološke cikluse. I bez obzira da je oko toga vođena široka rasprava, previše je već simptoma u pogledu strahova. Mada to nije ništa neuobičajeno ako pokušavamo sagledati strah kao konstitutivni momenat za kapitalizam. A neoliberalizam rado racionalizuje strah kao motivacioni faktor.

Čini se da je ponovo aktuelan Antonio Gramšii i njegova definicija krize kao „neprestanog prelaznog stanja u kojem je staro već mrtvo, a novoga nema“?

Nemački socijaldemokratski nastrojeni teoretičar Wolfgang Štrek, sa kojim se inače ne slažem u mnogim aspektima, kaže da će kapitalizam prestati da postoji tek ako bude postojala na istorijskoj sceni jedna bolja alternativa. Trebalo bi se osloboditi od iluzije napretka. I ne treba padati u klopku ciljne istorije. Uvek je, barem postojeći, socijalizam imao tu vrstu mita da će, kada kapitalizam dospe u duboku krizu, po logici

teleološke evolucije nastupiti jedna navodno bolja varijanta društva. Sasvim je moguće da kapitalizam doživi brodolom, a da neće postojati nikakva vrsta alternativnog programa. Najzad, ne treba zaboraviti da raspad ili slom kapitalizma uopšte nije Marksova figura, nego je eventualno naznaka koja je pripadala nekim marksizmima. Ono što se potiskuje jeste da je slom kapitalizma misaona figura, ali prevashodno figura velikih građanskih mislilaca kao što je Jozef Šumpeter, koji se uvek slavi kao teoretičar inovacije, što je samo deo istine. Mnogo znanja se izgubilo u poslednjim decenijama, uključujući i poznavanje nasleđa slavnih građanskih teoretičara. Šumpeter je samo jedan primer. Ideologizacija je dospjela velike razmere. Nekadašnji građanski teoretičari su mnogo više znali o poretku u kojem živimo nego mi sada. A temporalna dimenzija krize odista je u iskustvu međustanja: neizvesnost se pokazuje i u onim diskursima koji strahuju od toga da će se kriza prolongirati u beskonačnost.

eSeJi,
KRiTikA i
CRoSSOver

**Poetsko viđenje knjige
*Stara priča Radmila Gikić Petrović***
Gikić Petrović, Radmila. *Stara priča*. Novi Sad:
Dnevnik, 2013.

U vreme poplave izlaženja takozvanih „ženskih knjiga“, uglavnom romana, kada novinarke, starlete, pevačice i ko zna ko već (!), preinačuju svoje zanimanje i same sebi nadevaju ime „književnica“, ne želim da padnem u istu zamku i, pišući o knjizi Radmila Gikić Petrović *Stara priča*, predstavim sebe kao kritičara.

U vreme poplave izlaženja tih ženskih knjiga, na trafici, ta vrlo komercijalna izdanja računaju baš na žene – čitateljke, kojima će, vraćajući se iz prodavnice ili sa pijace, biti uz put i dostupno da ostave težak zembilj, kao da ostavljaju ceo svoj težak život i, kupujući laku knjigu, pobegnu iz jave u san! U knjizi ih čekaju saveti kako da se bogato udaju, kako da ništa ne rade a budu bogate, kako da zadrže bogatog muškarca. Sirote žene! Plaćaju knjige, a unutra ih čeka sve, samo ne prava literatura – umetnost (!) koja jedina, trenom radosti, istinski može olakšati „nepodnošljivu lakoću postojanja“.

Nisam književni kritičar, tek čitateljka, koja piše. Knjigu Radmila Gikić Petrović prigrlila sam s radošću, kao najlepšu poeziju. Njenu posvećenost (o, kako je retko ima!) kao i rečenicu, rekla bih, njene životne pratilje Milice Stojadinović Srpskinje, kao svoju: „Rada bih bila da ovo pismo lepo i vedro bude, ali kad nisam mogla takav dan iz mog život izabrati, kako će i ono vedro biti?“ Rečenicu tu prigrlih, kao bolesnik ozdravljenje.

Uprvoj priči „Žena vojnog garnizona“ pripoveda se o ženskoj usamljenosti, o čekanju (sve smo mi Penelope)

žene srednjih godina (u svetu najlepše godine, a kod nas godine za koje se kaže: Uskoro će biti stara!) žene koja je jednako željna ljubavi – kao i u mladosti. Nije slučajno što prva priča ima u središtu vojnu uniformu – kao temu tradicionalnu. Ah! Koliko je samo privlačila ženski rod. Zašto? Jer je označavala muževnost i sigurnost, koja uz ljubav, ženi najviše treba.

Nije li i sama Isidora Sekulić dugo gledala za generalom Pribićevićem i sama vaspitavana od oca, gradskog kapetana. „On dugo salutira. Ja otpozdravim i mimođemo se. Kad odmakne stanem. Osvrnem se.“ Kako preti Laza Kostić „Da sad ode, ode za navek.“ Priča „Žena vojnog garnizona“, u najlepšem obliku, setila me je na priču Veljka Petrovića „Usedelica“ i, iako tradicionalna, na savremenu priču Luise Valenzuele „Tango“, kao i istoimene pesme Radmire Lazić. Rečenice spisateljice „Tako ih dugo nije bilo, onih koji su dolazili kradomice“, „Oprostite, tražio sam vas juče, ali vas nije bilo“, jednostavne su, a tako poetske. To je priča o svemu što mine, a da nismo znali! To su rečenice kojih ima u tradicionalnoj temi i rečenice koje će u nekim budućim pričama nedostajati, jer je usamljenost i otuđenost velika i ta neispisano-ispisana belina – iz pera Radmire Gikić Petrović, pravi je vrh beleg oblaka literature!

Evo primera: priča „Tuga za bratom“, rečenica „Lako je tebi, niko ti ne dođe“; priča o mnoštvu ljudi koji prolaze kroz kancelariju blagajnice, a nigde prave reči, razgovora. Ceo dan pokušava da izgovori rečenicu koja je najviše boli, a svi je prekidaju, prozaičnim pitanjem: kada će plata? Nije slučajno što je njeno zanimanje vezano za novac, kao ni bolno saznanje da je najteže biti sam među mnoštvom ljudi, kao u priči Ištvana Erkenja, u kojoj svi dolaze na šalter s pitanjem: „Gde su Monteksove kancelarije?“ Svako od nas se probudio jednom sa suzom na vrhu oka. Ta suza nikako nije mogla da sklizne i dodirne lice, odvoji se od trepavica, dok nismo, na kraju dana, ostali sami sa sobom. Onda smo plakali, jer nismo imali pred kim, tokom celog dana. „Tuga za bratom“ priča je o tome.

Sjajna nit i kopča sa pričama o ne-razgovoru je i poslednja priča, po kojoj je zbirka dobila naziv „Stara priča“. Žena se ne suprotstavlja dok joj muž govori, odlučuje da, kada se vrati iz Pešte, onda će razgovarati, u nedoumici je da li da kaže mužu i sinu (nerazumevanje koje se prenosi sa oca na sina – vekovima). Ništa nije rekla, ali je rešila da sutra ide sa mužem kod lekara. Kroz priču se smenjuje i glas sa radija, strašne vesti o štetnosti osiromašenog uranijuma, sa onim što muž čita u novinama (današnje vreme je vreme istine koju kreiraju mediji) i tako muž prenosi ono što je saopštio portparol Pentagona, da osiromašeni uranijum nije štetan. Gde pobeći od ovih laži – nerazumevanja? U sopstvenu sobu! To je ono za šta se spisateljica bori. Od prve do poslenje priče, nastavljajući trag Virdžinije Vulf, od teme tradicionalnog do dodira sa feministmom. „Sada je imala sopstvenu sobu“ – kaže! Opet se vraćamo na pređašnju priču: valjda si manje sam u sopstvenoj sobi, negoli u onoj sa puno ljudi. Sopstvenu sobu možeš urediti po želji i po svom poretku stvari. Sopstvena soba kultna je knjiga generacije žena „najslobodnije žene Engleske“ koja se pitala: „Šta bi se desilo da je Šekspir imao sestruru, darovitu koliko i on?“ A, da nerazumevanje nije ženskog roda, govore i priče Davida Albaharija gde muškarac ostaje bez odgovora. Eto dokaza – da je samo umetnost bespolna! Sliku nerazumevanja spisateljica postiže kratkim, efektnim, rezovima u dijalogu.

Po prozno-poetskoj raskoši pisanja, odabrala bih sledeće priče: „Golub“, fantazmagorična priča poput paperja sna, kao sam san, Teslina golubica. Priča „Gle, sneg!“, priča o belini majčine smrti; priča „O Indiji i mleku“ nastala od jedne kapi, one kojom je podizala dete; o svetim belim kravama i maslačku, čist literarni sneg! Belina stranica kojom su ispisane ove priče!

I priča „Kadulja“ posebna je. Kako je moguće da žena zna sva lekovita svojstva travki i biljaka (a da je čudna i od sveta odbačena). Njena apoteka preseljava se u boćice za bolesne, kao što je Milica Stojadinović

Srpkinja činila. Kako je moguće da žene koje su učene – a nisu ispunile tradicionalnu normu – rađanje, udaja, ostaju izopštene iz ovoga sveta.

Pod Andrićev naslov „Šta sanjam i šta mi se događa“ svrstala bih majstorsku priču „Paralelna priča“; priča o junaku i piscu, stvarnosti i fikciji. Priču „Dokolica i suprotno“, kao i „Isto to samo malo drugačije“. Jedna je bezbrižna dokoličarka, druga brižna radnica. Jedna što nema ustaljeno radno vreme, a druga što radi na normu. Jedna nikada nije dobila ni mesto u autobusu, a kamoli mesto u društvu. Šta imaju zajedničko? Pred sobom Dunav, kao jednako pravo na uživanje. I pravi svetao lik, prodavac novina, onaj što prodaje laži a ima, ipak, osobine ljudskosti.

„Dobra odluka“ priča je o stvaranju, o ženi koja je nosila dete, a nije rodila (kao ispovedni dnevnik Falačijeve u *Pismu nerođenom detetu*, kao kod Milorada Pavića *Predeo slikan čajem*, gde se i ženska smrt, gle nepravde, deli na dva rukavca, jedan je za one koje su rađale, a drugi za one koje to nisu). Ali, to je i priča o ženi koja ima potrebu za pisanjem koja, ako to ne ispuni, jede sopstveno, neizgovoreno i guši se, ako to ne izade iz nje! Kao da je spisateljica našla razlog za pisanje u eri pisanja bez razlog. Kao da je spisateljica našla sopstvenu sobu za sebe i nas! Jedina priča sa srećnim krajem je „Priča o antikvarijatu“! „Savka je kružila između Nenada i mene, nikada nije isticala svoju ženstvenost!“ Kao da je to potiranje suštine ženskosti, uslov da se bude srećan, gle čuda, sa muškarcem.

I da se vratimo na početak; od prvog trenutka kada sam prigrlila knjigu *Stara priča*, na naslovnoj strani – stari autobus. Rado sam ušla u njega. Vožnja – iako počev od starih drumova i kaldrma – do novog autoputa. Bilo je udobno. I bez mučnine. Ah, šta sam sve videla: planine sa lekovitim biljem, Dunav, Frušku goru. I neki drugi autobus. 5A. I Indiju! I vrdničku vilu Milicu Stojadinović Srpkinju. U autobusu su bile žene.

Bistrog pogleda. One koje su spremne na nepristajanje. Mile i lepe su, a buntovnog pogleda. Zbog Radmile Gikić Petrović verujem u reč. Verujem u njene buduće reči.

Dvojnici i dubleri

1.

Manir „gađanja u meso“ podredićemo jednom misaonom „pravcu“: bez obzira na to da li pišem O Mi, ja, ili on – autor, ili pak citiramo sami sebe kao bilo kog drugog, pišemo ovo —> Internet je poslednja otadžbina mistifikatora i mistifikacija. Oaza fikcija.

2.

Tako je i osmočasovni filozofski TV serijal, Delezova *Abeceda*, bio izložen različitim mistifikacijama na web-stranama. Pa ipak, ova „vesela“ *Abeceda* izgleda da je ostala samo to što je u nekih osam sati montiranog materijala snimila francuska televizijska produkcija, tokom 1989. godine: *Abeceda* otrcanih misli i uverenja Žila Deleza. Samo to.

3.

Nikakve misterije tu nema: pod slovom *V*, recimo, *Abeceda* je „krila“ jedino Vitgenštajna; iza slova *K* – Kanta; iza slova *J* – Jedan; slovo *O* „krilo je“ Operu, a *A* – ne *A*. Artoa (takođe bez organa) već – Animalno.

(Šta bi životinja za Deleza drugo bila nego onaj nedostajući format shizoanalize! Ostaje, međutim, pitanje može li se takav status jedne filozofije predstaviti u jednom „ogledalu“, u kome Delez, gledajući se, odražava Marsela, koji odražava Prusta? Može li se jedan stav o animalnosti sa dovoljnošću upotpuniti prepoznavanjem Marselove zoologije kao zoologije Prustovog dela o delu, na šta bi trebalo dodati Delezovo delo o Marselovom delu u Prustovom delu o Marselovom delu?)

4.

Ništa više ili ništa iza (od) toga.

5.

Međutim, uvek neki preostatak, zaostatak, nepotpunost, neizrecivost, ostanu u životu da đavola fikcije izvuku iz provalije njegovog izgnanstva, pa se rado sumnja u konačnost mišljenja da je *N* navodno Neurologija, a ne Niče, a kamoli Nabokov. Da pod *F* nije Flober, roditelj i idiotluka, ali i veselih i otrcanih abeceda.

6.

Šuška se među nekim retkim životinjama da je *H* prve verzije krio Hermafrođita – *prokleti temelj*.

7.

Sumnja se u to da nije iza slova *T* – koje je u ovom TV serijalu bilo rezervisano za filozofsko zamlaćivanje o Tenisu (a povodom Stila i Sintakse) – već zahvat Torakoplastike, koji bi mogao da bude presudan u genezi Delezovog misaonog delirijuma, jer je Torakoplastika Ona kojoj je svrha

8.

da otfikaruje rebra i da uklanja tuberozna plućna krila.

9.

Niko to ne spori: torakoplastika je jedan uistinu delikatan hirurški zahvat, i to u toj meri da može da izazove i epistemološke i filozofske posledice. Ko, prema tome, ima hrabrosti da Torakoplastici odrekne bilo koji od njenih vajnih talenata kao što je to, recimo, materinsko-konstruktorski talenat – ali ne u onom smislu „da na svet donese“, već da se u ime ovog sveta i za ovaj svet prema jednom telu „ponese“ kao prema bilo kojoj mašini, konstruišući jedno telo bez organa, shvatljivo svima, pa i petnaestogodišnjacima?! Ko je toliko drzak?!

10.

11.

Delezovog prijatelja, Žaka Deridu, iznenadna smrt prijatelja bez organa pretekla je, te ovaj nije „stigao“ da „prijatelja“ po poslednji put priupita šta njegov ključni sastojak mišljenja, to „telo bez organa“, ima da predstavlja u njegovom filosofskom „sistemu“. Ostalo mu je jedino to da na kraju, post festum, mistificira svoje neshvatanje Delezovog „tela bez organa“ konstatacijom da će morati da nastavi da luta bez prijatelja.

12.

Nije se samo znalo sa kojim, čijim bi organima nastavio lutanje? Sa Emeovim?

13.

I kao što je to inženjerski učinila u Telu Valtera Benjamina litvanska umetnica i revolucionarka, „torakoplastičarka“, Asja Lacin – i Torakoplastika bi u jednoj abecedi delirijuma, koliko i u abecedi jednog delirijuma, a kamoli u delirijumu abecede Jednog, zaista mogla da zauzme mesto One koja u telu i mišljenju ima da krči put. Ali takav put koji je Deleza, kao i bilo kog drugog ko je sa sve organima zalutao u Delezovo telo bez organa (kao što je, uostalom, i Marsel zalutao u cerebroskopičnog Emea), neodložno odveo u pravcu snevajućih soba dvojice najupečatljivijih astmatičara zapadne kulture: Marsela i Prusta.

14.

T je, međutim, Tenis; blebetanje o inovatorima teniske sintakse, poput Džona Mekinroa, koji je u servis uveo egipatske stavove, i poput švedskog tenisera, Bjerna Borga, čiji je stil otvorio proletarijatu vrata u beli sport. Sračunati problem su, u ovom slučaju, kao, uostalom, i u književnosti – neizbežni imitatori i njihov kvantitet.

15.

Tenis – igra koja se igra sa kompletним telom. Recimo, do četrnaeste godine, ili dok god su svi organi na broju.

16.

Postoji i naš vlastiti katalog pomodnog mišljenja, ta neizbežna abeceda: stil i sintaksa Novaka Đokovića? Problemi, kvantitet, inovacije, imitatori? Život kao stil: veliki majstor riterna, dvoručnog behkenda, dvojnik; čak i bez organa, to diše, to greje, to jede, to sere, to tuca, to piše knjige, nadasve to, o kome se piše poezija.

17.

18.

Bez obzira na imaginativni impuls dat od strane Mrežnih Mistifikatora, zaista, pitanje je da li bi uopšte trebalo da se bude na oprezu sa onim „čistim“ i „definisanim“, „određenim“ pa i još kamerom „dokumentovanim“ kao što je to Delezova *Abeceda*

otrcanih misli? Ima li, dakle, povoda da se veruje u to da je nešto Drugo i Više dato i iza Delezove *Abecede*, kao što to može da bude slučaj i sa slovom *S* – koje je u *Abecedi Stil*, dok iza nje zjapi jedno moguće Samoubistvo? Postoji li tu negde igra koja čeka i na čiji bi se poziv valjalo odazvati? Postoji li – drugom metaforom to isto iskazano – već prokrčeni put za nas? Ili neka prosto ostane to, da znaju budući mistifikatori, bili oni u Mreži ili van nje: da nije u Delezovoj audio-vizuelnoj *Abecedi* pod *M* – Marsel, već *Maladie* (franc. bolest, zaraza); kao što ni pod *P* nije Prust, no Profesor!

19.

Na Simsu je, dakle, Delez.

20.

Bez sumnje, prhnulo je nekoliko golubova po nesvakidašnjem izlasku jednog shizoida iz svog stana; ne – na vrata, kao što je do sada bila njegova praksa, već kroz prozor. Ovaj „Delez-na-Simsu“ shizoid je koji nikada nije bio doveden na kraj svog anti-evolutivnog puta (koji je proces), odnosno doveden do ideala shizofrenika, kao što što se, buncajući, putuje na kraj noći.

Uzgred, omiljena sopstvena rečenica bila mu je ona MI-rečenica, iz *Anti-Edipa*: Ne, mi nikada nismo videli shizofrenika.

Ali danas, u njegovoj sedamdesetoj godini, ukazuje se prava i dugo iščekivana prilika da se u veselju, bez volje za moć, ali zato sa preplavljujućom željom ostavi nedovršeno sve ono za šta će se misliti da se dovršilo.

21.

Jedino što mizanscen samoubistva tog dana kvari jeste to što je sa uzletelim pticama oko njega uzletela i jedna zluradost koja prati philosophus-a, prijatelja mudrosti, u njegovom – kako je pisao Valter Benjamin o Prustu (...misleći na Marsela, „tuvio“ bi Nabokov...) –

„najličnijem času“, posebno u onom času koji je Niče (*N?*) nazvao „lošim“ – a to bi mogao i da bude ovaj, upravo ovaj, na simsu (*S?*), „loš i najličniji čas“ filozofa, koji bi mogao da se dogodi svakad, pretpostavljamo, kada se sumnja u samog sebe (*ergo non sum*), pa se kopa po moždanim fiokama ne bi li se izvukao onaj odrečeni šif, literarna zakrpa, na kome su ispisane Ničeove vesele, đenovljanske reči:

22.

Nesumnjivo je za svakog filosofa postojao neki loš čas kada je mislio: šta to stoji do mene ako mi ne veruju ni u moje slabe argumente! – A zatim proletela bi pored njega neka zlurada ptičica i zacvrkutala: „Što to stoji do tebe? Što to stoji do tebe?“

23.

Koliko je samo upečatljivo Niče ovim budalastim pticama dekonstruisao gorku istinitost jednog samoobesmišljavanja kakvo se u našoj Jagodinskoj nahiji dogodilo dvadesetak godina pre Ničeove đenovljanske neuspešne rekonvalescencije, i to u *Veče, Na Liparu!* Ćiju-ći glasila je ta liparska ornitologija, ćiju-ći i jedno *Veče*, a potom i jedna *Ponoć* postali su halucinantni i sumanuti za sve potonje, naše vekove.

24.

A kada se vropolj ptica oko mahnite i usamljene glave transkribuje danas na čovekov langue i još na Delezov i Gatarijev délire, Ničeov i Fukoov, Nabokovljev i Kafkin, pa i Marselov i Prustov parole, zatim i u ovaj eseistički récit, pomešan sa raznorodnim diskursima, začuće se baš ono što je u tom istom, Ničeovom i Jakšićevom veku, o „lošem“ i „najličnijem času“ pisao porodični idiot, Gistav Flober, razume se, veselo, u ime kopnećeg i nepoznatog Nemca: Ubij se! Pomisli samo da ćeš učiniti nešto što te izjednačuje sa Bogom. On te stvorio, a ti ćeš, svojom hrabrošću, slobodnom odlukom, uništiti njegovo delo.

25.

A kada se ovakve reči napišu ili izgovore, makar i više od jednog veka pre jagodinske shizoanalize, ne može a da se ne uoči kako je samoubistvo dato čoveku kao njegova ultimativna maštarija, jer samoubistvo i zločin su jedini natprirodni postupci koji su nam dostupni.

26.

Međutim, [K]ad pesnik umre u dvadeset i petoj godini, *jer ga je ubilo osećanje nemoći, to je sitna novinska vest. Ali kada pedeset šestogodišnji pesnik umre u trenutku ostvarenja postepene spoznaje o svim sopstvenim mogućnostima i spremnosti da započne svoje delo, to je sama tragedija čovekova.*

27.

Kako onda stvari stoje sa Delezovim Skokom? Da li je to novinska vest, tragedija ili komedija? Šta se događa sa romantizovanjem suicida jednog ekscentričnog sedamdesetogodišnjaka? Gde se stalo i zapelo sa tim? Na Mreži? Gde su sada misaoni „pravci“?

28.

„Ćiju-ći! Što to stoji do tebe? Što to stoji do tebe?
Ćiju-ći!“

29.

*Pažnja, glasom oboe opominje Hakslijeva ptica.
Ovde i sada! Ovde i sada!*

30.

Ko je još sem Deride pokušao da nariče nad „isprocesuiranim“ sedamdesetogodišnjim Delezom (i, molim vas, ko danas uopšte plače za starcima, posebno onim poludelim?!), da zarida nad svojim propuštenim prilikama što svojim „telom sa organima“ nije razumeo jedno drugo „telo bez organa“?

31.

Savremeni tragičar neka ne piše tragediju patosa o Delezu-mašini! Pošto je *Edip* smrt tragedije, *Anti-Edip* bi, na drugoj strani, morao da bude tipičan ničeanski sinopsis za tragediju čiji je vektor vrednosti usmeren pozitivno, ka gore, prema domu luckastih ptica.

32.

Kada *telo bez organa* izvrši samoubistvo, kada ono skoči sa simsa, u ponor, prema pločniku (*P*), razumljivo je kako takav čin ne samo da stvara intenzivne kvalitete, da razvija jednu čoveku otuđenu estetiku, i ne samo da emituje solarnu moć, već – i suprotno od toga – takav čin, nesumnjivo radikalni i nepopularan, biva oslobođen od bilo kakvog paranoičnog konteksta, posebno od etiketivnog žaljenja „prijatelja“.

33.

A da bude veseo – Derida je to itekako mogao da bude, jer je u jednoj nadahnutoj cerebroskopiji napisao *Marksove sablasti*, dok je *Veliki Marks* ostao lišen ono nešto upotrebljivih izvođačkih organa Žila Malkovića.

34.

Malarmeova smrt u pedeset i šestoj godini je nezaboravna mistifikacija, piše posve afirmativno Sartr o pesnikovom performansu, jer je i Malarme sam bio žalosni mistifikator, hoteći da stvori delo koje će u sebe upiti celi svet.

35.

Da li je tako i Delezovo samoubistvo, koje je – ne bez razloga – označeno kao defenestracija, kao „bacanje jednog sebe sa prozora zgrade od strane drugog sebe“, da li je ta smrt u sedamdesetoj godini života danas za nas nužno nezaboravna mistifikacija kao što je to Malarmeova svojevoljna smrt bila za Sartra?

36.

Za Malarmea je već sama pesma bila efikasno sredstvo samoubistva (*Pesma jedina bomba*, pisao je Malarme), zbog čega... *mu se ponekad dešavalо da poveruje kako se zaista ubio*. Shizoanalizom i mi danas dopuštamo sebi da mislimo, kao što je i bolesni Niće pokraj Čenove mistifikatorski pomišljao, veselo, da bi moglo biti kako se i Delezu događalo da poveruje u sopstvenu defenestraciju.

37.

A to da shizoid, dok se sprema da postane shizofrenikom, sprovodi defenestraciju kao svojevrsni auto-teroristički čin, bacajući sa prozora Sebe kao Drugog – pa to je sve tako razumljivo! Kakvo ubedljivo anti-finale shizoidovog procesa i njegove shizoanalize, koje, kao što je i Sartr mislio, samoubistvo legitimise kao dokaz da je nedostatak bivstvovanja u stvari način bivstvovanja.

38.

Uoči skoka, sa simsa, vide se dva Nićeova stola, spremna za hazardera, spremna za kocke koje će biti bačene samo jednom: Zemљa i Nebo, shvaćena kao dva časa jednog istog sveta, dva trenutka istog sveta, ponoć i podne, čas kada se kocke bace, čas kada kocke padnu.

39.

Floberov *Rečnik otrcanih misli* daje ovakvo objašnjenje o pticama i suicidnim i idiotskim „poetskim dušama“: Zaželite da budete ptica i recite uzdišući: Krila! Krila!

40.

Okružen pticama, sedamdesetogodišnji Delez, eksperimentalno nastrojen, namerava da svojim nesvakidašnjim performansom eksplisira Nićeovo razmišljanje o bacanju kocaka i o poretku slučajnosti i nužnosti unutar te igre. Ne poput kocke, već upravo

poput hazardnih kocaka baciće se Delez samo jednom, i to tako da Zemlja uzdrhti. Tako će sam sobom pokušati da predstavi potvrdu slučajnosti. Kombinacija koju će dati rastureni delovi njegovog tela bez organa na drhturavom pločniku – biće isključivo potvrda nužnosti. Hazardirati sobom u tom trenutku značiće nešto samo ako se potpuno bude prepustio tom jednom jedinom pokušaju, koje u shizoidovom viđenju sebe kao hazardnih kockica nije ništa drugo već – samoubistvo.

Jer tek će ono će garantovati bacaču da je (bio) pravi igrač.

41.

Bacanje sa prozora je najčešće – jedno bacanje, tokom kog se Nićevom glavom misli kako se sa zemlje ... *kocke bacaju, a na nebo kocke padaju.*

42.

Ćiju-ći! Ćiju-ći! Ovde i sada! Krila! Krila! Ovde i sada!
Ćiju-ći!

43.

Delezov stil bio je Delezov život, a on je dat frakturno: rasut po stranicama *Anti-Edipa*, *Kafke* i *Prust i znaci*. Identifikacija veselog pokojnika sprovodi se prepoznavanjem karakterističnih delova mašine: zupčanika, točkića, kolica, makaza, igala, magneta, zraka. I ako ima puno halabuke oko svega toga, jedina koju bi Delez-mašina mogao da prizna jeste ona halabuka koja lebdi između života i smrti, intenzivno osećanje prelaska, stanja čistog i sirovog intenziteta lišena svoje figure i svoje forme. I nesumnjivo da je Smrt (*S?*) ove mašine nešto novo, novi kvalitet; smrt koja izaziva užitak, koji se može nazvati autoerotskim ili pre automatskim.

44.

Ili sve to samo ovog puta izgovoreno reporterski-svečano: Svojom „smrću“ Delez-mašina je proizvela intenzivne kvalitete u čistom stanju i u skoro

nepodnošljivom stepenu, zbog čega danas, mirne savesti, možemo reći kako nam je u svakom smislu milo sve to što se Delezu dogodilo.

45.

Tako kako se dogodilo.

46.

Niče preobućen u Deleza kaže da pod *Fnije Flober* već *Fidélité*: odanost, lojalnost, prijateljstvo. Delez preobućen u Umberta Eka izjavljuje ovo: *Čovek sretne čoveka, eto tako, mislim, nastaje etika*. Ne etika, već osnova za prijateljstvo, koje je zapravo bezinteresnost, „nuđenje“ koje ne razmatra ekonomski kategorije kao što je to mogućnost „gubitka“.

47.

Prijateljstvo zavisi jedino od toga da li je u susretu dva čoveka moguće percipirati draž onog drugog, presvlači se Delez u Lakana. Blanšo preobućen u Deridu kaže potom ovo: Derida sreće Deleza, jedino tako uopšte i može da se misli i umuje. Delez preobućen u Fukoa načelno bi se i složio sa Blanšoom u Deridinom telu (i mada sa organima), ali treba biti trezvenjak pa shvatiti očitu činjenicu da je sve teže u travestiranom sagovorniku konstatovati neku draž. Posebno kada se pomisli na Prusta preobućenog u Marsela, a koji je, opet, već preobućena neizvesnost, naime – Viljem Šekspir! A prijateljstva nema – u međuljudskoj igri je u opticaju jedino ljubomorna ljubav.

48.

Ne znajući više koga zapravo sreće (kada sreće), Delez pokušava da razvije imunitet na šarm svih i svakakvih, tog mahom dokonog sveta. Poziva sve svoje točkiće, mehanizme i lagere na oprez.

49.

Ali kao da nije želeća mašina već kakvo utihnulo jagnje, on nikako da primeti da mu je kožu nastanio Teodor Adorno.

50.

Vratimo se hitro Torakoplastici! Ona je ta koja je stvorila neshvatljivo „telo bez organa“ i na taj način ukinula bilo kakvo fatalno poimanje onoga koji je jednom već „spasao“ sopstveni život, izlažući svoje organe zahvatu koji je neophodan u slučaju da oboleli gaji bilo kakvu želju o nastavku života. Šta je mladi Delez uopšte tada, o svemu tome, o životu, organima i samoubistvu, mogao pouzdano da zna? Sigurno će tek znatno kasnije spoznati da se sa Torakoplastikom psihoanalitičko odbrojavanje 4, 3, 2, 1, 0, transfigurisalo, prosto, u shizoanalitičko brojanje – 0, 1, 2, 3, 4! Da je on sâm dobio šansu da ka tom pulsirajućem životu mašinski „pohrli“.

51.

To jede, to sere, to tuca.

52.

Neuporediv sa bilo čim drugim: osećaj preplavljujućeg zadovoljstva zbog podmazane mašinerije organa.

53.

Delez, o Delezu i Gatariju: ...istina je, puno čitamo. Ali kada nas mašta ponese, prilično besciljno.

54.

A onda je usledilo upoznavanje sa Feliksom Gatarijem, način na koji smo se razumeli i dopunjavali, depersonalizovali i singularizovali – ukratko voleli jedan drugog. Iz toga je proizašao *Anti-Edip*, koji vodi stvari korak dalje. Pitao sam se da li je opšti razlog za neprijateljstvo prema knjizi jednostavna činjenica da postoje dva pisca, jer ljudi žele da se ne slažete i zauzimate različite pozicije. Stoga pokušavaju da raspetljaju nerazdvojne elemente i identifikuju ko je šta tu radio. Ali s obzirom da je svako od nas, kao i svaki drugi, već više ljudi, postaje malo tesno. Žil Delez, *Pismo oštrom kritičaru*.

55.

Čak i kada se stil u pisanju menja, kada gubi na svojoj iskričavosti, kada izgleda kao da umire u strogoj linearnosti, smirenosti, ni tada on nije samo puki rukopis, već – život. Ali ne tvoj, već život onog Drugog, Dublera.

56.

Puki poziv da se opiše to što se upravo piše stvara potrebu za dvojnikom, odnosno za onom vrstom „prijatelja“ koji sobom nosi neopazivu razliku. To je potreba za nečim „ponovljenim“ – koje se rastavlja od sebe samog, da bi se u iluziji, delom, pre svega, ponovo sastavilo.

57.

Buncanje pokazuje put ka životu, kao da je u pitanju skok: 0, 1, 2, 3, 4. Nedostaju samo još 5 i 6! Ma jebeš Peticu! Koja Petica?! Samo Šestica može da vradi ove kocke u ruke bacača. I da me učini mašinom, kakvom god, a ako ne pišem na toj mašini, neka budem barem papir po kojem ona udara. Ako nisam mehaničar te mašine, neka budem barem živa materija koju ona uzima i obrađuje.

58.

Šestica (i samo Šestica) daje mogućnost da se bude teritorijalizovan Simsom (i samo Simsom); dakle, da se bude slobodan, u potpunosti otvoren svim mogućim fluksevima, totalitetu društvenih i sopstvenih aksiomatika.

59.

Ćiju-ći! Što to стоји до тебе? Što to стоји до тебе?
Ćiju-ći!

60.

Postojala je, tako, tačka kada se i sam Delez umorio od toga što je poznat: šta god da je rekao, ljudi su samo čekali da hvale ili kritikuju, nisu čak ni pokušavali

da shvate (primedba onog koji smatra da citat nije „ispravno“ naveden, sasvim je na mestu; jer, zaista, nije ovo rečeno o Delezu, već o njegovom Dvojniku, konstituentu umetnutom u Delezovu sintaksu: u njegov Stil i Život).

61.

(Gatari? Malarme?) Ovde i sada, pažnja!

62.

Često bežimo verući se po oknima,
leđima okrenutim životu. Često kao
trepereći hologram anđela
u staklu uočimo Sebe.

63.

Tad i nos
sljubljen sa prozorom dohvata kraj
beskraja naših ljubavi –
pa poželimo da poletimo, da letimo.

64.

I na prethodnom nebu
– gde poput Lepote
zaslepjujućim suviškom svojih organa
mistično bokori
Hermafrodit! – tamo da se rodimo!

65.

Dok se poštапамо
samo jednim parom štaka
napravljenih od perja –
možemo li

MI, koji znamo ukus ovdašnjeg besmisla,
(igde) da pobegnemo,

66.

i da izloženi padnemo za vreme večnosti?

67.

Krila! Krila!

68.

Postoje ti trenuci kada opkoljen sa svih strana vremenom, nalaziš jednu mogućnost za spas u razvrtavanju na svoje dvojnice. Mnogi nekakvi ljudi, istovetni sa tobom, tek nešto umanjeni, izlaze iz tebe i odlaze ravnomernim koracima na različite strane... Postoji jedno međuvreme u kome smo večni. Mnogoljubnost, sračunata na naše neprekidno raspolučivanje i slanje malih surogata ličnosti srcima ostalih ljudi. Soba sa ogledalima tako je soba popularnosti i slave. Bora Ćosić, Vidljivi i nevidljivi čovek.

69.

Paukov najličniji, svakidašnji čas

1.

...nimalo nije priyatno svedočiti meri u kojoj je Delez, prisvajajući suicidni sims kao svoju poslednju teritorijalnost, zatim i sam bivajući uskraćen za nešto organa, (konkretno, plućnog krila), verovao da Prustov psihološki teleskop strastvene astronomije zaista funkcioniše, i to kao instrument za druge, pomoću kog Prustovi čitaoci Marselovog inkvizitorskog traganja treba da postanu čitaoci samih sebe, da je pišćevo delo samo neka vrsta optičke naprave koju on pruža čitaocu da bi mu omogućio da razabere ono što on, bez te knjige, možda ne bi video u sebi.

2.

Tako je za svoju najuočljiviju stilsku posledicu optika Prustovog teleskopa Marselove strasne astronomije imala bizarnost u vidu MI rečenice, prividno i licemerno namenjene savezu sa čitalaštvom.

3.

No još je mučnije poverovati u to da Delez, živeći sam (ali ne i samo) sa sobom, nije bio u stanju da vidi kako MI samotnog Marsela živi samo zahvaljujući Prustu, kao i da bespomoćno Prustovo astmatičarsko MI bez Marsela gubi i ono malo dah. Teško je, zatim, progutati idejni zalogaj koji uporno žvaće da Delezu ni na svim dosegnutim krajevima pameti nije bilo to da je upravo prosta čelijska deoba Marselove i Prustove MI rečenice bila presudna za njegovo pojavljivanje na prozoru, i to u formi tek nešto složenijeg mislećeg organizma nego što su to bila pomenuta dvojica,

4.

...pritajene protozoe, bičari, mekušaci, mušlje, zglavkari, trogloditi...

5.

Bio se upravo zaustavio u ramu prozora, spreman da u ovom svom najličnijem času po svaku cenu nastavi potragu za izgubljenim Hermafroditom,

6.

i to sa one strane okna.

7.

Kako je, međutim, Marselova MI rečenica, artikulisana iz Prustovog najličnijeg časa, uspela u tome da izgovori jedno svakidašnje iskustvo, iskustvo za sve i svakoga, iskustvo za Deleza?

8.

Bilo je jedno parisko vreme kada je i Valter Benjamin, saglasan sa budućim misliocem bez organa, Žilom Delezom, želeo da Prustov najličniji čas nazove svakidašnjim časom, odnosno MI časom – koji je prikazan tako da ga svako može naći u vlastitom životu. I zaista, samo malo nedostaje da bismo u Marselovom i Prustovom zajedničkom času ugledali i konture svog najličnijeg časa kao jednog svakidašnjeg zbivanja koje je „svakidašnje“ koliko je „svakidašnje“ i Kafkino zbivanje, predočeno narativom karakterističnim za zadatke iz matematike:

9.

Naime, ako je osobi A potrebno 10 minuta da iz sopstvene, tačke N, stigne do osobe B, u tački M, i ako mu je drugog dana za istu udaljenost bilo potrebno neobjašnjivih 10 sati, i ako trećeg dana odlučno krene uz stepenište kuće u kojoj obitava odsutni B, i saplete se i povredi, koliko će, dakle, vremena biti potrebno neobaveštenoj osobi B, samo poslom vezanim za A, da

iz tačke N, gde je mislio da je A, stigne ponovo u M tačku, gde je još prvog dana dogovoren sastanak, i u kojoj će primiti telegram sledećeg sadržaja: da je očajni zaludnik i nikakav poslovni saradnik A, vrativši se sa „Ortopedije kliničkog centra“, izvršio samoubistvo padom sa trećeg sprata?

10.

I drugi deo zadatka – za ocenu 5, označen bojom katleja – da li je moguće razmišljati o opciji defenestracije A – odnosno o mogućnosti bacanja A sa prozora? Te da li osoba B ima ikakav alibi?

11.

Namešten introspektivno, u samom sebi (Marsel), ali jednovremeno i u spoljnjom svetu pripovesti (Prust) – u toj, dakle, algebri tumačenja jednog čoveka i jednog života najbezbednije je računati operacijom „oduzimanja“, „apstrahovanja“ ili „umanjenja“: postupcima suštim benjaminovskim. Jer će se, u suprotnom, Marselov svakidašnji čas rasprsnuti od esencijalizacije Prustovog ekstremnog i patološkog književnog slučaja, namenjenog za sve i svakoga, kao što se to dogodilo i u trenutku kada je Benjamin dopisao reči Žaka Rivijera, u kojima je stajalo da je Prust ... umro od iste neiskusnosti koja mu je dozvolila da napiše svoje delo.

Umro je od otuđenosti od sveta i zato što nije umeo promeniti svoje životne uslove, koji su za njega postali uništavajući. Umro je jer nije znao kako se pali vatra, kako se otvara prozor.

12.

I naravno... od svoje nervozne astme, dopisuje Benjamin još jednu kobnu okolnost spisateljeve smrti, imajući odveć previše ličnog razumevanja za „svakidašnje“ Prustove trenutke, jer je i sam bio i nesposoban i izgubljen.

13.

Vidi se jasno da su se, pored Benjaminovih zamućenih očiju, u učinkovitost Prustovog teleskopa strastvene astronomije „najličnije“ mogle uveriti još samo Delezove oči, i to pogledom koji je bio pogled u sopstvenu strastvenu astronautiku. Čitajući Prusta sa još uvek bezbedne strane prozora, Delez će zabasati u iščitavanje samog sebe, te će „opaziti“ da je roman mašina, odnosno proizvođač određenih istina.

14.

Kao da je u tom trenutku imao na umu rečenicu Mišela Fukoa, koja se kao interna podsmešljiva zavera prilepila za njegovu „veselu nauku“ (namenjenu prevashodno mladim osobama, uzrasta od petnaest do dvadeset godina): Sinula je munja koja će nositi Delezovo ime... Možda ćemo jednog dana naš vek videti kao delezijanski...

15.

...esklamacija koja će u Delezovom Pismu *oštrom kritičaru* dobiti sledeći nadomestak: Ne samo da mi želimo da se igramo ludila, već ćemo poludeti na naš vlastiti način i u naše vreme, nećemo požurivati u ludilo.

16.

...i samo univerzum bez Logosa, organa, zakona i točkića, samo taj, dakle, shizoidni kosmos bez reda i poretku, svet kojem jedino okupljanje vlastitih avatara ne može da bude odrečeno, bio bi onaj Marselov stvarni prostor i Prustovo fiktivno sklonište. Bio bi to i Delezov sims: namenjen, razume se, svima. Svakakvima. I pticama.

17.

U stranu neka budu odloženi strastveni teleskopi Marselove MI optike! Delez sugeriše da u Prustovom delu o Marselu može da se oseti i nešto poput MI akustike, te nas navodi na otprilike ovakvo samopropitujuće

bezumlje: da li smo budale ako smatramo glupim to što čujemo ono što je Prust čuo? Ako čujemo Prustove odjeke, recimo? Da li smo još i cepidlake ako se potom zapitamo da li se ti čitalačko-akustički fenomeni mogu objasniti kao, recimo, slučajevi paramnezije, ekmezije, hipermnezije?

18.

Drugim rečima, da li smo ludi?

19.

Ne, zaista, nema nikakve preke potrebe da nas teši ovaj shizoid u šetnji po simsu, u trenutku dok sebi prebacujemo da smo budale jer pomišljamo kako je glupo zbratimiti se sa Prustom i sa Marselom u jednoj akustici odjeka! Zar da nas Delez, poput kakve brižne i totalitarne mamice autističnog deteta, sa kojim se niko od nas ne igra, zar da nas on tera da se sa „mutom“ iz komšiluka zaigramo, i to još onom igrom koju „muta“ francuskog naglaska bude odabralo za sve nas?

20.

Zato svako ima da igra svoju igru! Neka se Delez, u svom upornom traganju za prikrivenim Hermafroditom, igra čoveka-pauka!

21.

Pretvarajući Marselovog Prusta u pauka, Delez je pokušao da u svemu tome vidi nešto više od jedne entomološke fantazije, jer se u svakom trenutku do tančina sećao Nabokovljevih reči, koje nikada doduše nisu bile izgovorene lično njemu, već studentima sa Kornelom: Ako Kafkin „Preobražaj“ neko doživljava kao nešto više od jedne entomološke fantazije, onda mu ja čestitam što se pridružio krugu dobrih i velikih čitalaca. Ima zaista neke tuge, smešane sa sprdnjom, što se u našem najličnijem času često prepustamo zamišljanju situacije u kojoj Delez podseća Nabokova na dato obećanje – na onu pozcenjivački pruženu ruku, koju – usled retoričkih okolnosti – niko nikada nije video.

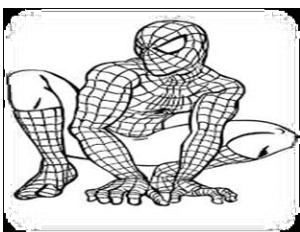
22.

Ali čestitke zasigurno neće dobiti onaj ko u Delezovom hodu po simsu vidi jednu jeftinu entomološku egzibiciju koja je „već-viđena“ u stripu i na filmu.

23.

Boja pauka – gotovo marselovska – plavo-crvena.

24.

25.

Delez se lako svoje idejne niti prepleo sa Nabokovljevim popovanjem američkim studentima o nužnom razdvajaju Marsela od Prusta. No kako izaći iz svega toga? Baš kada je u toj teško razmrsivoj isprepletanosti Nabokovu Delez postao najблиži – sa idejom da biografije Prustove nema, posebno ne njegovog ludila, da je, više od toga, važnije kako to ludilo funkcioniše u samoj narativnoj strukturi – dakle, tada kada mu je postajao najprisniji, Delez je morao da izneveri Nabokova.

26.

Tamo gde je, baveći se delom i samo delom, Nabokov posegao za metaforom pauka (ali i prizme!), ne bi li na empirijsko vídelo izneo teško pojmljivo narativno truplo – koje će Delez, kasnije, u sebi svojstvenom delirijumskom mudrovanju nazvati pripovedačevim telom bez organa – pa Marse, i mada bolesni autor, plete svoju mrežu i u nju hvata život koji zuji oko njega, baš tu, u toj alegorijskoj tački Nabokovljevog

„utuvljivanja“ razlike između fikcije i stvarnosti u glave svojih studenata, nastupio je neverni Delez, poput Marselovog narativnog trupla, takođe „bez organa“, priovedajući vlastitu shizoidnu priču, pretovarenu empatijom prema shizoidnom karakteru Prustove priповести.

27.

Nekada se juri za retoričkim stiskom Bergsonove ruke, nekada za pohvalama Vladimira Nabokova. I nema sumnje, bar je trud hvale vredan.

28.

Uistinu, narator je ogromno Telo bez organa, kaže Delez o priovedaču *Traganja*, čineći očitu aluziju na slavni odlomak iz *Anti-Edipa*, nagoveštavajući da postoji sistem, odnosno mi njegovog misaonog delirijuma. Pauk, priovedač-pauk, predator bez očiju, bez nosa, bez usta, koji sa mrećom obrazuje priovedačku mašinu – Marsel, njim samim – postajući, dakle, telo-mreža-pauk, odnosno ono što se pokreće da bi otškrinulo ili da bi zatvorilo svaku od malih kutija koje se kače o rasteqljivu nit potrage – takav, dakle, pauk izvući će iz Deleza na simsu, poput niti, jednu posve jednostavnu rečenicu, koja nije morala da postane delom jednog traganja za Hermafroditom, već je pre mogla da ostane samoubičina filozofska intima:

29.

Čudna priovedačeva plastičnost.

30.

31.

Skribomani Delez, kao što se skribomani svakad u najličnjem svakidašnjem času, kada se pišu nacrti za projekat, za projekat o Prustu, za projekat o Kafki, Ničeu, te se ostavljaju sentence bez predikata, jer predikat je još uvek u nama, dok čekamo da poteče niz vodopad, bujicom verbalnog ospoljenja, nezadrživo, ka zaključku koji će potvrditi početne premise našeg shizofrenog fluxus-projekta.

32.

Pre svega, da se razumem(o): ako već ne možemo da se zakunemo da smo išta čuli da dopire iz Marselove sobe snevajućeg Prusta, već je sa Delezovom stranicom stvar drugačija. Sa nje jasno dopiru odjeci. To Delezova soba rezonira; njena akustička aktivna zapremina u direktnoj je srazmeri sa akustički aktivnom prazninom koja je provalila usred rečenice Čudna pripovedačeva plastičnost.

33.

Jedna intimna gramatika (stil, koji je život), kao što je to bila Delezova, živila je od toga da ubličava rečenice bez predikata koje bi mogle da budu shvaćene i kao rečenice predaha, ispisane usred potrage za Hermafroditom, od koje se gubi dah. A to su rečenice samospoznaje, poput one navedene, koja je dokumentovala trenutak u kom je čitajući Prusta bunovni Delez pročitao ime svog dublera, čime je Marselova strastvena astronomija dokazano – „upalila”.

34.

U Delezovom filozofsko-kritičkom stripu Marselovo pripovedačko telo predstavljeno je kao telo-pauk. Samim sobom još i špijun, i policajac, i ljubomorni čovek, i tumač i ludak, taj je „plastični“ univerzalni shizofrenik u toj meri pojednostavio Prustove privatne narativne okolnosti, svodeći ih na tek dve operabilne

niti: na nit jednog paranoika, Šarlisa, i na nit jedne erotomanke, Albertine, da bi od njih načini [...]o isto toliko marioneta sopstvene mahnitosti, isto toliko intenzivnih moći svoga tela bez organa, isto toliko profila svog ludila.

35.

Zarobljeni u Marselovoj strastvenoj astronautici Prustove MI rečenice pitamo jedni druge: da li smo ostali beznadežno ludi i to upravo zahvaljujući Delezu? Jer terapeutска snaga Delezove shizoanalize počiva na savetu da ni po koju analitičku cenu ne dovodimo u pitanje poredak Prustovih anomalija, već da za istu analitičku cenu ostanemo u procesu zadovoljavajući se postavljanjem pitanja Marselovog biografskog ludila. Ne, nema Deleznikaku ambiciju da nas „izleči“, odnosno, da poput psihoanalitičara MENE „vrati unazad“, već da NAS pusti niz Marselovu vodu Prustovog narativnog meandra.

36.

Pravo, niz Nil.

37.

„Nisi lud“, autoritativan je Delez, koji je živeo kao mnogostruko slomljena zen kutija za čaj, čija je svaka naprslina popravljena zlatnim vezivom, ili kao kamena ploča crkve čija je svaka pukotina naglašena bojom ili krećom.

38.

„Nisi lud!“, ko zna kome to dovikuje neka starkelja, sa simsa, „Nisi lud ako kao ludak čuješ ono što ne mora da bude čuvstveno! Ostani u procesu, idi do kraja ove monumentalne literarne greške!“

39.

Shizoanaliza se tako zove zato što ona, u celom svom postupku lečenja, shizofrenizuje, umesto da

kao psihoanaliza neurotizuje, pa tako ni Prust nije neurostenik, već shizoid. To vidi Delez, gledajući jedno MI, ali MI ogledala u kome se MI artikuliše shizoidno: Delez, Prust, Kafka, Niče, Gatari, Fuko. Svi Mi.

40.

Stran svakom obliku psihoterapeutskog, bečkog konformizma, shizoid će uporno savetovati odbacivanje pitanja autorovog ludila, sugerijući propitivanje narativno-strukturalne funkcije ludila u *Traganju za iščezlim vremenom*. Psihopatološki okvir Prustovog narativnog procesa sveo se isključivo na Albertinino i Šarlisovo ludilo, što bi moralo da nam bude neobično, s obzirom na to da je sam Marsel „rekao“ da je zbog Albertine, te zatočenice njegovog ludila, u njenom trajnom prisustvu bilo... nečega... mučnog.

41.

A o toj mučnini, povodom-svega-i-svačega-raspričani, hiper-posesivni i histerično-laskavi Marsel, do kraja pomenute samospoznajne rečenice neće založiti ni jednu jedinu reč, uz tvrdo donetu odluku da o svemu tome u ovoj priči ne kaže više ništa.

42.

Zar će posle toliko stranica, pasusa, poglavlja i tomova, Prust čitaoca ostaviti i „žednog“ i „gladnog“ njegove elaboracije na temu jedne usbrane mučnine! Ko je ovde naratološko-funkcionalno lud?! Razroki nikotinski ovisnik, Žan Pol Sartr?!

43.

Pokušava Marsel da nešto dobaci na tu temu, ko je ludak u situaciji kada dvoje žive zajedno, pod jednim krovom, kao što je to bio slučaj sa njim i *iščezlom Albertinom*. Podmeće slučaj matore izveštacene žene, kao što je bio g. de Šarlis, sa konstatacijom da je ludak pod krovom ovog pervertita bio zapravo lepi violinista, Morel. No otkud to da je ludilo umetnuto toliko pozno

u nepreglednom meandrirajućem rukopisu, u tom jezičkom Nilu, kako je o beskrajnoj Prustovoj sintaksi pisao Valter Benjamin (oživljavajući njegovu spisateljsku situaciju podatkom po kom je ovaj kadikad bivao suviše umoran čak i da prekine svoj govor)?

44.

U preplavljujućoj mučnini koju u Marselu još uvek izaziva mrtva Albertina, suprotno nego što će Delez na simsu misliti – da je upravo pokojna Gomoranka, uz barona de Šarlisa, predstavljala dežurnog romanesknog ludaka – konačno je astmatični inkvizitor bez organa izgovorio istinu:

45.

Albertina nije bila luda.

46.

Gospodar ludih pariskih marioneta, Delezov Marsel uporno živi u svom ljubičasto-senovitom čošku (čošku Delezove sobe, od dovratka, ugao prema plafonu, desno, na kraju polica sa knjigama), hraneći se partikularnim ludilima svojih lutaka i sublimirajući sobom, kao jednim neverovatnim i neshvatljivim gradskim monumentom, neuhvatljivu dinamiku Sodome i Gomore, od atlantskih letovališta, sve do Pariza, Bulonjske šume, i Žepjenovog dućana.

47.

Pauk pauk dolazi dođi dođi dođi pusti svoju mrežu svoju mrežu pokidanu dođi dok spava grad pusti jednu nit pusti drugu nit pusti treću nit pusti do zemlje pusti do dna dođi dođi dođi pusti svoju mrežu neka pocuri nit iz neba neka pocuri nit iz zemlje u sobi i u crkvi upleti spavače upleti budne neka curi paučina neka curi iz časovnika neka curi iz oka neka curi iz prstiju neka curi i pocuri pocuri iz levog ugla u desni pocuri iz desnog ugla u levi pocuri unakrsno pocuri naviše pocuri naniže mreža gospodari... (Leonid Šejka, *Prizivanje pauka*)

48.

Lična i svakidašnja strast prema zglavkarima prosto „štrči“ iz Delezovog već dovoljno grotesknog umovanja o digestivnom karakteru resantimana, o analnosti, varenju, „stomačnim tegobama“ ozlojeđenog čoveka, posebice Nemaca, zbog čega njegova entomološka fantazija lako doseže do retorskog pitanja: Ovo stomačno i otrovno pamćenje, je li to ono što Niče naziva paukom, tarentulom, duhom osvete?...

49.

Shizoanalitičko je uverenje da proces nije beskonačan. Da li to shizoid uopšte može da zna? Njegov ideal je shizofrenik, biće koje je videlo kraj procesa. Jedino što shizoid može da zna jeste da je pauk potrošio, vredno potrošio sve svoje niti, toliko da mu do kraja nije ostala nijedna spektakularno-spasilačka nit kojom bi mogao da oponaša Marvelovog čoveka-insekta,

50.

usamljenog pre svega.

51.

I gde smo tu MI, gde smo svi MI zbratimljeni mislima i idejama, ima li NAS na tom simpozijumu zameničkom koji se održava na simsu, pružamo li ruku, ili uživamo u veselom okončanju jedne biografije koja će za sobom ostaviti besmisleno i gotovo uvredljivo pitanje – ne ko je (u sceni pauka na simsу) bio Delezov dubler,

52.

već ko je bio Delezov prijatelj?

53.

Ne znamo šta je bolje, loše čitanje ili nečitanje, i to našu savest, za sada, gotovo u potpunosti umiruje. Probudili smo se jednog jutra, poput Gregora Deleza, preobraženi u insekta, a što zbog Marvela što zbog

usamljenog života, kadikad novinarskog, nada da će nas neko sa simsa odvući u sigurnost zgrade (neki prijatelj, rođak), ostaje samo bitna psihanalizi koja voli da se zanima nesvesnim, porodičnim tinjanjima.

54.

A nesvesno pružena ruka, jasno je, nije ruka ni brata ni prijatelja, jer ona ne sme da zaustavi proces u koji je shizoid ušao tokom vremena, dok poput Marvelovog pauka, po poslednji put, u ramu prozora, misli oko Marsela i Prusta na čudnu pripovedačevu rastegljivost. I pošto je skok sa ivice sasvim izvestan – potrebno je da prijatelji i braća nestanu iz „sličice“ ovog stripa o čoveku-pauku i da mi koji smo gajili simpatije prema samoubici, kao protiv-otrov namenjen neodoljivoj potrebi za žaljenjem i naricanjem, progutamo radosnu vest da postoji još najmanje jedna verzija ovog shizoanalitičarskog scenarija,

55.

da je, dakle,

56.

nada – najblistavije svojstvo shizofrenije: samohrano podiže i vaspitava dvojnika, dublera, (najmanje jednog) Kaskadera nosi u sebi.

ZR TeMe

Na pragu novog milenijuma: književnost u Zrenjaninu od 2000. do 2015. godine

Prvih petnaest godina novog milenijuma nije obeležila pojava novog, upadljivog autorskog glasa na književnoj sceni Zrenjanina. Jedini izuzetak u ovom slučaju je Uglješa Šajtinac, čija su najvažnija ostvarenja (*Nada stanuje na kraju grada*, drama *Hadersfield*, te romani *Vok on* (2007) i *Sasvim skromni darovi*) objavljena u razdoblju od 2002. do 2011. godine, iako se i on proznim prvencem *Čuda prirode* oglasio još 1993. Veći broj pisaca koji su stvaralačku zrelost dosegli poslednjih decenija dvadesetog veka objavio je u ovom razdoblju zapažena nova ostvarenja. Ovo razdoblje obeležila je pre svega pojava nekoliko novih kritičarskih glasova, a zapažena je bila i agilnost izdavačkih kuća čiji su se vlasnici odlikovali kao vredni literarni delatnici u svojstvu izdavača, pisaca predgovora i javnih govornika.

Osnovavši septembra 2002. godine u Zrenjaninu izdavačku kuću **Agora**, novosadski pesnik i književni kritičar Nenad Šaponja (1964) višestruko je zadužio glavni grad Banata. Šaponja je završio Medicinski fakultet u Novom Sadu (1991), a na Medicinskom fakultetu u Beogradu magistrirao je iz oblasti socijalne psihijatrije. Bio je stalni književni kritičar beogradske *Politike* od 1996. do 2005. godine, a kao autor oglašavao se prevashodno kao pesnik i eseista, tematski vezan više za novosadsku literarnu scenu. Objavio je zbirke poezije *Đokonda* (Matica srpska, 1990), *Odrazi varke* (Prometej, 1993), *Očevidnost* (Prosveta, 1996), *More* (Prosveta, 1998), *Četiri poeme* (Prosveta, 2000), i *Slatka smrt* (Književna opština Vršac, 2012), te zbirke eseja i književno-kritičkih napisa *Bedecker sumnje* (Prosveta, 1997), *Autobiografija čitanja* (Prosveta, 1999) i *Iskustvo pisanja* (Narodna knjiga, 2002).

Kao vlasnik i urednik najveće izdavačke kuće u regionu i jedne od najznačajnijih u Srbiji, Šaponja je dao

obol negovanju regionalne kulturne baštine ponajpre objavljinjem izabranih dela Pavla Ugrinova (1926–2007). Agora je biblioteku izabranih dela Pavla Ugrinova započela objavljinjem memoarske knjige *Pogled preko svega*, što je praktično nastavak njegovih velikih knjiga memoarsko-dokumentarističke autobiografsko-imaginativne proze *Egzistencija* (1996) i *Antiegzistencija* (1998). U brizi za zaostavštinu velikog pisca, Agora je u ovom domenu odigrala ulogu svojevrsnog književnog instituta. U ediciji *Izabrana dela Pavla Ugrinova* objavljeni su još i sledeći naslovi poznatog pisca: romani *Bez ljubavi*, *Otac i sin*, *Zeleno meso* i *Savon de Fleurs*, kao i novele *Ljubav i dobrota*.

Uizdanju Agore objavljeni su i knjige zrenjaninskih autora Zorana Slavića (pesnička kolekcija *Sto godina posle 2002. godine*, zbirka eseja *Pisanje zaborava* 2004. godine i roman *Valter Benjamin u međugradskom autobusu*, 2011), Vučine Šćekića (roman *Odloženi dani* 2008. godine) i Aleksandra Bjelogrlića (roman *Brazilski akvarel* 2010. godine i zbirka pripovedaka *Citadela* 2012). Istančan senzibilitet za vrhunske literarne vrednosti podstakao je Nenada Šaponju da kao urednik objavi i roman *Tesla, portret među maskama* Vladimira Pištala, koji je već sledeće, 2008. godine, krunisan Ninovom nagradom za najbolji roman godine. Ponovo je u žižu javnosti došla izdavačka kuća iz Zrenjanina, a zahvaljujući Agori, nagrađeni roman imao je prvu promociju upravo u Gradskoj narodnoj biblioteci „Žarko Zrenjanin“ februara 2009. godine.

*

Književni kritičar i prevodilac Vladimir Arsenić (Beograd, 1972) diplomirao je na grupi za opštu književnost i teoriju književnosti Filološkog fakulteta u Beogradu, a magistrirao komparativnu književnost

na Univerzitetu u Tel Avivu. Prevodi s engleskog i hebrejskog jezika. Arsenić je napise pored ostalog objavljivao u *Ulaznici*, *Mostovima*, *Betonu*, *Think tanku*, *Quorumu* i drugim periodičnim publikacijama. Bio je stalni književni kritičar dnevnog lista *Danas*, a književnu kritiku redovno objavljuje na internet portalu E-novine i booksa.hr. U dva navrata, 2008. i 2009. godine, bio je selektor tuzlanske nagrade „Meša Selimović“ za područje Srbije. Od 2007. godine je glavni i odgovorni urednik književnog časopisa *Ulaznica*.

U intervjuu za dnevni list *Blic* od 27. avgusta 2008. godine naveo je da se nova redakcija *Ulaznice* vraća izvornoj filozofiji ovog časopisa: „Podmladili smo saradnike, te je prosek njihovih godina nešto niži nego ranije. Trudimo se da se razlikujemo od ostalih književnih časopisa time što objavljujemo književno-teorijske i kulturno-teorijske priloge i otvoreno pozivamo na saradnju ljudi sa prostora bivše Jugoslavije. Pokušavamo da ponovo oformimo jedinstveni kulturni prostor i delimično smo uspeli u tome.“

Proučavaoci književnosti primetili su da Arsenić „nastoji da se pozicionira kao kritičar sasvim određenog književnog, naraštajnog, ali i ideološkog profila“, ali i da poveže istomišljenike iz regije povezane međusobno razumljivim jezikom ili jezicima. Po njegovom mišljenju, ono što je bitno obeležilo književnu scenu u Srbiji u prvoj deceniji 21. veka jeste „ogoljavanje ideološkog sukoba koji se najlakše može ilustrovati primerom neslaganja i otvorenih napada između dela književne javnosti okupljenog oko Betona i Foruma pisaca i onog koji je, uslovno rečenom, okupljen oko Proze na putu – grupe P70, a koji se u najkraćem tiče odgovornosti Srbije u ratovima devedesetih u bivšoj Jugoslaviji.“

Polazeći od opaske savremenog teoretičara književnosti Fredrika Džejmisona, profesora Univerziteta Djuk, da je „u književnostima trećeg sveta sve političko“, u javnim nastupima Arsenić naglašava kako „ideologija

i politika neminovno utiču na tumačenje književnosti”, budući da „svaki iskaz nosi u sebi klicu ideologije i nemoguće ga je tumačiti van političkog konteksta u kojem nastaje”.

U intervjuu za internet portal Kul.ba sarajevskog Udruženja „Urban“, Arsenić je rekao kako „ne poznaje takozvani objektivni pristup književnom delu“: „Pokazano je više puta da je čak i ono što nazivamo formalnom kritikom nedvosmisleno ideoološki obojeno. S druge strane, ideoološki stavovi pisaca i njihovih narativa reflektuju se u formalnim obeležjima konkretnih tekstova, i to je relativno lako pokazati. Ono što mene izuzetno zanima u trenucima kada čitam, razmišljam o pročitanom ili pišem, jeste kako se određena ideologija ili svetonazor prelama kroz tekst. Ona ne mora nužno da se podudara sa autorovom (na koncu, njegov ili njen pogled na svet me i ne zanima), ali tekst gradi određenu identitetsku politiku i to je ono za čim tragam i o čemu smatram da kritika treba da piše.“

Po Arsenićevom mišljenju, književna kritika treba da bude polemički intonirana, provokativna: „Polemike koje postoje na sceni uvek su korisne za samu književnost ako su iskrene i, kako se to kaže, fundamentalne, odnosno ako propituju naše shvatanje literature i ulogu i mesto koje ona zauzima u društvu.“

*

Prvih godina 21. veka u Zrenjaninu se upokojio Vukale Stojanović Mrgud, autor romana *Sumnja i Put u ambis* (Književna zajednica Zrenjanina, Zrenjanin 2001). Stojanović je u posleratnom razdoblju bio na važnom položaju u organima unutrašnjih poslova Beograda, a posle krize Informbiroa emigrirao je u Rumuniju, gde je živeo narednih dvadesetak godina, baveći se advokaturom. Knjige *Sumnja i Put u ambis* ne spadaju

međutim u korpus tipične literature „četrdesetosmaša“ ili prvoboraca koji u poznjim godinama, uz svesrdnu pomoć profesionalnih korektora, svode svoje životne račune.

Rođen 1920. godine u mestu Brajići, na pola puta između Cetinja i Budve, Stojanović svojim delom svedoči o nesvakidašnjem literarnom fenomenu, kuriozitetu psihologije stvaralaštva – da se na pragu devete decenije života može debitovati obimnim, vešto napisanim i kompozicijski dobro organizovanim vlastoručnim životopisom. Stojanović govori jasno i glasno – o detinjstvu kolonističkog deteta, sina solunskog ratnika koji se 1914. godine iz Amerike vratio u Crnu Goru, da bi sa srpskom vojskom prepešao Albaniju; o novom životu u banatskoj ravnici; o idealizmu koji je brojne mlade ljude toga doba vezao za komunistički pokret i snove o pravednjem društvu; o rusofilstvu koje je sa tim idealizmom bilo u tesnoj vezi; o iskušenjima vojevanja u panonskim zemunicama tokom četiri duge godine i dirljivom susretu partizanskog komandanta sa ruskim artiljercima u severnom Banatu; o korupciji koja je neminovno usledila kad je idealnu predstavu trebalo realizovati kao politički projekt.

*

Pesnik osobenog egzibicionističkog izraza, Perica Markov je 2002. obeležio dvadesetogodišnjicu „beskompromisne borbe savetrenjačama svih standarda savremene poezije“, kako to u jednom kritičarskom napisu primećuje Zoltan Baba. Za ovog neobičnog i istrajnog poetu neiscrpni izvor nadahnuća jeste njegovo rodno selo Farkaždin. To malo, postranjeno mesto između tamiških rukavaca živi u njegovom pamćenju kao neizbrisiva slika raja sa svim svojim medom i čemerom. Međutim, Markovljeva eksperimentatorska crta govori nam da je svoj duh kalio i na vatri avangardnih književnih

tradicija, što potvrđuje i njegova pesnička knjiga *Glasovi* (Svetovi, Novi Sad, 2002.) kojom završava davno započetu seriju stihozbirki: *Mapa* (1986), *Milosrdni pauk* (1991), *Neprilagođeni* (1993), *Veštak iz podzemlja* (1996) i *Kate* (2002).

Shvatajući poeziju kao ludistički modus vivendi, Markov podvrgava lakrdijskoj „preradi“ kako leksiku, gramatiku, pravopis, tako i misaonost samu. Poezija je odavno mrtva, jedino je još pesnik živ, i to samo zahvaljujući priznanju njenog ništavila. Tome u prilog govore Markovljeve maratonske književne večeri osamdesetih godina koje su, poprimajući aromu hepeninga, prerastale u sam život.

*

Zrenjaninska autorka Margit Đurin objavila je 2002. godine, u izdanju IP Beograd, knjigu *Kopile i druge priče*. Oživljavajući zatomljene pripovedne epizode iz vlastite memorije, vezane za razdoblje neposredno posle Drugog svetskog rata u Zrenjaninu, Margit Đurin daje dragoceni zapis o generaciji mlađih ljudi koji su stasavali pedesetih i šezdesetih godina. To je aromatično i koloritno svedočanstvo iskušenja jednog doba, njegovih zanosa i zabluda, ali živopisna hronika panonskog grada u kome, prvih decenija nakon Svetskog rata, još snažno živi duh višejezičnosti i ispoljava se osoben, skroman i trpeljiv mentalitet ljudi ravnice.

Pisan, iako bez neposrednih, „faktičkih“ uticaja, u najboljoj tradiciji starije generacije prozaista koje je odnegovao duh bećkerečkog podneblja (Ivanji, Ugrinov, Milo Dor), ovaj rukopis odiše vrlinama pripovedačkog duha mesta: suptilnim, diferenciranim oslikavanjem karaktera i pojava, osetljivošću za naoko nevažne, a zapravo presudne pojedinosti svakidašnjice, nesklonošću prema mitomaniji i olakim uopštavanjima,

spremnošću za samoironiju i preispitivanje vlastitog ega.

*

Književnik Slobodan Mandić je 2003. godine, u izdanju novosadskog Alfagrafa, objavio zbirku pripovedaka *Stanica Polje*. Od prve zbirke pripovedaka *Za vremenom kiša* (1977), u kojoj su intimistički doživljaji glavnih likova oslikani na pozadini lirsko-meditativne atmosfere što lavira između bukoličkih i setnih, ponekad sumornih nijansi, preko naredne zbirke *Petoljetka* (1985), te romana *Vreme očeva* (1988) i *Hronika napuštenih kuća* (1994), u kojima se junaci sve izrazitije migolje u menažeriji društvenih protivrečnosti, sve do *Kairosa* (1998) kojim se na određen način zaokružuje prozno petoknjizje posvećeno životu na banatskom selu nastanjenom posleratnim kolonistima, Slobodan Mandić (Sutjeska 1947) ispisuje jedinstvenu romansiranu povest onog dela našeg naroda koji je, napustivši stari zavičaj u Hercegovini, Lici, Bosni, Crnoj Gori, Kosovu i Makedoniji, potražio bolji život u ravničarskoj Vojvodini.

Kad se to ima na umu, teško je preceniti značaj Mandićevog novog ostvarenja – zbirke „starih i novih pripovedaka” pod nazivom *Stanica Polje*. Pozajmivši naslov od istoimene Mandićeve pripovetke objavljene svojedobno na stranicama lista *Zrenjanin*, urednik izdanja Luka Hajduković je u novu kolekciju uvrstio kako ostvarenja objavljivana tokom poslednjih godina u periodici, tako i najreprezentativnije priče i narativne celine iz piščevog dosadašnjeg proznog petoknjizja. Ishod je – knjiga koja na upečatljiv način sažima sve kvalitete Mandićevog decenijskog literarnog angažmana.

Kao svaki pripovedač od zanata, pisac *Stanice* dobro zna da se proza bavi prevashodno događajima

i karakterima, a ne opisivanjem stanja, i to poetičko načelo dosledno je sprovedeno u ostvarenjima koja su iz njegove radionice proistekla od sredine sedamdesetih godina. To načelo poslužilo je po svemu sudeći i kao osnovni kriterijum selekcije za zbirku *Stanica Polje*, u kojoj dominiraju zgasnuta naracija, jedinstven ambijent i slojevito vajanje karaktera. Ipak, ne iznenađuje to što, u zbirci „starih i novih priča”, prosijavaju zatomljene odlike pripovedača Mandića s početka karijere: *Stanica* je prožeta lirsko-meditativnim pasažima što na najbolji način odražavaju pišćevo istančano čulo za damare prirode i sposobnost za introspekciju – kvaliteti koji svakako nisu promakli recenzentu izdanja, Aleksandru Tišmi, kome je ovo bez sumnje bila jedna od poslednjih za života napisanih literarnih preporuka.

Mandićeva romansirana povest, kojoj je *Stanicom* pridodat još jedan stamen beočug, mozaički je izukrštana u prizmi fiktivnih pripovedača što po pravilu naporedo izlažu i svoju ličnu životnu dramu. Reprezentativna i sveobuhvatna, ona je geografski hotimice svedena na nekoliko prigraničnih varoši Banata, poglavito na Sarču (danas Sutjesku), Sečanj, Krajišnik i Jašu Tomić. U izolovanom preparatu te literarne retorte pisac strpljivo i suvereno eksperimentiše već više od tri decenije, da bi u alhemijskoj sintezi na univerzalan način svedočio o pozrtvovanju, istrajnosti, ljudskim hirovima, konformizmu, licemerju, humorim aspektima života i, naravno, povrh svega – o ljubavi.

Kao dragoceni i usamljeni književni lučonoša čitave jedne populacije što je novi život nakon rata potražila i našla u kraju severoistočno od Zrenjanina, duž Tamiša, sve do rumunske granice, Mandić je odužio i taj mukotrpni dug prema svome zavičaju, ostavivši budućim naraštajima knjigu koja će se bez sumnje listati i čitati radije od bilo kakve oficijelne istoriografije. Slobodno se može reći: bez Mandićevog pregnuća i veštog pera, koje je sećanja uzaptilo u svoj punoći njihove izvorne živopisnosti, čitav jedan mali svet, sa svojim osobenim

iskušenjima, borbama i mukama prilagođavanja, polako bi tonuo u tamu zaborava, sve dok poslednje nezapisano predanje ne bi naposletku ustuknulo pred bezličnim statistikama.

Ovaj pisac je u uzbirci eseja *Sentandrejske bašte* (IP Beograd, 1999), vrlo kompetentno progovorio o brojnim književnim i filozofskim temama, obuhvativši dela tako različitih autora kao što su Bela Hamvaš, Tolstoj, Slobodan Jovanović i Žan Bodrijar.

*

Autorka Olivera Skoko (1974) je 2004. godine u izdanju Matice srpske (edicija „Prva knjiga“) objavila roman *Perast-Amsterdam*. Između ekspozicije na kamenom žalu Perasta i epiloga u prozračnom akvamarinu tog istog jadranskog gradića, izvija se dramski luk što obuhvata životne sudbine studentkinje Jane, njenog momka Petra i nekolicine njenih poznanika i srodnika. Sasvim u skladu sa duhom vremena i nekim od ključnih poetičkih usmerenja srpske književnosti na pragu 21. veka, *Perast – Amsterdam* napušta parohijalne okvire i objedinjuje najšire geografske horizonte. Bečej, Hercegovina, bokeljska obala, Rovinj i Amsterdam, predstavljaju neke od geopoetičkih koordinata unutar kojih se odvija drama likova zarobljenih u trusnom vremenu rasapa države južnih Slovena, bombardovanja i političkih prevrata na razmeđu stoleća.

U potrazi za utočištem i vedrijim perspektivama, Petar dospeva u Amsterdam, gde mu se posle izvesnog vremena pridružuje i glavna junakinja romana. Kada ona, pomoću simpatične začkoljice dostojne Hektora Poaroa, razotkrije da je žrtva preljube, nastupa šok koji predstavlja tačku preokreta i klimaks romana. Jedan od četiri drevna kosmološka elementa, voda se na kraju *Perasta-Amsterdama* pojavljuje kao sredstvo očišćenja,

obnavljanja života, kao simbol telesnog i duhovnog preporoda. Takav epilog ostavlja autorki zgodnu mogućnost za novi početak.

*

Jedan od vodećih mađarskih pesnika osamdesetih godina 20. veka, Janoš Siveri (1954–1990), rođen je u Mužlji, a njegovu zbirku izabranih pesama *Raspuklina* u prevodu Draginje Ramadanski objavilo je Društvo književnika Vojvodine 2005. godine. Rodno mesto ga nije trajno vezalo, baš kao ni druga vojvođanska mesta što su privremeno obeležavala njegov skitački život iznuden težnjom da se u tradiciji predačkog etosa „spase opisom svoje neugasle časti”, sve dok ga napačenog i skrhanog neizlečivom bolešću nije sustigla prerana smrt u Budimpešti 1990. godine.

Kako primećuje Jovan Zivlak, Siveri je, nakon dugogodišnjeg sukobljavanja sa antiintelektualnom i paranoičnom kontrolom dogmatskih ideologa i „omladinskih funkcionera”, bio izložen egzistencijalnim problemima i napredujućoj bolesti, usled čega su i njegovi pozni stihovi „bez melanholičke iluzije, obavijeni bespovratnom ironijskom refleksijom, jednog ja’ u svetu koji još samo možemo prepoznati kao svet zatrpan sablastima predstava, mitova i ideologija”.

*

Kao što se sa punim pravom može reći da je Vojislav Despotov bio viteški branilac časti Poezije, tako se i za zrenjaninsku pesnikinju Dragicu Stojanović slobodno može utvrditi da smerno svedoči Pesnika. U izdanju Književne opštine Vršac, 2005. godine objavljena je njena zbirka stihova *Gladne ispovesti*.

Radmila Lazić beleži da su Dragičine pesme „još jedna potvrda da je lirsku pesmu izmislila žena”. Ne upuštajući se u razmatranje osnovanosti njene tvrdnje, recimo da inicijalni faktor i trajni spiritus movens pesničkog trajanja Dragice Stojanović ishode iz bolne istine da se pesnikova ličnost incidentno formira u detinjstvu, te da je jedini indikativ autentične pesničke vokacije nepokolebljiva rešenost da se zbog te istine doživotno ispašta, pa makar i u inat samom bogu.

Pesmom „Virdžina” iz zbirke *Gladne ispovesti* Dragica to najbolje potvrđuje, gde, iako pesničko poslanje problematizuje iz ženskog ugla – „To je vraška rana / Kloni se/ Budeš li pevala u prvom glasu / Odmah će znati da si žensko” – dolazi do univerzalnog zaključka: „Pozornica je ogromna / Sva su mesta tradicionalna / Popunjena ljubiteljima baritona”, ujedno potkrepljujući, na svoj feminin način, duboki prezir prema „tankoj” poeziji: „Ako ti je pak suđeno / Da rana prokrvari / Pozovi psa ogromnog / Kakvog mora da je / Imao Voloda / Neka ti on liže ranu / A ne neko cvileće štene / Sergeja Jesenjina”.

*

Knjiga priповедaka *Hronika salašarskog roduoblja* zrenjaninskog pisca Vojislava Zorića objavljena je u izdanju novosadskog Alfagrafa 2006. godine. Književnom delu Vojislava Zorića time je omogućeno da dospe u fokus kritike i čitalaca kao jedan relativno kompaktan opus, zaokružen ostvarenjima zrelog pisca. Problemsko-tematski okvir ove Zorićeve knjige je savremena Srbija, opterećena posledicama ratova i kolektivnom neurozom koja je predmet ništa manje neurotičnih samotumačenja. U te pokušaje kontemplativnog izlečenja našeg bolesnog društva spada i njegova savremena književnost, koja je samo

u retkim slučajevima delatno konstruktivna. Iz tako ustrojene države Stradije, Vojislav Zorić pokušava da izađe uz pomoć satirične žaoke.

*

Parapsihološki fenomeni, misteriozni kult, sledbenici harizmatičnog sveštenika, samoubistva i pogibije obavijene velom tajne, sve su to motivi koji roman *Kuća od zemlje* Dušana Radakovića (Mali Nemo, Pančevo, 2010) preporučuju kao štivo koje, već pri prvom susretu, pleni efektnom intrigom i vešto osmišljenom fabulom. Reč je o rukopisu širokog zamaha, kompleksnoj literarnoj građi sa velikim brojem likova i mnoštvom suptilno razvijenih rukavaca radnje. Kada se tome pridodaju uverljivi dijalozi i funkcionalna dramatizacija koncentrisana oko fiktivnog naratora koji prioveda u prvom licu, jasno je da *Kuća od zemlje* objedinjuje brojne kvalitete psihološkog, ili – preciznije rečeno – parapsihološkog trilera.

Ali Radakovićeva proza u ovom slučaju sadrži i delotvorni estetski višak koji je izdiže iznad manifestne ravni „zanatskog“. Kroz storiju o priovedačevoj devojci Aleksandri, njenoj sestri Nini (sa čerkama Ksenofijom i Livijom), o priovedačevom davnašnjem prijatelju Adamu i njegovoj sestri Marijani (na kojoj je priovedač prvi put demonstrirao veštinu „podizača“ iz mrtvih), kao i o Adamovom posinku Teodoru Gruniku, problematičnom mladiću koji tragično završava samoubistvom pod točkovima autobusa, autor je diskretno protkao nekoliko tema i ideja, prevashodno iz romantičarskog registra.

*

Književnik Zoltan Baba je 2013. godine, u izdanju Književne opštine Vršac, objavio zbirku kratkih proznih zapisa *Ispiranje zlata*. Reč je o osobrenom „dnevniku čitanja”, od Vujice Rešina Tucića do Alberta Moravije, od Selindžera unazad do Zole i od „Majke Jugovića” strelovito do *Ilijade*, pa zatim nauznak od Tomasa Vulfa i Gintera Grasa do Ljermontova i Gončarova. Praotac romantičarskog fragmenta Fridrik Šlegel odredio je tu formu kao „malo umetničko delo, u sebi zaokruženo i odeljeno od ostatka sveta kao jež”. Zaista, britke opservacije, neočekivani preokreti, prozaide koje se začas premeću u nimalo sladunjave ironične žaoke, sve su to ježevske odlike zapisa Zoltana Babe, zapisa koji se po mnogo čemu vraćaju izvornoj romantičarskoj težnji da se fragment uspostavi kao književno seme ili (po Novalisovom određenju) „polen”, čiji je smisao da podstakne kritičku, nezavisnu refleksiju nasuprot samozadovoljnem „sistemscom” teoretisanju. Otud u knjizi Zoltana babe drčni, neretko „jeretički” uvidi, poput onog iz zapisa „Hipoteka”: „Životom piscu se nikako ne oprاشtaju dve stvari: ako se povuče u stvaralačku čutnju i ako stalno odlaže nagovešteno samoubistvo”.

Interesovanje za kratku formu Zoltana Babu prati od prve knjige *Poetika mikrobajke* (1996) i njenog nastavka, zbirke *Bečkerečki mirakulum*, objavljene godinu dan kasnije. Ni tu se ovaj autor nije zaustavio, već se – kao dokazani majstor japanskog trostiha i dobitnik srebrne plakete na međunarodnom haiku konkursu „Kaji aso studija” u Bostonu – potpisao i kao priređivač antologije *Ispod belog šešira*, izbora iz novijeg srpskog haikua koji je kuća Art projekt objavila 2003. godine. Usledio je *Banatski brevijar* iz 2005. godine, knjiga za koju je autor rekao da odražava njegovu „negativnu opsednutost zavičajem”. „Još od detinjstva” – rekao je u jednom novinskom razgovoru – „sanjam krajolike netipične za banatsku ravnicu”. A potom, u izdanju IP Beograd, iz štampe 2008. godine izlaze dve blizanačke zbirke – britve kratkih pesama: *San planine* i *Jodokus*.

Vejt sa zaklopljenog poliptiha zuri u rasklopljeni poliptih. Minijaturni lirske izkazi sažeti su tu u tek nekoliko reči: „Ništa, samo mi se učinilo da to opet pahulje...“ – zapisao je pesnik u *Snu planine*. Ili: „April blistav kao kruna na glavi žabe“ – glasi cela pesma sa naslovom „Himera“.

Nema sumnje da za *Ispiranje zlata* podjednako važi ono što je kritičar Dušan Vidaković primetio povodom *Sna planine* i *Jodokusa*: da pisac „na ograničenom prostoru, volšebožno žonglirajući zakonitostima mišljenja i leksike, konstruiše zabran paralelne stvarnosti u koji je svežom, začudnom metaforičnošću i upamtljivom personifikacijom, naselio brojnu populaciju originalnih simbola.“ Ipak, pogrešno bi bilo misliti da se u *Ispiranju zlata* pisac iscrpljuje u ironijskom registru i aforističkoj domišljatosti. Zadržava se u stvaralačkom situ Zoltana Babe i mnogo nektara iz njegovih davnašnjih gorskih snoviđenja, nektara vidljivog, između ostalog, i u sledećem zapisu: *Junak našeg doba* Mihaila Ljermontova otkrio mi je dve stvari: da delo jednog književnog genija može svojim duhom da nadahne genija neke druge umetnosti (filmovi Serđa Leonea), kao i da je samo pesniku koji je ujedno i vojnik dato da opeva Alpe.“

Ponet zlatnom groznicom, Zoltan Baba je u jednom intervjuu primetio kako su pisci koji su formirali njegov ukus mahom klasici, poput Viktora Igoa, Rene Gijoia, Vladimira Nabokova i sličnih ekstatičara. Otud ne treba da čudi poruka „Entropije“, fragmenta iz same završnice *Ispiranja zlata*:

„Svoju čitalačku povest delim na dva razdoblja: ono prvo, do dana kada sam pročitao Igoove *Jadnike*, i ono drugo, u kom se neprestano udaljavam od deteta u sebi, sposobnosti divljenja, suštinske nevinosti i zadate svetosti.“

*

U Zrenjaninu je 17. juna 2013. godine, posle kraće bolesti, preminuo književnik Ivan Danikov. Rođen je 1962. godine u Zrenjaninu. Objavio je petnaestak knjiga poezije, priča i dnevničkih zapisa. Bio je osnivač i dugogodišnji predsednik Upravnog odbora Banatskog udruženja književnika, osnivač i glavni i odgovorni urednik časopisa za književnost i umetnost *NaTron*, osnivač Banatske akademije nauka i umetnosti i urednik izdanja u izdavačkoj kući Art-Projekt, kao i urednik edicije „Čiste duše“. Bio je član Društva književnika Vojvodine i Matice srpske. Osnovao je andergraund izdavačku kuću *Belosvetska biblioteka snova* i objavljivao je beletristiku u tiražima od petnaestak primeraka po naslovu, uz obrazloženje da „samo toliko ljudi čita ili prati savremenu književnost i umetnost uopšte“. Objavio je zbirku pesama *Kalendar straha, republike ulice i unije naselja: istina o crvenom profesoru i ostalim banatskim (B)alama* i opevao godine od 1990. do 2008. Zbirka *Drndave pesme* poseban je umetnički iskaz o teškim društvenim prilikama devedesetih na Balkanu, a sonetni venac *Cvećara Benjocki* govori o raspadu jedne države, uz osrt na Banat i ukorenjenu književno-umetničku tradiciju. Napisao je preko stotinu recenzija. Objavio je više prikaza i članaka, među kojima se izdvajaju „Amaterizam kao avangarda šunda“ i „Otvoreno pismo knjiškoj mafiji“. Zalagao se za poštovanje azbučnog pisma (ćirilica i latinica), kao osnove srpske pismenosti i poštovanje svih reformatora. Svake godine, na Savindan, Banatsko udruženje književnika dodeljivalo je nagradu „Najbolje iz Banata“. Kao pesnik bio je nagrađivan u bivšoj Jugoslaviji, a bio je i laureat prvog takmičenja za interpretaciju slem poezije, održanog u Novom Sadu.

Trebalo bi nešto reći o Aleksandaru Stojanovu i njegovom romanu *Bahovo nebo* (Kulturni centar Zrenjanina)

Malo veći prostor trebalo bi posvetiti Robertu Takariću, autoru višestruko nagrađivanih tinejdž romana.

Dobio je zlatno „Dositejevo pero“ za knjigu *Šest i po najgorih muvanja od postanka sveta* u izdanju „Odiseje“. Organizatori ove jedinstvene nagrade dečje kritike su Biblioteka grada Beograda i njen voždovački ogrank „Dositej Obradović“, društvo „Prijatelji dece Voždovca“ i Centar za kulturu i sport „Šumice“.

Knjige Roberta Takarića: *Školske face, štreberi i sestre izdajice, Auu, sestro, i mi se igramo pozorišta, U potrazi za konjskom srećom, Nedeljom srčemo supu – priče iz velikog dvorišta, Mona Liza je bila lepša, Idemo po Olju u zelenu zemlju na zelenom moru, Šest i po najgorih muvanja od postanka sveta* (Odiseja, 2011), *Rekla je da u mojoj glavi čuje gitare i bubnjeve* (Bookland, 2012)

Ovaj tekst dat je u formi hronike literarnih događaja u poslednjih 14 godina. Podrazumeva se da bi o pojedinim značajnim autorima trebalo prirediti zasebne tekstove, pri čemu se može preuzeti građa iz ovih zapisa.

Tekstovi su uglavnom amalgam književnih prikaza koje su pisali Aleksandar Bjelogrlić i Zoltan Baba, a tekst o Ivanu Danikovu većim delom je preuzet iz nekrologa objavljenog u listu Zrenjanin.

Autori su saglasni da se ovi odlomci iz njihovih prikaza objave u okviru projekta Istorije književnosti u Zrenjaninu, ali bez autorskog potpisa, pri čemu dozvoljavaju da se njihova imena pomenu kao deo grupe autora. Ovaj tekst je svakako „beta“ verzija koju preporučujemo za dalju doradu i proširivanja.

Ovaj broj časopisa *Ulaznica* objavljen je uz pomoć Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Pokrajinskog sekretarijata za kulturu i javno informisanje.

ЦИП – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

82+3

ULAZNICA : časopis za kulturu, umetnost i
društvena pitanja / glavni urednik Vladimir Arsenić.
– God. 1, br. 1
(1967)– . – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka
„Žarko Zrenjanin”, 1967–. – 22 cm

Pet brojeva godišnje
ISSN 0503-1362

COBISS.SR-ID 9987330

ulaznica

240-241

**časopis za kulturu,
umetnost i društvena pitanja,
Zrenjanin,
god. XLIX,
decembar 2015.
Broj 240- 241**

**Telefon: +381 23 566 210
e-mail: ulaznica@zrbiblio.org**

**Rukopise slati na adresu:
Gradska narodna biblioteka
„Žarko Zrenjanin”,
Trg Slobode 2, 23000 Zrenjanin**

**Rukopise otkucati ili poslati u
elektronskom mediju. Rukopisi se
ne vraćaju**

**Cena po jednom primerku 200,00
dinara, godišnja pretplata 1000,00
dinara (za inostranstvo 2000,00
dinara). Pretplatu slati na račun
840-74664-12 Gradske narodne
biblioteke sa naznakom
„Za Ulaznicu”**

**ŠTAMPA:
Gradska narodna biblioteka
„Žarko Zrenjanin”, Zrenjanin**

